

Postupci za ratne zločine u Srbiji (2003–2014)

Analiza rezultata
praćenja suđenja
Misije OEBS-a u Srbiji

Postupci za ratne zločine u Srbiji (2003–2014)

Analiza rezultata praćenja suđenja
Misije OEBS-a u Srbiji

Postupci za ratne zločine u Srbiji (2003-2014)
Analiza rezultata praćenja suđenja Misije OEBS-a u Srbiji

Izdavač:

Misija OEBS-a u Srbiji

Autori:

Tim projekta za praćenje suđenja za ratne zločine Misije OEBS-a u Srbiji

Damjan Brković

Katrin Gabrijel

Dušan Jovanović

Alberto Paskuero

Marija Sekulović

Za izdavača:

Romana Švajger,

šefica Odeljenja za vladavinu prava i ljudska prava, Misija OEBS-a u Srbiji

Dizajn:

comma | communications designs

Štampa:

Fiducia 011 Print

Tiraž:

300

ISBN 978-86-6383-031-1

Organizacija za evropsku
bezbednost i saradnju
Misija u Srbiji

Finansira Evropska unija

Ova publikacija je nastala uz podršku Evropske unije
i stavovi izraženi u njoj ne odražavaju stavove Evropske unije.

Postupci za ratne zločine u Srbiji (2003–2014)

Analiza rezultata
praćenja suđenja
Misije OEBS-a u Srbiji

Misija OEBS-a u Srbiji
Beograd, 2015.

Sadržaj

Rezime	9
Pregled postupaka za ratne zločine u Srbiji (2003–2014)	15
GLAVA I	
Društveno-političko okruženje	17
A. Stvaranje specijalizovanih institucija za postupanje u predmetima ratnih zločina u Srbiji	19
B. Krhka nezavisnost srpskih institucija koje postupaju u predmetima ratnih zločina	20
I. Unutrašnji izazovi u pogledu nezavisnosti institucija koje postupaju u predmetima ratnih zločina	20
II. Spoljašnji izazovi u pogledu nezavisnosti institucija koje postupaju u predmetima ratnih zločina	21
III. Mogući uticaj na institucije koje postupaju u predmetima ratnih zločina	23
C. Preporuke	24
GLAVA II	
Međunarodna saradnja	27
A. Nadležnost Republike Srbije u predmetima ratnih zločina	27
B. Saradnja sa MKSJ	29
I. Pomoć Srbije MKSJ	29
II. Pomoć MKSJ Srbiji	29
C. Regionalna saradnja	31
I. Ekstradicija	31
II. Razmena dokaza	31
III. Ustupanje krivičnog gonjenja	33
IV. Drugi mehanizmi saradnje	34

D. Saradnja s UNMIK/EULEX	34
E. Policijska saradnja	35
F. Preporuke	36
GLAVA III	
Istrage	37
A. Institucije nadležne za istrage u predmetima ratnih zločina u Srbiji	37
B. Broj istraga i optužnica	38
C. Optužena lica: broj i karakteristike	40
D. Optužena lica: rang	42
E. Žrtve: broj i karakteristike	44
F. Nedovoljni ljudski resursi TRZ i tužilačke dužnosti	45
G. Resursi i aktivnosti SORZ	47
H. Potreba za jasnom tužilačkom strategijom	48
I. Preporuke	49
GLAVA IV	
Oblici učešća u izvršenju krivičnog dela	51
A. Oblici učešća u izvršenju krivičnog dela u krivičnom pravu Srbije	51
B. Nejasne optužbe i nejasne izreke presuda	53
C. Preporuke	54
GLAVA V	
Odgovornost nadređenog	55
A. Definicija komandne odgovornosti u međunarodnom pravu	55
B. Komandna odgovornost u pravnom sistemu Srbije	57
I. Primena komandne odgovornosti na osnovu normi međunarodnog prava	58
II. Odgovornost putem izvršenja nečinjenjem	59
III. Potreba za formiranjem jasnog pravnog stava	60

C. Preporuke	60
GLAVA VI	
Primena odredaba MHP	61
A. Ratni zločini u krivičnom pravu Srbije	61
B. Postojanje oružanog sukoba	62
I. Karakter sukoba i primenjiva pravila MHP	63
II. Datum okončanja sukoba na Kosovu	64
C. „Neksus”	66
D. Zvanični status okrivljenog je nebitan	67
E. Preporuke	68
GLAVA VII	
Neujednačena kaznena politika sudova	69
A. Upotreba „naročito olakšavajućih” okolnosti	71
B. Upotreba šablona „porodične okolnosti” kao olakšavajuće okolnosti	72
C. Kontradiktorna upotreba „proteka vremena”	73
D. Preporuke	74
GLAVA VIII	
Zaštita svedoka	75
A. Procesna zaštita	75
B. Vanprocesna zaštita	77
C. Preporuke	79
Spisak korišćenih skraćenica	81
Dodatak	
Činjenice o suđenjima za ratne zločine pred Odeljenjima za ratne zločine (2003-2014)	83

Nakon što je početkom 2000-ih godina doživela krupne političke promene, Srbija je počela da se na sistematičniji način suočava s nasleđem razarajućih sukoba koji su se odigrali na teritoriji bivše Jugoslavije tokom 1990-tih.

Od 2003. godine, kada su osnovane specijalizovane institucije nadležne za otkrivanje, krivično gonjenje i suđenje u predmetima ratnih zločina, Srbija je ostvarila napredak u pogledu utvrđivanja odgovornosti za zločine učinjene u prošlosti. Uprkos tome što je postigla određene važne rezultate, ove institucije su često bile na meti različitih kritika od strane predstavnika raznih institucija i organizacija. Organizacije koje se bave ljudskim pravima često su ukazivale na pitanja kao što su mali broj predmeta, nedovoljna podrška oštećenima i suviše blaga kaznena politika sudova. Neka udruženja srpskih žrtava i političari su, s druge strane, upućivali kritike zbog malog broja predmeta u kojima su optužena lica nesrpske nacionalnosti. Međunarodne organizacije, kao što je EU, uglavnom su fokusirale kritike na pitanja odsustva visoko rangiranih optuženih i nedostataka u sistemu zaštite svedoka.

Ovaj izveštaj nastao je u okviru projekta *Podrška praćenju domaćih suđenja za ratne zločine* koji je finansirala EU. Nalazi sadržani u izveštaju zasnovani su na analizi velike količine podataka prikupljenih praćenjem postupaka za ratne zločine u Srbiji¹ u periodu od 2003. do 2014. godine. Ti podaci prevashodno uključuju zakonske propise, optužnice, presude i druge sudske odluke. U nekim slučajevima istraživanje je dopunjeno podacima prikupljenim iz razgovora sa sudijama, tužiocima, policijskim službenicima, advokatima, i predstavnicima međunarodnih organizacija i organizacija civilnog društva. Pažljivom analizom, OEBS je identifikovao trendove u prikupljenim podacima, nedoslednosti u sudskoj praksi, nepravilnu primenu pravnih propisa, kršenje principa pravičnog suđenja, zakonske nedostatke i druga pitanja koja sprečavaju efikasno i nezavisno odlučivanje u predmetima ratnih zločina u Srbiji. Ovi nedostaci grupisani su u osam ključnih oblasti u kojima su uočeni problemi i svakoj od njih posvećena je zasebna

---

1 Osim ako je drugačije naznačeno, svako pominjanje Srbije u ovom izveštaju odnosi se na pravnu situaciju i naziv države u dato vreme – Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija (SFRJ) do 1992. godine, Savezna Republika Jugoslavija (SRJ) u periodu od 1992. do 2003, Državna Zajednica Srbija i Crna Gora u periodu od 2003. do 2006, i Republika Srbija od 2006. godine pa nadalje.

glava koja takođe sadrži i preporuke nadležnim institucijama Republike Srbije za preduzimanje mera radi otklanjanja uočenih nedostataka.

* * * * *

U periodu između 2003. i 2014. godine, Tužilaštvo za ratne zločine (TRZ) podiglo je optužnice protiv više od 160 lica zbog ratnih zločina protiv civilnog stanovništva i ratnih zarobljenika. I dok među optuženim licima ima pripadnika svih većih nacionalnih grupa, velika većina njih su srpske nacionalnosti. Istovremeno, mnogi predmeti koji se odnose na srpske žrtve okončani su oslobađajućim presudama. Tokom godina ovo je dovelo do toga da istaknuti srpski političari otvoreno kritikuju rad institucija koje postupaju u predmetima ratnih zločina, a posebno TRZ. Ovo može biti ilustrovano činjenicom da je tokom 2014. godine, nekoliko srpskih političara davalo izjave i podnosilo krivične prijave kojima su se direktno ili indirektno mešali u rad institucija koje postupaju u predmetima ratnih zločina. Treba pomenuti i da Narodna skupština Republike Srbije bira tužioca za ratne zločine i sudije, što predstavlja razlog za zabrinutost u smislu primene principa podele vlasti; sudije odeljenja za ratne zločine ne biraju se putem konkursa već se raspoređuju u odeljenje administrativnim aktom. Anketa iz 2011. godine pokazala je da skoro svaki drugi građanin Srbije smatra da institucije za ratne zločine nisu nezavisne i da postupci za ratne zločine ne treba da se sprovede u Srbiji nakon okončanja mandata Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju (MKSJ). Ovi nedostaci u pravnom okviru dozvoljavaju postojanje **društveno-političkog okruženja koje ne pogoduje** sprovođenju adekvatnih istraga i suđenja u predmetima ratnih zločina. Negativan uticaj ovakvog okruženja predstavlja za OEBS prvi razlog za zabrinutost kada su u pitanju suđenja za ratne zločine u Srbiji (Glava I).

Drugo ključno pitanje odnosi se na dostupnost dokaza. Većina mesta izvršenja krivičnih dela i svedoka nalaze se van domašaja srpskih vlasti, što čini uspeh većine istraga zavisnim od pomoći koja će biti dobijena iz drugih jurisdikcija. Ova **zavisnost od međunarodne saradnje** (Glava II) ključna je karakteristika krivičnog gonjenja za ratne zločine u Srbiji, a ta saradnja nije u potpunosti podržana pravnim mehanizmima i dovoljnom političkom voljom. MKSJ je dostavio srpskim tužiocima dokaze u dva značajna predmeta, ali je odavno prestao da priprema dokazni materijal za ustupanje srpskim vlastima. Pravni okvir saradnje s Bosnom i Hercegovinom (BiH) i Hrvatskom zahteva izmene kako bi se osiguralo da neprocesna pitanja kao što su nacionalnost okrivljenih ili žrtava ne igraju nikakvu ulogu u pružanju pravne pomoći. Saradnja s Misijom vladavine prava Evropske unije na Kosovu (EULEX) mora da bude uređena, jer se trenutno zasniva samo na neformalnim odnosima.

Kada je u pitanju efikasnost istraga, OEBS je našao da je stopa po kojoj se pokreću novi postupci generalno niska (u proseku jedan novi predmet po tužiocu na svake tri godine), kao i da **broj istraga opada** (Glava III). Preciznije, iako su se broj zaposlenih i kapaciteti ljudskih resursa povećali tokom perioda izveštavanja, novi predmeti u kojima je nedavno sprovedeno gonjenje imali su u proseku manji broj optuženih lica, i to nižeg ranga, kao i manji broj žrtava. Na primer, tokom 2014. godine, osam tužilača zaposlenih u TRZ podi-

gli su optužnice u samo šest predmeta u kojima su celokupni spisi iz istrage ustupljeni od strane BiH; ove optužnice (šest ukupno) obuhvataju po jednog nižerangiranog optuženog i odnose se na po jedan izolovani incident. Razlozi za ovakav pad ostaju nejasni. I dok donošenje dugoočekivane tužilačke strategije (čija izrada je u toku u vreme pisanja izveštaja) može da pomogne u fokusiranju istražnih napora, ovaj proces će morati da bude potpomognut većom odlučnošću da se reše brojni teški zločini za koje i dalje nije sprovedeno krivično gonjenje. Novi događaji u 2015. godini (posebno hapšenje osam osumnjičenih za zločine u vezi sa Srebrenicom 1995. godine, kao i podizanje optužnice protiv pet optuženih za težak zločin u vezi sa otmicom u Štrpcima) ne ulaze u vremenski okvir koji pokriva ovaj izveštaj, ali su dobri pokazatelji mogućeg napretka u ovoj oblasti.

Još jedan nedostatak koji je primećen u nekoliko predmeta odnosi se na **nejasne optužbe u pogledu oblika učešća u izvršenju krivičnog dela** (Glava IV). Optužnice i presude često nisu razjašnjavale tačan doprinos svakog optuženog izvršenju dela. Ovo je dovelo ne samo do kršenja prava optuženog da bude obavешten o optužbama protiv njega i da pripremi adekvatnu odbranu, već je takođe prouzrokovalo i ukidanje nekih presuda pred drugostepenim sudom zbog nejasno utvrđenog doprinosa optuženog izvršenju dela.

Dodatni problem koji se odnosi na oblike učešća u izvršenju krivičnog dela tiče se **odgovornosti nadređenog** (Glava V). Razlog za zabrinutost u ovom pogledu je što sudije i tužioci u Srbiji nisu zauzeli jasan stav u pogledu primene pravila međunarodnog prava o komandnoj odgovornosti u Srbiji. Slično tome, i dalje ne postoji stav o tome da li je moguća primena principa odgovornosti nadređenog primenom normi unutrašnjeg prava o „izvršenju dela nečinjenjem”. Koje god pravno rešenje srpsko pravosuđe odluči da usvoji, zauzimanje jasnog stava o ovom pitanju je već dugo preko potrebno.

Određeni broj optužnica i presuda karakterisala je **nepravilna primena odredaba međunarodnog humanitarnog prava** (Glava VI). U nekim predmetima tužioci i sudije nisu utvrdili postojanje svih pravnih elemenata dela ratnih zločina. U nekim drugim predmetima nisu pravilno primenili norme međunarodnog prava. Konačno, pitanje karaktera i trajanja oružanog sukoba na Kosovu² i dalje predstavlja nerešeno pitanje u srpskoj sudskoj praksi i postoji određeni broj kontradiktornih odluka u tom pogledu.

Kada je posredi analiza izrečenih kazni, uočava se **neujednačena kaznena politika sudova** (Glava VII). Preciznije, sudovi generalno nisu pružali dovoljne razloge prilikom utvrđivanja kazni, posebno kada je u pitanju postojanje „naročito olakšavajućih okolnosti”. Olakšavajući faktori kao što je minimalan doprinos optuženog izvršenju dela se retko pominju, čak i kada predstavljaju očigledan razlog za umanjenje kazne. S druge strane, sudovi su nepravilno tretirali određene elemente kao olakšavajuće okolnosti, kao što je bračno stanje optuženog. Konačno, određeni faktori kao što je protek vremena primenjuju se na nekonzistentan način.

2 Svako pominjanje Kosova u ovom tekstu, bilo u vezi s teritorijom, institucijama ili stanovništvom, treba tumačiti u skladu sa Rezolucijom 1244 SB UN.

Poslednje pitanje kojim se bavi ovaj izveštaj odnosi se na oblast **zaštite svedoka** (Glava VIII). Prvi razlog za zabrinutost OEBS-a u ovom pogledu je taj što je u nekim analiziranim presudama indirektno otkriven identitet zaštićenih svedoka, preko imena srodnika ili drugih ličnih okolnosti. Drugi problem odnosi se na sumnje izražene od strane nekoliko svedoka u pogledu postupaka pripadnika policijske jedinice koja je zadužena za njihovu zaštitu i čini se da je ovaj problem specifičan za svedoke u predmetima ratnih zločina, a posebno za svedoke „insajdere”. Ovo je zabrinjavajuće tim pre što su se svedoci insajderi pokazali kao nezamenljiv izvor dokaza u najozbiljnijim predmetima ratnih zločina koji su do sada procesuirani u Srbiji.

* * * * *

Na osnovu analize sadržane u izveštaju, OEBS je formulisao sledeće ključne preporuke:

Za zakonodavca:

- Sprovesti ustavne reforme u cilju eliminisanja uloge koju zakonodavna i izvršna vlast imaju prilikom izbora sudija i tužilaca;
- Ojačati ulogu Visokog saveta sudstva i Državnog veća tužilaca u pogledu obezbeđivanja garancija za nezavisnost i samostalnost sudija i tužilaca;
- Izmeniti Zakon o ratnim zločinima tako da sudije odeljenja za ratne zločine budu imenovane od strane Visokog saveta sudstva.

Za zvaničnike Republike Srbije:

- Osigurati da se političari uzdrže od kritikovanja i mešanja na drugi način u odlučivanje tužilaca TRZ i sudija odeljenja za ratne zločine.

Za tužioce TRZ:

- Doneti jasnu strategiju određivanja prioritetnih predmeta sa fokusom na najozbiljnije predmete;
- Povećati broj predmeta u kojima su sprovedene istrage i podignute optužnice;
- U optužnicama jasno navesti doprinos svakog optuženog izvršenju svakog krivičnog dela i podvesti ga pod odgovarajući oblik učešća u izvršenju krivičnog dela;
- Zauzeti jasan stav u pogledu pravnog osnova odgovornosti nadređenog.

Za sudije odeljenja za ratne zločine:

- Primeniti odgovarajući korpus pravila međunarodnog humanitarnog prava u zavisnosti od karaktera oružanog sukoba u konkretnom slučaju;

- Uvek precizno navesti koji je doprinos svakog optuženog izvršenju dela utvrđen van razumne sumnje;
- Ograničiti upotrebu „naročito olakšavajućih okolnosti” na predmete s izuzetno olakšavajućom prirodom i uzdržati se od upotrebe porodičnih okolnosti optuženih (kao što je bračno stanje) kao olakšavajućih okolnosti.

Za Pravosudnu akademiju:

- Osigurati da međunarodno humanitarno pravo bude deo standardnog programa obuke za polaznike akademije, sudije i tužioce.

Za Ministarstvo pravde:

- Osigurati da dovoljna finansijska sredstva (uključujući sredstva međunarodnih projektnih fondova) budu dostupna specijalizovanim institucijama koje postupaju u predmetima ratnih zločina;
- Osigurati da sve institucionalne reforme neophodne da bi se obezbedio efikasan i nepristrasan sistem otkrivanja, krivičnog gonjenja i odlučivanja u predmetima ratnih zločina budu adekvatno predviđene Akcionim planovima za Poglavlja 23 i 24 i Akcionim planom za sprovođenje Nacionalne strategije reforme pravosuđa.

Za Ministarstvo unutrašnjih poslova:

- Osigurati integritet i profesionalnost policijskih jedinica koje rade na predmetima ratnih zločina, uključujući pažljivu proveru pripadnika tih jedinica kako bi se obezbedilo da Jedinica za zaštitu i Služba za otkrivanje ratnih zločina ne zapošljavaju lica koja su učestvovala u oružanim sukobima kao pripadnici vojnih ili policijskih snaga.

Pregled postupaka za ratne zločine u Srbiji (2003–2014)

Od početka rada u novembru 2003. godine pa do kraja 2014, TRZ je podiglo optužnice protiv 162 lica za ratne zločine protiv civilnog stanovništva i ratnih zarobljenika. Velika većina (86%) **optuženih** su nekadašnji pripadnici srpskih snaga. Većinu optuženih pripadnika nesrpskih snaga čine Albanci optuženi u jednom predmetu koji je okončan oslobađajućom presudom za svih 17 optuženih. Samo tri optužena su pripadala bošnjačkim ili hrvatskim snagama. Skoro tri četvrtine optuženih bili su pripadnici vojske (uključujući snage „teritorijalne odbrane“), dok skoro svi preostali optuženi (23%) potiču iz policijskih i paravojnih snaga. Veoma ograničen broj optuženih (3%) se tereti za delovanje u svojstvu civilnih nadređenih (npr. političari, predstavnici civilne vlasti). Nijedno od lica optuženih od strane TRZ nije se nalazilo na poziciji „visokog ranga“ u vreme izvršenja krivičnog dela, a samo mali broj njih (manje od 10%) nalazilo se na poziciji koja im je omogućavala da izdaju naređenja potčinjenima („srednji rang”).

Predmeti u kojima su do sada podignute optužnice obuhvatili su zločine nad preko 1,100 **žrtava** nasilnih zločina,³ koje su pripadale svim najbrojnijim nacionalnim grupama (tj. Albanci, Bošnjaci, Hrvati, Romi i Srbi). Predmeti se prevashodno odnose na zločine počinjene protiv žrtava hrvatske (35% predmeta) i bošnjačke nacionalnosti (28% predmeta). Predmeti koji obuhvataju žrtve kosovske Albanke čine 14% ukupnog broja predmeta, ali ovi predmeti u proseku uključuju zločine većeg obima. Manji broj predmeta odnosi se na žrtve Rome (7% predmeta). Zločini protiv srpskih žrtava čine 16% ukupnog broja predmeta.

Obim **krivičnih dela** za koja su podignute optužnice bio je veoma različit. Dok se većina predmeta odnosi na sporadične incidente (40% predmeta obuhvata tri žrtve ili manje), četiri predmeta se odnose na ubistvo 100 ili više lica, dok još četiri uključuju ubistvo 50 ili više lica.

---

3 Za potrebe ovog izveštaja uzimane su u obzir samo žrtve zločina protiv telesnog integriteta, kao ubistvo, mučenje, silovanje, prebijanje. Nisu uključeni zločini poput raseljavanja ili uništavanja imovine, kako zbog teškoća prilikom utvrđivanja njihovog tačnog broja, tako i zbog manje ozbiljnih posledica dela.

Protiv 162 optužena lica sprovedeno je 49 prvostepenih **suđenja**. Na dan 31. decembra 2014. godine, samo 27 suđenja bilo je okončano pravnosnažnim presudama kojima je osuđeno manje od 60% optuženih.⁴ Preostala 22 suđenja su i dalje bila u toku u različitim fazama postupka: 13 u fazi prvostepenog postupka,⁵ pet u fazi ponovnog suđenja i četiri u fazi žalbenog postupka (nakon prvog ili ponovnog suđenja). Do sada je Apelacioni sud 16 puta vratio predmet na ponovno suđenje, čiji je ishod za 97% optuženih bio identičan kao i ishod prvog suđenja.⁶

Izrečene **kazne** bile su u skladu sa zakonom propisanim kaznama za ratne zločine (5 do 15, ili 20 godina zatvora). U prvostepenom postupku znatan broj optuženih (25) osuđen je na maksimalnu kaznu predviđenu zakonom (od 20 godina), a još 15 ih je osuđeno na kaznu od 15 godina. Sudska veća su takođe osudila 11 optuženih na kazne *ispod* zakonskog minimuma od 5 godina. Prosečna kazna izrečena pravnosnažnim presudama iznosi 11,5 godina.

---

4 45 okrivljenih je osuđeno, dok je 28 oslobođeno, a jedan je preminuo pre okončanja postupka. Tužilaštvo je povuklo optužnicu protiv dvojice okrivljenih.

5 Jedan od ovih postupaka obustavljen je zbog nesposobnosti optuženog da učestvuje u postupku iz psihičkih razloga.

6 Samo su dvojica od 64 okrivljena oslobođeni nakon ponovnog suđenja, a da su bili osuđeni u prvom prvostepenom postupku. Desetorici optuženih je u ponovljenom postupku kazna preinačena.

GLAVA I

Društveno-političko okruženje

Srbija je ostvarila značajan napredak u prethodnoj deceniji u pogledu utvrđivanja odgovornosti za zločine učinjene u prošlosti. Međutim, nezavisnost pravosuđa je i dalje generalno slaba, javno mnjenje ne podržava krivično gonjenje za ratne zločine, a u rad Tužilaštva za ratne zločine se sve češće neprimereno mešaju drugi državni organi.

.....

Raspad Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije i stvaranje novih država na njejoj teritoriji bilo je praćeno oružanim sukobima: u Sloveniji (1991), Hrvatskoj (1991–1995), Bosni i Hercegovini (1992–1995), Saveznoj Republici Jugoslaviji,⁷ uključujući Kosovo (1998–1999) i u Bivšoj Jugoslovenskoj Republici Makedoniji (2001). U ovim sukobima život je izgubilo oko 130.000 osoba, a brojni civili su proterani iz svojih domova, nezakonito pritvarani, mučeni ili silovani.⁸

Do 1993. godine, veliki broj povreda međunarodnog humanitarnog prava (MHP)⁹ već je bio izvršen. Međutim, zemlje u regionu nisu na sistematičan način istraživale i sprovodile gonjenje ovih zločina, prevashodno zbog toga što su učinioци koji su im bili do-

-
- 7 Savezna Republika Jugoslavija tvrdila je da je ona jedini pravni sledbenik Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije.
- 8 Videti Fond za humanitarno pravo, „Ljudski gubici u oružanim sukobima u bivšoj Jugoslaviji”, 20. oktobar 2013. (dostupno na <http://www.hlc-rdc.org/?p=25006&lang=en>). Videti takođe Međunarodni centar za tranzicionu pravdu, „Tranziciona pravda u bivšoj Jugoslaviji” (dostupno na www.ictj.org/sites/default/files/ICTJ-FormerYugoslavia-Justice-Facts-2009-English.pdf).
- 9 **Međunarodno humanitarno pravo (MHP)** je grana međunarodnog javnog prava koja se primenjuje na oružane sukobe sa ciljem regulisanja načina i metoda ratovanja i zaštite lica koja ne učestvuju ili više ne učestvuju u neprijateljstvima. Pravila MHP sastoje se od međunarodnih konvencija i međunarodnog običajnog prava. Većina pravila MHP sadržana je u četiri **Ženevske konvencije iz 1949. godine** (Ženevska konvencija za poboljšanje položaja ranjenika i bolesnika u oružanim snagama u ratu (I Ženevska konvencija); Ženevska konvencija za poboljšanje položaja ranjenika, bolesnika i brodolomnika oružanih snaga na moru (II Ženevska konvencija); Ženevska konvencija o postupanju s ratnim zarobljenicima (III Ženevska konvencija); Ženevska konvencija o zaštiti građanskih lica za vreme rata (IV Ženevska konvencija)) i njihova dva **Dopunska protokola iz 1977. godine** (Dopunski protokol uz Ženevske konvencije od 12. avgusta 1949. godine o zaštiti žrtava međunarodnih oružanih sukoba (Protokol I); Dopunski protokol uz Ženevske konvencije od 12. avgusta 1949. godine o zaštiti žrtava nemeđunarodnih oružanih sukoba (Protokol II)). Teška kršenja ovog korpusa pravila se uobičajeno nazivaju **ratni zločini**.

stupni ujedno bili njihovi državljani koji su zauzimali pozicije u vojnim snagama ili civilnoj vlasti ili su od strane javnosti bili smatrani herojima, ili i jedno i drugo.¹⁰

U maju 1993. godine, Savet bezbednosti Ujedinjenih nacija osnovao je Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju (**MKSJ**),¹¹ sa ciljem da odgovori na nekažnjivost masovnih zločina počinjenih u bivšoj Jugoslaviji. U periodu od 1994. do 2004. godine, MKSJ je, zbog ratnih zločina, zločina protiv čovečnosti i genocida, podigao optužnice protiv 161 lica, uključujući neke od najviše rangiranih političkih lidera i vojnih starešina strana u sukobu. U skladu sa svojom Izlaznom strategijom,¹² MKSJ je 2004. godine okončao istrage koje su bile u toku i objavio da više neće podizati optužnice; 2005. godine otpočeo je s ustupanjem predmeta nacionalnim pravosuđima za krivično gonjenje i suđenje,¹³ naglasivši time potrebu za jačanjem regionalnih kapaciteta za procesuiranje predmeta ratnih zločina na domaćem nivou.

Rane 2000-te godine donele su značajne promene u rukovodstvima i političkoj klimi u regionu. Bosna i Hercegovina (BiH), Hrvatska i Srbija počele su da se odnose prema ratnim zločinima na sistematičniji način. Godine 2004, pod pokroviteljstvom tadašnje Misije OEBS u Srbiji i Crnoj Gori, predstavnici pravosuđa i državnih organa iz BiH, Hrvatske i Srbije sastali su se na Paliću (Srbija) i razgovarali prvi put o regionalnoj saradnji u postupcima za ratne zločine. Sastanci koji su usledili, poznati pod nazivom „Palički proces“, rezultirali su određenim brojem bilateralnih sporazuma o razmeni informacija i dokaza između tužilaštava u regionu. Kao što se može videti detaljnije u Glavi II, regionalna saradnja se pokazala kao jedan od osnovnih mehanizama za uspešno krivično gonjenje u predmetima ratnih zločina. Institucije koje postupaju u predmetima ratnih zločina širom regiona sada redovno razmenjuju informacije i dokaze.

10 U Hrvatskoj, pre 2001. godine, uglavnom su pripadnici srpskih snaga krivično gonjeni zbog ratnih zločina, većinom u odsustvu (Videti Centar za mir, nenasilje i ljudska prava, „Praćenje suđenja za ratne zločine, godišnji izveštaj“, 2005, str. 9). U BiH je bilo malo suđenja do osnivanja specijalizovanog Veća za ratne zločine 2002. godine, usvajanja novog Zakonika 2003. godine i uspostavljanja Odsjeka za ratne zločine pri Tužilaštvu BiH 2005. godine (Videti Misija OEBS u BiH, „Suđenje ratnih zločina na sudovima u Bosni i Hercegovini, Napredak i prepreke“, mart 2005. godine). U malom broju predmeta ratnih zločina je suđeno u Crnoj Gori, dok u Bivšoj Jugoslovenskoj Republici Makedoniji nije bilo suđenja za ratne zločine zbog Zakona o amnestiji od 2002. godine (Videti Fond za humanitarno pravo, „Tranziciona pravda u postjugoslovenskim zemljama, Izveštaj za 2010–2011. godinu“, dostupno na <http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2013/03/Tranziciona-pravda-u-postjugoslovenskim-zemljama-izve%C5%A1taj-za-2010-2011.pdf>). U vezi sa Srbijom, videti dole u ovoj Glavi, pod A.

11 Rezolucija Saveta bezbednosti UN 827 od 25. maja 1993. godine.

12 Videti Rezolucije Saveta bezbednosti UN 1503 od 28. avgusta 2003. i 1534 od 26. marta 2004. godine. Detaljnije o Izlaznoj strategiji MKSJ na www.icty.org/sid/10016 and www.icty.org/x/file/About/Reports%20and%20Publications/CompletionStrategy/judicial_status_report_june2002_en.pdf.

13 Videti, na primer, Misija OEBS u BiH, *Procesuiranje predmeta ustupljenih Bosni i Hercegovini od strane MKSJ u skladu s Pravilom 11bis*, 2010, str. 8.

A. Stvaranje specijalizovanih institucija za postupanje u predmetima ratnih zločina u Srbiji

U periodu od 1991. do 2003. godine u Srbiji je održan manji broj suđenja za ratne zločine. Samo 16 lica, svi pripadnici srpskih snaga, bili su optuženi za ratne zločine protiv civilnog stanovništva u osam zasebnih postupaka pred redovnim sudovima.¹⁴ Izražene su ozbiljne sumnje u pogledu pravilnog vođenja ovih postupaka.¹⁵ Vojni sudovi u Srbiji osudili su 17 lica zbog ratnih zločina, od kojih većinu čine pripadnici hrvatskih snaga zarobljenih 1991. godine. Kazne nisu izvršene zbog sporazuma o razmeni zarobljenika zaključenim s hrvatskim vlastima u novembru 1991. godine.¹⁶

Ranih 2000-ih godina, slično drugim državama u regionu, Srbija je pretrpela duboke političke promene. 2000. godine, Slobodan Milošević i koalicija okupljena oko njega doživeli su poraz na izborima od Vojislava Koštunice i opozicione koalicije. Naredne, 2001, nova srpska vlada na čelu sa Zoranom Đinđićem izručila je Miloševića MKSJ, gde mu je suđeno za genocid, zločine protiv čovečnosti i ratne zločine, za događaje koji su se desili u BiH, Hrvatskoj i na Kosovu.¹⁷ 2002. godine usvojen je Zakon o saradnji s MKSJ, koji je između ostalog predviđao pravila o pravnoj pomoći u pogledu izručenja optuženih (uključujući sopstvene državljane) iz Srbije u MKSJ.¹⁸

2003. godine Srbija je usvojila **Zakon o ratnim zločinima**¹⁹ kojim su ustanovljene institucije u okviru policije, tužilaštva i sudova s isključivom nadležnošću za otkrivanje, krivično gonjenje i suđenje u predmetima ratnih zločina. Ove institucije uključuju TRZ, Odeljenja za ratne zločine (ORZ),²⁰ i Službu za otkrivanje ratnih zločina (SORZ).²¹ Način odabira lica koji će raditi u ovim institucijama u skladu je sa redovnim zakonskim pro-

14 Zaključno sa 31. decembrom 2014, deset okrivljenih je osuđeno, jedan oslobođen, dok je postupak protiv preostalih pet okrivljenih u toku. Svi predmeti u kojima je podignuta optužnica pre stupanja na snagu Zakona o ratnim zločinima moraju se okončati pred sudovima kojima je podneta optužnica. Videti član 21. Zakona o organizaciji i nadležnosti državnih organa u postupku za ratne zločine, *Službeni glasnik Republike Srbije* 67/2003 i kasnije izmene.

15 Videti Fond za humanitarno pravo (FHP), *Deset godina procesuiranja ratnih zločina u Srbiji: konture pravde. Analiza procesuiranja ratnih zločina u Srbiji od 2004. do 2013. godine*, str. 77 i nadalje.

16 Videti Milan Petrović, *Suđenja za ratne zločine u Srbiji (1991–2014)*, u *Suđenja za ratne zločine pred nacionalnim sudovima*, Beograd, 2014, str. 34–36.

17 MKSJ, *Tužilac protiv Slobodana Miloševića*, IT-02-54.

18 Zakon o saradnji Srbije i Crne Gore sa MKSJ, *Službeni list SRJ* 18/2002; *Službeni list SCG* 16/2003. Zakon reguliše sledeću materiju: 1) istražne radnje MKSJ u Srbiji, 2) ustupanje krivičnog postupka MKSJ-u, 3) predaju okrivljenih MKSJ-u, 4) ukazivanje pravne pomoći MKSJ-u, i 5) izvršenje presuda MKSJ u Srbiji.

19 Zakon o organizaciji i nadležnosti državnih organa u postupku za ratne zločine, *Službeni glasnik Republike Srbije* 67/2003, i kasnije izmene (Zakon o ratnim zločinima).

20 Pre sveobuhvatne promene sistema sudova u Srbiji 2010. godine, dve specijalizovane sekcije s isključivom nadležnošću u predmetima ratnih zločina bile su deo Okružnog suda u Beogradu i Vrhovnog suda Srbije i imale su naziv Veća za ratne zločine (VRZ). Radi jednostavnosti teksta, termin „ORZ” u ovom izveštaju će se koristiti za označavanje i ORZ i VRZ. Takođe, osim ukoliko je drugačije naglašeno, termini „Viši sud” i „Apelacioni sud” odnose se samo na njihova ORZ.

21 Zakon još predviđa Službu za podršku svedocima u okviru Okružnog suda (sada Višeg suda) u Beogradu i Posebnu pritvorsku jedinicu za osumnjičene za ratne zločine. U skladu sa Zakonom o programu zaštite učesnika u krivičnom postupku od 2005, došlo je 2006. godine do formiranja Jedinice za zaštitu u čijoj je nadležnosti pružanje bezbednosti svedocima u predmetima ratnih zločina i organizovanog kriminala (*Službeni glasnik Republike Srbije* 85/2005).

cedurama,²² iako Zakon o ratnim zločinima predviđa i određena odstupanja, kao što su ispunjavanje viših uslova za rad u ovim institucijama²³ i viša zarada.²⁴ Sve pomenute specijalizovane institucije imaju sedište u Beogradu. Ovakav okvir je jedinstven u regionu jer nijedna susedna zemlja nema centralizovane institucije koje se isključivo bave ratnim zločinima. Iako do današnjeg dana nijedno lice nije optuženo za zločine protiv čovečnosti, genocid ili agresivni rat, TRZ i ORZ su nadležni i za ova krivična dela. Pored toga, takođe su nadležni da sprovedu istragu i vode postupak protiv lica osumnjičenih da su pružala pomoć i skrivala osobe tražene od strane MKSJ.

Zakon o ratnim zločinima predstavljao je veliku promenu u pogledu rešavanja nasleđa nasilne prošlosti i važan signal političke volje Srbije da se suprotstavi nekažnjivosti. Samo dva meseca nakon osnivanja, u decembru 2003. godine, TRZ je podiglo prvu optužnicu – u pitanju je do danas najveći predmet ratnih zločina za koji je vođen postupak u Srbiji.²⁵

B. Krhka nezavisnost srpskih institucija koje postupaju u predmetima ratnih zločina

I. Unutrašnji izazovi u pogledu nezavisnosti institucija koje postupaju u predmetima ratnih zločina

Srpski zakonodavni okvir ostavlja prostor za neprimerene političke uticaje na pravosuđe. Skupština Srbije bira sudije i tužioce koji se biraju prvi put na ove funkcije.²⁶ Skupština takođe bira Tužioca za ratne zločine između kandidata koje predloži Vlada, a na kraju šestogodišnjeg mandata odlučuje o mogućem reizboru.²⁷

Postupak raspoređivanja sudija u ORZ takođe nije u potpunosti transparentan. Sudije ORZ se ne biraju putem konkursa na koji mogu da se prijave sve sudije iz Srbije, već se biraju od strane predsednika Apelacionog i Višeg suda u Beogradu od sudija koje su već raspoređene u ove sudove. Zakon o ratnim zločinima predviđa da se sudije raspoređuju u ORZ na period od šest godina,²⁸ kako bi se garantovao minimalan nivo stabilnosti i profesionalizma sudija ORZ i osiguralo da oni ne budu uklonjeni iz ORZ iz političkih razloga. Uprkos postojanju određenih kriterijuma o prednosti prilikom raspoređivanja

22 Zakon o sudijama i Zakon o javnom tužilaštvu (oba objavljena u *Službenom glasniku Republike Srbije* 116/2008, i kasnije izmene); Zakon o policiji (*Službeni glasnik Republike Srbije* 101/2005 i kasnije izmene).

23 Članovi 5, 10 i 10a Zakona o ratnim zločinima.

24 Član 17 Zakona o ratnim zločinima.

25 Predmet „Ovčara I”, Okružni sud u Beogradu, KTRZ 3/03, optužnica, 4. decembar 2003. godine.

26 Videti Ustav Republike Srbije (*Službeni glasnik Republike Srbije* 98/2006), član 147.

27 Zakon o javnom tužilaštvu, članovi 74–75.

28 Članovi 10(4) i 10a(4) Zakona o ratnim zločinima.

u ORZ,²⁹ predsednici sudova poseduju najveći stepen diskrecije u raspoređivanju sudija u ORZ, što takođe ima znatne finansijske implikacije na sudiju u konkretnom slučaju.³⁰ Štaviše, krajem 2014. godine, predsednik Višeg suda u Beogradu stvorio je **zabrinjavajući presedan** zamenivši iskusnu sudiju ORZ, koja je postupala u nekim značajnim predmetima, drugom sudijom Višeg suda, i to dve godine pre isteka šestogodišnjeg perioda na koji je bila raspoređena u ORZ. Objašnjenje predsednika Apelacionog suda³¹ bilo je da je ona raspoređena u ORZ na period „do” šest godina, što ako je tačno, predstavlja očigledno kršenje Zakona o ratnim zločinima.³² U svakom slučaju, predsednik Višeg suda nije obrazložio potrebu za zamenom sudije ORZ i zašto je zamenjena baš ona (a ne neki drugi sudija ORZ). U vreme pisanja izveštaja, u toku je odlučivanje po pritužbi koji je sudija podnela Visokom savetu sudstva zbog svog uklanjanja iz ORZ.

II. Spoljašnji izazovi u pogledu nezavisnosti institucija koje postupaju u predmetima ratnih zločina

Ovaj nedostatak u pogledu nezavisnosti kod izbora i trajanja mandata čini sudije i tužioce **podložnijim** uticajima drugih državnih organa. Evropska komisija je naglasila, u svim novijim izveštajima o napretku, kako je politički pritisak generalno jedan od glavnih faktora koji podriiva nezavisnost pravosuđa.³³ Izveštaj Freedom House-a od 2014. godine o Srbiji opisao je srpsko pravosuđe kao „neefikasno i podložno mešanjima politike”.³⁴ Izveštaj Svetskog ekonomskog foruma od 2014. godine rangirao je Srbiju na 118. mesto od ukupno 144 države kada je u pitanju nezavisnost pravosuđa.³⁵

2013. godine parlament je usvojio strategiju nacionalne reforme pravosuđa za period 2013–2018. godine sa ciljem da se ojačaju Visoki savet sudstva i Državno veće tužilaca i učine odgovornim, kao tela kojima je ustavom dato ovlašćenje da garantuju nezavisnost pravosuđa. Međutim, većina tužilaca i sudija u Srbiji, kako je naglašeno u nekim nedav-

29 Članovi 10(4) i 10a(5) Zakona o ratnim zločinima.

30 Članovi 17 i 18 Zakona o ratnim zločinima.

31 Kako je naveo predsednik Apelacionog suda u svojoj odluci od 8. decembra 2014. godine (SU I-2 217/14) kojom je odbio prigovor sudije na odluku o njenom preraspoređivanju.

32 Članovi 10 i 10a Zakona o ratnim zločinima.

33 Izveštaj o napretku Evropske komisije za 2014. godinu, na primer, naglašava: „Neke sudije iz viših i apelacionih sudova bile su suočene s direktnim pokušajima da se vrši politički uticaj na njihove svakodnevne aktivnosti, a da Visoki savet sudstva nije branio njihovu nezavisnost na pravi način. Praksa javnog komentarisanja suđenja i najavljiivanje hapšenja i pritvora u medijima pre donošenja sudskih odluka preti da bude štetna za nezavisnost pravosuđa i izaziva ozbiljnu zabrinutost.” Evropska komisija, *Republika Srbija 2014 Izveštaj o napretku*, oktobar 2014, str. 41.

34 Dostupno na www.freedomhouse.org/sites/default/files/23.%20NIT14_Serbia_final.pdf.

35 Klaus Schwab, Svetski ekonomski forum, *The Global Competitiveness Report 2014–2015*, dostupno na www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2014-15.pdf.

nim anketama, ne smatra da su u poziciji da dele pravdu na nezavisan način, te smatraju da je pripadnost političkoj partiji najznačajniji faktor uticaja na pravosuđe.³⁶

Institucije koje postupaju u predmetima ratnih zločina, (posebno TRZ), podvrgnute su **političkom pritisku** od svog osnivanja. Samo godinu dana nakon osnivanja specijalizovanih institucija, tadašnji ministar pravde zagovarao je njihovo ukidanje.³⁷ Slične izjave mogle su da se čuju od članova Srpske radikalne stranke (SRS) 2004. godine.³⁸

Od tada, nijedan državni zvaničnik nije javno zagovarao ukidanje institucija koje postupaju u predmetima ratnih zločina. Međutim, javni napadi su se nastavili do današnjeg dana,³⁹ uključujući i podnošenje neuspešnih krivičnih prijava.⁴⁰

Najčešća kritika koju srpski zvaničnici upućuju na račun TRZ je da je tužilaštvo podizalo **optužnice uglavnom protiv lica srpske nacionalnosti** i da se mali broj njihovih predmeta odnosi na srpske žrtve. Primer za ovo su brojne izjave političara u javnosti, kao što je ona koju je dao ministar pravde povodom hapšenja 15 Srba osumnjičenih za ratne zločine 2014. godine,⁴¹ ministar unutrašnjih poslova stao je na stranu srpskih policijskih službenika koji su uhapšeni 2009. godine zbog sumnje da su počinili zločine na Kosovu,⁴² ili poslanik vladajuće većine u parlamentu koji je nedavno optužio TRZ da je namerno ignorisalo preko 10.000 izjava uzetih od srpskih žrtava.⁴³

Ove političke izjave poklapaju se s nezadovoljstvom velikog broja građana Srbije zbog činjenice da su lica optužena pred MKSJ većinom nekadašnji pripadnici srpskih snaga,⁴⁴ i da su ključni predmeti MKSJ koji su se odnosili na zločine nad srpskim žrtvama okon-

36 Videti Centar za ljudska prava, *Istraživanje profesionalnog integriteta javnih tužilaca i sudija*, jun 2014. godine (dostupno na <http://www.chr-nis.org.rs/wp-content/uploads/2014/02/Izve%C5%A1taj-Istra%C5%BEivanje-profesionalnog-integriteta-javnih-tu%C5%BEilaca-i-sudija.pdf>). Videti takođe CeSID, Jačanje položaja, nadležnosti i integriteta Državnog veća tužilaca, Beograd, mart 2015. godine.

37 Videti dnevni list *Kurir*, „Trebalo ukinuti specijalni sud”, 30. mart 2004. godine.

38 Narodna skupština Republike Srbije, narodni poslanik Tomislav Nikolić, 13. decembar 2004, dostupno na www.otvoreni-parlament.rs/2004/12/13.

39 Za neke skorije primere videti na primer www.politika.rs/rubrike/Politika/Nikolic-Stojim-uz-general-a-Dikovica.lt.html; i www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2015&mm=03&dd=03&nav_id=964374.

40 Grupa od deset narodnih poslanika iz vladajuće koalicije podnela je krivičnu prijavu protiv članova Državnog veća tužilaca zbog izbora Bruna Vekarića na mesto zamenika tužioca za ratne zločine 2009, navodeći da Vekarić nije ispunjavao zakonom predviđene uslove za izbor na tu funkciju (www.rts.rs/page/stories/sr/story/135/Hronika/1777650/Drecun%3A+Krivi%C4%8Dna+prijava+zbog+izbora+Vekari%C4%87.a.html); nešto kasnije te godine, ista grupa narodnih poslanika podnela je krivičnu prijavu protiv tužioca za ratne zločine Vladimira Vukčevića i dvojice njegovih zamenika zbog odavanja službene tajne (www.vesti.rs/Srpska-Napredna-Stranka/Krivicne-prijave-protiv-Vukcevic-a-i-Vekarica.html). Obe prijave su odbačene (u vreme pisanja ovog izveštaja, odluka o odbacivanju prve prijave je postala pravnosnažna, dok protiv odluke o odbacivanju druge prijave još uvek postoji mogućnost prigovora).

41 I dok je ministar Nikola Selaković pozdravio hapšenje bivših pripadnika srpskih snaga osumnjičenih da su izvršili ratni zločin protiv bošnjačkih civila, on je takođe izjavio da očekuje takve akcije i kada su srpske žrtve u pitanju, a da izgleda kako one trenutno izostaju (Dostupno na www.blic.rs/Vesti/Politika/516898/Selakovic-Pozdravljam-hapsenje-osumnjiceni-za-ratni-zlocin).

42 Videti dnevni list *Blic*, „MUP će pružiti pomoć policajcima”, 15. mart 2009. godine.

43 TV emisija „Naša kafa sa Đukom”, TV kanal *Kopernikus*, 19. novembar 2014. godine.

44 Videti detaljnije dole, Glava III.

čani oslobađajućim presudama visoko rangiranih optuženih nesrpske nacionalnosti.⁴⁵ Mada ovo zapažanje samo po sebi nije dovoljno da dokaže bilo kakve etničke predrasude MKSJ, ono stvara plodno tle da političari kritikuju rad TRZ,⁴⁶ tvrdeći da je dovoljno urađeno (na međunarodnom i domaćem nivou) da se utvrdi odgovornost okrivljenih lica srpske nacionalnosti i da TRZ treba da se fokusira na dostizanje pravde za srpske žrtve.

Međutim, ove kritike ne uzimaju u obzir činjenicu da su osumnjičeni kojima može da se sudi u Srbiji uglavnom nekadašnji pripadnici srpskih snaga koji imaju prebivalište u Srbiji. TRZ se, za razliku od svojih kolega u drugim državama regiona, do sada uzdržavalo od iniciranja **suđenja u odsustvu**⁴⁷ **protiv okrivljenih lica nesrpske nacionalnosti**,⁴⁸ i ne bi trebalo da započne takvu praksu samo da bi uspostavilo etnički balans koji zagovaraju neki srpski političari.

III. Mogući uticaj na institucije koje postupaju u predmetima ratnih zločina

Goreopisana politička klima, pored toga što je odmagala da se svedoci odluče da daju iskaz,⁴⁹ ne stvara uslove u kojima policija, tužilaštvo i sudije mogu da obavljaju svoje dužnosti nezavisno. Različiti predstavnici pravosudnih institucija su zaista naznačili da povremeno nerado postupaju u predmetima koji obuhvataju (dodatne) optuženike srpske nacionalnosti.⁵⁰ OEBS takođe raspolaze informacijama da su i neki tužioci i sudije izrazili nezadovoljstvo radom istražnih organa prilikom hapšenja Srba osumnjičenih za ratne zločine. Sve ovo je podrivalo legitimitet i kredibilitet institucija koje postupaju u predmetima ratnih zločina.

45 MKSJ, *Tužilac protiv Haradinaja i dr.* (IT-04-84-T); MKSJ, *Tužilac protiv Gotovine i dr.* (IT-06-90); MKSJ, *Tužilac protiv Limaja i dr.* (IT-03-66); MKSJ, *Tužilac protiv Nasera Orića* (IT-03-68).

46 **Zajedničko istraživanje javnog mnjenja OEBS-a i Beogradskog centra za ljudska prava** od 2011. godine pokazalo je da 40 posto **građana Srbije** veruje da je glavna svrha suđenja za ratne zločine pred MKSJ da okrivi Srbe za ratne strahote, a njih 17 posto odgovorilo je da je svrha da se zadovolji međunarodna zajednica. Štaviše, 76 posto ispitanika je izjavilo da ne veruje da su suđenja pred MKSJ pravična, i da ne veruje u ono što je utvrđeno presudama MKSJ. Konačno, 46 posto ispitanika smatra da suđenja za ratne zločine ne bi trebalo nastaviti pred domaćim sudovima u Srbiji nakon što MKSJ završi svoj rad. Celokupno istraživanje je dostupno na www.osce.org/serbia/90422?download=true.

47 I raniji Zakonik o krivičnom postupku (*Službeni glasnik Republike Srbije* 70/2001 i kasnije izmene, član 304), kao i važeći zakonik (*ZKP, Službeni glasnik Republike Srbije* 72/2011 i kasnije izmene, član 381(1)) predviđaju mogućnost suđenja u odsustvu.

48 Jedini delimični izuzetak je predmet „Gnjilanska grupa“, gde je TRZ optužilo osam optuženih u odsustvu od ukupno 17 optuženih u celom predmetu. Druge države u regionu su usvojile dijametralno suprotni pristup i podigle optužnice u velikom broju predmeta sa samo jednim okrivljenim (većinom pripadnicima srpskih snaga) koji im nisu bili dostupni i potom im je suđeno u odsustvu. U Hrvatskoj, od 1991. do 2007. godine, vođeni su krivični postupci za ratne zločine protiv 3.827 lica, i većina ovih postupaka je vođena u odsustvu optuženih (videti Državno odvjetništvo Republike Hrvatske, *Godišnje izvješće o radu državnih odvjetništava za 2007. godinu*, str. 24, dostupno na www.dorh.hr/Default.aspx?art=6606#).

49 Ovo je naročito tačno za „svedoke insajdere“, koji treba da se suoče ne samo s neprijateljstvom bivših ili sadašnjih saboraca, već i državnih lidera i konačno društva u celini. Videti dole Glavu VIII.

50 Razgovori predstavnika OEBS-a i predstavnika pravosudnih institucija.

Štaviše, čini se da je, odlučujući koje će istrage sprovoditi, TRZ u nekim slučajevima podleglo goreopisanom političkom pritisku i da je **vodilo postupke u kojima su žrtve Srbi čak i kada nije bilo čvrstih dokaza**.

Primer za ovo je činjenica da je velika većina nesrba protiv kojih je TRZ podizalo optužnice oslobođeno zbog nedostatka dokaza.⁵¹

Štaviše, dva zahteva za izručenje protiv dvojice optuženih nesrpske nacionalnosti, protiv kojih je sprovedena istraga za ratne zločine nad srpskim žrtvama odbijena su od strane sudova u Velikoj Britaniji⁵² i Austriji⁵³ 2010. i 2011. godine. Sudija je u prvom slučaju istakao da su dokazi protiv okrivljenog izrazito nedovoljni i da je ono što se okrivljenom stavlja na teret „politički motivisano”.

Kao poslednji primer, 4. maja 2012. godine, dva dana pre opštih izbora u Srbiji, petorica Albanaca iz Bujanovca uhapšena su zbog sumnje da su učinili ratni zločin protiv Srba za vreme sukoba u južnoj Srbiji 2001. godine.⁵⁴ Svi su oslobođeni sumnji 29. maja 2012. godine, manje od mesec dana nakon što su uhapšeni.

OEBS podseća da jačina dokaza treba da bude jedini kriterijum u odlučivanju u kojim predmetima će biti sprovedeno krivično gonjenje. Tužiocima treba da budu samostalni u odlučivanju kojim će predmetima dati prioritet. Sudije treba da budu potpuno nezavisne u odlučivanju da li su dokazi u nekom predmetu dovoljni. Političari treba da se uzdrže od mešanja i drugih uticaja na ove procese odlučivanja na bilo koji način.

C. Preporuke

Za zakonodavca:

- Sprovesti ustavne reforme kako bi se eliminisao svaki politički uticaj na izbor sudija i tužilaca;
- Zakonski ojačati ulogu Visokog saveta sudstva i Državnog veća tužilaca u

51 Od ukupno sedam postupaka u kojima okrivljeni nisu Srbi, samo su dva postupka pravnosnažno okončana osuđujućim presudama – predmet „Đakovica” (Anton Ljekaj) i predmet „Rastovac” (Veljko Marić). Okrivljeni u predmetima „Gnjilanska grupa” (njih 17), „Čelebići” i „Prizren” (po jedan okrivljeni) su pravnosnažno oslobođeni (optuženi u predmetu „Prizren” je oslobođen 2015. godine). Dva preostala postupka su još uvek u toku: jedini okrivljeni u predmetu „Orahovačka grupa” je oslobođen prvostepenom presudom i predmet je trenutno u fazi ponovnog suđenja, dok je predmet „Tuzlanska kolona” u fazi žalbenog postupka posle osuđujuće presude u ponovljenom postupku.

52 City of Westminster Magistrates’ Court, *Vlada Republike Srbije protiv Ejupa Ganića*, 27. jul 2010. godine.

53 Landesgericht Korneuburg, 406 HR 67/11s, *Jovan Divjak*, 29. jul 2011. godine.

54 Videti više na www.politika.rs/rubrike/Hronika/Akcija-hapsenja-optuzenih-za-ratne-zlocine-nad-Srbima.lt.html. Tom prilikom, tužilac za ratne zločine je izjavio da je na osnovu podnete policijske prijave TRZ ispitalo svedoka i zaključilo da postoje razlozi da se veruje da su okrivljeni izvršili ratni zločin (dostupno na www.politika.rs/rubrike/Hronika/Nekad-je-politika-jaca-od-pravde.lt.html).

- obezbeđivanju garancija za nezavisnost i samostalnost sudija i tužilaca;
- Izmeniti Zakon o ratnim zločinima tako da sudije ORZ budu birane od strane Visokog saveta sudstva nakon konkursa u kojem mogu da učestvuju sve sudije iz Srbije; razjasniti da svaki izbor sudije u ORZ traje šest godina i da od ovoga ne može biti odstupanja; utvrditi da sudije ORZ ne mogu biti raspoređene na drugu funkciju u pravosuđu pre isteka šestogodišnjeg mandata bez davanja pristanka.

Za zvaničnike Republike Srbije:

- Uzdržati se od kritikovanja ili uticanja na drugi način na donošenje odluka od strane tužilaca TRZ ili sudija ORZ.

Za Visoki savet sudstva i Državno veće tužilaca:

- Ne oklevati u javnom reagovanju na neprikladne uticaje ili pritiske na pravosudne institucije ili pojedinačne sudije ili tužioce.

Za TRZ:

- Izvršiti izbor i prioritizaciju predmeta u kojima će biti sprovedeno krivično gonjenje isključivo na osnovu ustava i zakona; osigurati da etnički balans ne bude kriterijum za prioritizaciju ili krivično gonjenje u predmetima ratnih zločina.

Za ORZ:

- Osigurati da sudske odluke u predmetima ratnih zločina budu dostupne javnosti na adekvatan način tako što će bar biti omogućen pristup tim odlukama na internet stranicama sudova.

Za Ministarstvo pravde:

- Osigurati da sve institucionalne reforme neophodne da bi se obezbedio efikasan i nepristrasan sistem otkrivanja, krivičnog gonjenja i odlučivanja u predmetima ratnih zločina budu adekvatno predviđene Akcionim planovima za Poglavlja 23 i 24 i Akcionim planom za sprovođenje Nacionalne strategije reforme pravosuđa.

GLAVA II

Međunarodna saradnja

U postupcima za ratne zločine institucije Republike Srbije naročito su zavisne od međunarodne saradnje. MKSJ je dostavio Srbiji ključni dokazni materijal u samo dva predmeta. Regionalna saradnja (u obliku razmene dokaza i ustupanja krivičnog gonjenja) je znatno poboljšana u poslednjih nekoliko godina. Međutim, određeni broj ključnih prepreka u pravnom okviru međunarodne saradnje i dalje postoji, a predmeti s potencijalno čvrstim dokazima ostaju neprocesuirani. Neophodna su dalja poboljšanja u ovoj oblasti.

.....

A. Nadležnost Republike Srbije u predmetima ratnih zločina

Zakon o ratnim zločinima predviđa nadležnost Srbije za dela ratnih zločina učinjena na celokupnoj teritoriji bivše Jugoslavije bez obzira na državljanstvo osumnjičenog ili žrtava, kao i nezavisno od prisustva osumnjičenog na teritoriji Srbije.⁵⁵

Čak i kod **običnih krivičnih dela**, uobičajeno je da su države nadležne za krivična dela učinjena u inostranstvu u slučajevima kada postoji veza između dela i države. I susedne države (kao Hrvatska i BiH) mogu imati nadležnost za krivična dela učinjena van svoje teritorije (uključujući i ratne zločine), bez obzira na državljanstvo okrivljenog ili žrtava. Međutim, kada nijedna druga veza između krivičnog dela i države ne postoji, ove drža-

---

55 Član 3 Zakona o ratnim zločinima.

ve zahtevaju da se okrivljeni barem nalazi na njihovoj teritoriji da bi uspostavile svoju nadležnost.⁵⁶

Međunarodno pravo ne predviđa uslov da okrivljeni za ratne zločine bude dostupan državi gonjenja da bi ona ustanovila svoju nadležnost.⁵⁷ Međunarodna praksa nekih država koje su predviđale univerzalnu nadležnost za ratne zločine (na primer Belgija, Španija) pomerila se sa stanovišta „čiste” univerzalne nadležnosti uvodeći neku vrstu „veze” s državom. Međunarodni komitet Crvenog krsta je potvrdio da praksa država nije ujednačena u pogledu toga da li princip univerzalne nadležnosti zahteva posebnu vezu s državom gonjenja.⁵⁸ Ne postoji *acquis communautaire* po ovom pitanju.

Uprkos široko postavljenoj nadležnosti, i za razliku od susednih država, organi Republike Srbije su do sada podizali optužnice samo protiv lica koja su im bila dostupna (tj. najčešće protiv nekadašnjih pripadnika srpskih snaga koji se nalaze u Srbiji).⁵⁹ Izazov kod sprovođenja istraga u ovakvim predmetima predstavlja činjenica da su radnje izvršenja učinjene na lokacijama van domašaja srpskih vlasti. Ovo znatno ograničava pristup TRZ i SORZ mestu zločina, a u velikom broju slučajeva i žrtvama i svedocima.

I obrnuto, srpske organi često imaju **direktan pristup samo srpskim žrtvama** i svedocima u predmetima u kojima se učinioci nalaze van njihovog domašaja. Države u regionu ne izručuju svoje državljane osumnjičene za ratne zločine,⁶⁰ što znači da je gotovo nemoguće da se ovi slučajevi procesuiraju u Srbiji.

Upravo opisana situacija daje jake argumente u prilog međunarodnoj saradnji kao ključnom faktorom uspešnog procesuiranja predmeta ratnih zločina u Srbiji. Saradnja prevažno predstavlja razmenu informacija i dokaza, ali i ustupanje spisa predmeta i krivičnog gonjenja. Kao što će biti objašnjeno dalje u tekstu, iako je regionalna saradnja znatno napredovala u poslednjih nekoliko godina, i dalje ima mesta poboljšanju u ovoj oblasti.

56 Videti član 12 Krivičnog zakona BiH od 2003. (*Službeni glasnik Bosne i Hercegovine* 3/03 i kasnije izmene); Članovi 12, 16 i 18 Kaznenog zakona Hrvatske (*Narodne novine Republike Hrvatske* 110/97 i kasnije izmene). Ovakvo rešenje je prihvaćeno i u Krivičnom zakoniku Srbije za ozbiljna krivična dela pored krivičnih ratnih zločina (videti članove 6–10 Krivičnog zakonika Srbije, *Službeni glasnik RS* 85/2005 i kasnije izmene). KZ SRJ je predviđao identične kriterijume (videti član 104 KZ SRJ).

57 Ženevske konvencije ne zahtevaju izričito takvu vezu. Prema tumačenju Crvenog krsta „Države imaju pravo da vrše univerzalnu jurisdikciju u svojim nacionalnim sudovima nad ratnim zločinima” (videti International Committee of the Red Cross, *Customary International Humanitarian Law*, Vol I (Međunarodni komitet Crvenog krsta, *Običajno međunarodno humanitarno pravo*, tom I), ICRC and Cambridge University Press 2005, Pravilo 157).

58 Ibid.

59 Videti Glavu I, pod B II.

60 Videti npr. Zakon o međunarodnoj pravnoj pomoći u krivičnim stvarima Republike Srbije od 18. marta 2009. godine (*Službeni glasnik RS* 20/09), član 16 stav 1; Zakon o međunarodnoj pravnoj pomoći u krivičnim stvarima BiH (*Službeni glasnik BiH* 53/09), član 40.

B. Saradnja sa MKSJ

I. Pomoć Srbije MKSJ

Po međunarodnom pravu, sve države imaju obavezu saradnje sa MKSJ.⁶¹ Države u regionu usvojile su zakone koji su stvorili pravni okvir za ovu saradnju. U Srbiji se ova regulativa u najvećem delu sastoji od Zakona o saradnji sa MKSJ⁶² i Zakona o ratnim zločinima. Ovi zakoni omogućili su Srbiji da odgovori **na zahteve za pomoć MKSJ**, kao što su pronalaženje određenih lica, dostavljanje materijala i sudskih spisa, kao i informacija o mogućim svedocima ili žrtvama. Takođe, Srbija je dostavila MKSJ veliki broj dokumenata iz svojih državnih arhiva.

Štaviše, Srbija je 2006. godine osnovala Akcioni tim na čelu s tužiocem za ratne zločine,⁶³ čiji je konkretan zadatak bio **hapšenje haških begunaca**. Do 2011. godine, Akcioni tim je lišio slobode preostalih šest begunaca i predao ih MKSJ.

Prema navodima MKSJ, Srbija trenutno efikasno postupa po svim preostalim MKSJ zahtevima za pomoć u predmetima koji su još uvek u toku.⁶⁴

II. Pomoć MKSJ Srbiji

Pomoć MKSJ domaćim institucijama u regionu postajala je sve važnija tokom godina, posebno s obzirom na Izlaznu strategiju Tribunala. Ova forma saradnje, koja je imala za cilj da smanji broj postupaka koji se vode pred MKSJ i da u isto vreme ojača kapacitete domaćeg pravosuđa za procesuiranje ratnih zločina, sastojala se u jačanju kapaciteta⁶⁵ i sledeća tri oblika pravne pomoći:

61 Član 29 Statuta MKSJ (Saradnja i pravosudna pomoć): (1) Države moraju da saraduju sa Međunarodnim sudom u istrazi i krivičnom gonjenju osoba optuženih da su počinile teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava. (2) Države moraju da bez nepotrebnog odlaganja udovolje svakom zahtevu za pomoć ili nalogu koji je izdalo pretresno veće, što, između ostalog, uključuje sledeće: (a) utvrđivanje identiteta i pronalaženje osoba; (b) uzimanje iskaza i dostavu dokaza; (c) uručenje dokumenata; (d) hapšenje ili pritvaranje osoba; (e) predaju ili dovođenje optuženih pred Međunarodni sud.

62 Zakon o saradnji Srbije i Crne Gore sa Međunarodnim krivičnim tribunalom za krivično gonjenje lica odgovornih za teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava počinjena na teritoriji bivše Jugoslavije od 1991. godine (*Službeni list SRJ* 18/2002; *Službeni list SCG* 16/2003).

63 Tim je bio sastavljen od četiri zamenika tužioca za ratne zločine, pripadnika SORZ, kao i Rasima Ljajića, tadašnjeg predsednika Nacionalnog saveta za saradnju s Haškim tribunalom.

64 Videti Godišnje izveštaje MKSJ za 2011, 2012, 2013. i 2014. godinu.

65 MKSJ je prenosio svoja iskustva sudijama, tužiocima i advokatima iz bivše Jugoslavije kroz organizaciju i učešće u brojnim obukama i studijskim posetama. Videti takođe zajednički MKSJ/OEBS-ODIHR/UNICRI projekat *Podrška prenošenju znanja i materijala u predmetima ratnih zločina MKSJ-a domaćim sudovima* koji je imao za cilj pomoć nacionalnom pravosuđu u jačanju kapaciteta za procesuiranje predmeta ratnih zločina kroz efikasan i fer postupak.

1. Ustupanje predmeta MKSJ (11bis predmeti).⁶⁶ Ova procedura omogućava ustupanje predmeta domaćem pravosuđu nakon potvrđivanja optužnice pred MKSJ, a pre početka suđenja. U ovakvim predmetima, postupak koji sledi pred nacionalnim sudovima sprovodi se u skladu s domaćim propisima. Od 2005. godine, MKSJ je ustupio sudovima u regionu osam predmeta protiv 13 lica (srednje i nižerangiranih optuženih). Predmeti ustupljeni BiH uključuju deset optuženih, a Hrvatskoj dva optužena. Srbiji je ustupljen samo jedan predmet s jednim optuženim, a postupak je ubrzo obustavljen jer optuženi nije bio sposoban da učestvuje u postupku iz medicinskih razloga.⁶⁷ Trenutno nema više predmeta koji bi bili ustupljeni po pravilu 11bis jer nema ni predmeta pred MKSJ u kojima su potvrđene optužnice a da još uvek nisu počela suđenja.

2. Ustupanje istražnih materijala MKSJ. MKSJ je takođe ustupio domaćem pravosuđu određeni broj spisa predmeta s dokazima koji nisu rezultirali podizanjem optužnice pred MKSJ.⁶⁸ Veći broj ovih predmeta ustupljen je pravosuđu BiH,⁶⁹ dok su samo dva ustupljena Srbiji: jedan se ticao događaja na poljoprivrednom dobru Ovčara u Hrvatskoj (ustupljen 2003. godine i rezultirao postupkom u kome je optuženo 21 lice),⁷⁰ dok se drugi odnosio na zločine učinjene u Zvorniku, BiH (ustupljen 2004. godine i rezultirao postupkom u kome je optuženo deset lica).⁷¹ Ovaj oblik pravne pomoći pokazao se kao vrlo efikasan jer su istražni materijali bili skoro kompletni, na osnovu kojih je moglo doći do brzog procesuiranja i lako su se mogli urediti u predmete spremne za suđenje. Međutim, malo je verovatno da će MKSJ ustupati dodatne istražne materijale srpskom pravosuđu.⁷²

3. Pristup arhivama MKSJ. Konačno, MKSJ je svoju dokumentaciju učinio dostupnom tužiocima iz regiona koji imaju pristup dokazima sakupljenim od strane MKSJ tokom decenije sprovođenja istraga. Tužilaštva iz regiona imaju stalna predstavništva u tužilaštvu MKSJ preko oficira za vezu.⁷³ Međutim, pristup ovim dokazima je ograničen zaštitnim merama za svedoke i pravilima o poverljivosti dokaza.⁷⁴ I dok MKSJ i Mehanizam za međunarodne krivične sudove (MMKS)⁷⁵ mogu u određenim slučajevima da uki-

66 Pravilo 11bis Pravidnika o postupku i dokazima MKSJ („Prosljeđivanje optužnice drugom sudu”).

67 MKSJ, *Tužilac protiv Vladimira Kovačevića* (IT-01-42/2). Optužnica navodi da je optuženi, kao komandant bataljona, počinio ratne zločine učestvujući u napadu JNA na Dubrovnik (Hrvatska) 1991. godine.

68 Dokazi pribavljeni na taj način mogu biti korišćeni pred srpskim sudovima u skladu s članom 14a Zakona o ratnim zločinima.

69 Ovi predmeti, koji su ustupljeni Bosni i Hercegovini i odnose se na oko 45 osumnjičenih, često se nazivaju predmeti iz „Kategorije II”.

70 Predmet „Ovčara I”, KTRZ 3/03, optužnica od 4. decembra 2003; predmet „Ovčara II”, KTRZ 4/03, optužnica od 24. maja 2005; predmet „Ovčara III”, KTRZ 4/03, optužnica od 17. oktobra 2008; predmet „Ovčara IV”, KTRZ 6/11, optužnica od 18. juna 2012. godine.

71 TRZ je dodatno istraživalo predmet u saradnji s kolegama iz BiH te podiglo tri optužnice: Predmet „Zvornik I”, KTRZ 17/04, optužnica od 12. avgusta 2005.; predmet „Zvornik II”, KTRZ 17/04, optužnica od 12. avgusta 2005.; predmet „Zvornik III”, KTRZ 8/07, optužnica od 14. marta 2008. godine.

72 Razgovor s predstavnicima MKSJ, novembar 2014. godine.

73 Tužilaštvo MKSJ je 2009. uz finansijsku pomoć Evropske komisije, započelo program s tužiocima za vezu iz Bosne i Hercegovine, Hrvatske i Srbije, koji su počeli da rade u okviru Trancizionog tima Tužilaštva MKSJ u Hagu (videti MKSJ, Godišnji izveštaj Outreach programa za 2012. godinu, str. 26).

74 Pravilo 75 Pravidnika o postupku i dokazima MKSJ.

75 Mehanizam za međunarodne krivične sudove (MMKS), Rezolucija SB UN 1966 od 22. decembra 2010. godine.

nu ili izmene ove zaštitne mere,⁷⁶ oni to do sada nisu činili, uz jedva nekoliko izuzetaka. U nekim drugim slučajevima MKSJ se obavezao svedocima da će njihovi iskazi biti korišćeni samo u postupcima pred MKSJ: u takvoj situaciji, MKSJ mora da traži saglasnost svedoka kako bi njihove iskaze ustupio lokalnim pravosuđima. Još jedno ograničenje u pristupu bazama podataka MKSJ predstavlja velika količina dokaznog materijala koju nije lako organizovati i upotrebiti za pokretanje novih postupaka. Zapravo, srpski tužioc, po pravilu, koriste haške baze podataka u cilju pribavljanja dodatnih dokaza za svoje tekuće istrage, a ne u cilju pokretanja novih postupaka.

C. Regionalna saradnja

I. Ekstradicija

Ekstradicija je jedan od glavnih mehanizama međunarodne saradnje u krivičnim stvarima. Izručenje optuženih za ratne zločine je moguće između država u regionu; međutim, nijedna od ovih država ne dozvoljava **ekstradiciju sopstvenih državljana** zbog ratnih zločina.⁷⁷ Ovo ograničenje znatno umanjuje efikasnost ekstradicije kao mehanizma pravne saradnje jer se većina osumnjičenih za ratne zločine nalazi u državama čiji su državljani.

U situacijama gde ekstradicija nije moguća, organi gonjenja jedne države mogu odlučiti da pruže pomoć u sprovođenju postupka državi u kojoj se optuženi nalazi – ili kroz ustupanje dokaza sakupljenih u predmetu, ili kroz ustupanje krivičnog gonjenja. Srbija je prethodnih godina zaključila nekoliko **bilateralnih sporazuma** sa susjednim zemljama (posebno s BiH i Hrvatskom) koji su imali za cilj da olakšaju postupak razmene dokaza (pod II niže u tekstu) i ustupanje krivičnog gonjenja (pod III niže u tekstu).

II. Razmena dokaza

Kako bi pomogli jedni drugima u krivičnom progonu učinilaca ratnih zločina, tužilaštva u regionu redovno razmenjuju informacije i dokaze. Dokazi se u nekim predmetima sa-

76 Pravilo 75(H)(J) Pravidnika o postupku i dokazima. Od 1. jula 2012, za zahteve upućene MKSR, i od 1. jula 2013, za zahteve upućene MKSJ, MMKS će odgovarati na zahteve za pomoć upućene od strane nacionalnih pravosuđa (nije ograničeno samo na Ruandu i bivšu Jugoslaviju) u odnosu na domaće istrage, optuženja i suđenja. Ova funkcija se sastoji od pružanja pomoći nacionalnim sudovima koji sprovode povezane postupke, što uključuje transfer dosijea, odgovore na zahteve za dostavljanje dokaza, izmenu ili ukidanje zaštitnih mera za svedoke i odgovore na zahteve za ispitivanje lica u pritvoru. Pravilo 86(H) Pravidnika o postupku i dokazima Mehanizma dozvoljava da žrtve ili svedoci za koje je MKSJ, MKSR ili Mehanizam naložio zaštitne mere mogu da zatraže da se zaštitne mere ukinu, izmene ili pojačaju tako što će se zahtevom obratiti predsedniku Mehanizma. Stranke u postupku u nekoj drugoj jurisdikciji, koje za to ovlasti nadležni pravosudni organ, mogu takođe da zatraže izmenu zaštitnih mera po pravilu 86(H).

77 Videti gore, fusnota 60.

stoje od pojedinačnih iskaza svedoka ili dokumenata, dok u drugim slučajevima sadrže celokupne spise predmeta iz istrage. Pravni osnov za razmenu dokaza je Evropska konvencija o međusobnom pružanju pravne pomoći u krivičnim stvarima Saveta Evrope od 1959. godine,⁷⁸ koju su potpisale sve države u regionu. Posebno je značajan II Protokol uz Konvenciju,⁷⁹ koji omogućava **direktnu razmenu** dokaza između pravosudnih organa (uključujući i razmenu dokaza između tužilaca).⁸⁰

U januaru 2013. godine, srpsko Tužilaštvo za ratne zločine potpisalo je protokol o saradnji s glavnim tužiocem BiH u cilju jačanja tehničke saradnje i dodatnog olakšavanja razmene informacija i dokaza u predmetima ratnih zločina (u pitanju je postupak koji je već omogućen II Protokolom uz Evropsku konvenciju).⁸¹ Slični protokoli su ranije potpisani s hrvatskim⁸² i crnogorskim glavnim tužiocima.⁸³ Ovi sporazumi su doveli do češćih sastanaka između tužilaca za ratne zločine i razmene veće količine dokaza. **Najmanje 12 istraga TRZ** zasnovano je na dokazima ustupljenim od BiH ili Hrvatske.⁸⁴

Međutim, ova saradnja ima i određenih **nedostataka**.

Prvi nedostatak je što države pokazuju veću spremnost da pruže pomoć u predmetima u kojima su žrtve njihovi državljani, i obrnuto – manje su spremne da saraduju kada je okrivljeni njihov državljani. Jasna potvrda ovog zapažanja vidi se kod gorenavedenih 12 istraga od kojih se nijedna ne odnosi na srpske žrtve. Prema navodima TRZ, vlasti država u regionu rešavaju srpske zahteve za pravnu pomoć brže ukoliko se predmet odnosi na žrtve koje su njihovi državljani, dok se po zahtevima koji se odnose na predmete sa srpskim žrtvama postupa sporije, ukoliko se po njima uopšte i postupa.⁸⁵ Štaviše, Hrvatska je 2011. godine usvojila zakon koji se eksplicitno odnosi na saradnju sa Srbijom u predmetima ratnih zločina u kojima su okrivljeni hrvatski državljani, što je TRZ otežalo dobijanje pravne pomoći od hrvatskih vlasti u predmetima koji se tiču srpskih žrtava u Hrvatskoj.⁸⁶

78 Evropska konvencija o međusobnom pružanju pravne pomoći u krivičnim stvarima, 20. april 1959. godine.

79 Drugi dodatni protokol uz Evropsku konvenciju o međusobnom pružanju pravne pomoći u krivičnim stvarima, 8. novembar 2001. godine.

80 Ovo je zbog toga što je Vlada Srbije u svojoj izjavi navela da „pravosudnim organima” smatra i tužioce i sudije u smislu gorepomenutog Drugog dodatnog protokola.

81 Protokol o saradnji u progonu počinitelja krivičnih dela ratnih zločina, zločina protiv čovečnosti i genocida, 31. januar 2013. godine.

82 Sporazum o saradnji u progonu učinilaca krivičnih dela ratnih zločina, zločina protiv čovečnosti i genocida, 13. oktobar 2006. godine.

83 Sporazum o saradnji u krivičnom gonjenju učinilaca krivičnih dela protiv čovečnosti i drugih dobara zaštićenih međunarodnim pravom (2007. godina).

84 Preciznije, Državno odvjetništvo Republike Hrvatske ustupilo je dokaze koji su omogućili TRZ da podigne optužnice u deset predmeta („Velika Peratovica”, „Sremska Mitrovica”, „Sotin”, „Slunj”, „Stara Gradiška”, „Vukovar”, „Lički Osik”, „Tenja I”, „Tenja II”, „Medak”, „Banski Kovačevac” i „Beli Manastir”). Tužilaštvo Bosne i Hercegovine je ustupilo dokaze u dva predmeta („Prijeđor” i „Bosanski Petrovac”).

85 U različitim razgovorima s predstavnicima TRZ, 2014. godine.

86 Zakon o ništetnosti određenih pravnih akata pravosudnih tijela bivše JNA, bivše SFRJ i Republike Srbije, *Narodne novine Republike Hrvatske* 124/11, 21. oktobar 2011. godine. Zakon takođe propisuje da su ništavi i bez pravnog učinka svi pravni akti bivše JNA, SFRJ i Republike Srbije koji se odnose na rat u Hrvatskoj 1990-tih godina u postupcima u kojima su osumnjčeni, optuženi ili osuđeni hrvatski državljani.

TRZ je aktivno pomagalo vlastima BiH u sprovođenju istraga u predmetima koji se odnose na žrtve srpske nacionalnosti.⁸⁷ Međutim, saradnja s BiH je povremeno bila otežana zbog odredbe pomenutog Protokola koji, za razliku od sporazuma s Hrvatskom i Crnom Gorom, daje mogućnost „svedocima-oštećenima” da spreče dostavljanje dokaza inostranim organima „**izričitim protivljenjem**”.⁸⁸ Ovo faktički daje svedocima ovlašćenje da odlučuju o sudbini zahteva za međunarodnu pravnu pomoć. Ova odredba se odnosi samo na ustupanje predmeta iz države u kojoj je zločin učinjen (u ovom slučaju uglavnom BiH), a ne i obrnuto. Međutim, tužioci iz Srbije su se pozivali na ovu odredbu čak i u odnosu na dela koja nisu izvršena na teritoriji Srbije. Ovaj mehanizam „protivljenja” je već dovodio do toga da su obe zemlje odbile da razmene dokaze u dva predmeta koja se odnose na događaje u Srebrenici i oko nje, čime se konačno sprečava napredak u procesuiranju teških zločina.

III. Ustupanje krivičnog gonjenja

Još jedan oblik međunarodne saradnje, u slučajevima kada okrivljeni nije dostupan, jeste ustupanje krivičnog gonjenja državi u kojoj se okrivljeni nalazi.

Do ustupanja krivičnog gonjenja dolazi na nivou sudova i odvija se diplomatskim putem (obično preko ministarstava pravde). Pravni osnov ovog postupka nalazi se u bilateralnim sporazumima o međusobnoj pravnoj pomoći koje je Srbija zaključila sa susednim zemljama.⁸⁹ Iako nepravilno citiran u svim odlukama koje se tiču ustupanja krivičnog gonjenja, Zakon o međunarodnoj pravnoj pomoći u krivičnim stvarima Republike Srbije nije primenljiv u ovim slučajevima, jer je ova oblast regulisana međunarodnim sporazumima.⁹⁰

Do sada je srpsko pravosuđe preuzelo devet predmeta u skladu s ovom procedurom. Svi predmeti potiču iz BiH i odnose se na relativno nisko rangirane učinioce. Do ustupanja gonjenja je dolazilo više na parcijalnoj, *ad hoc* osnovi, nego planski i organizovano. Do sada nije bilo slučajeva ustupanja krivičnog gonjenja iz Hrvatske.

Iako trenutno nije poznat tačan broj, veruje se da znatan broj postupaka za ratne zločine koji se vode pred organima BiH i Hrvatske može biti ustupljen Srbiji u bliskoj budućnosti. Memorandum o razumevanju između ovih država o modalitetima i vremenskom okviru mogućeg ustupanja krivičnog gonjenja u predmetima ratnih zločina omogućio

87 Na primer, na osnovu dokaza razmenjenih u skladu s Protokolom, vlasti BiH su podigle optužnicu protiv dvojice bivših pripadnika Armije BiH zbog ratnih zločina protiv srpskih civila izvršenih 1994. godine na prostoru Bihaća. To je jedan od 43 predmeta ratnih zločina u kojima su TRZ i Tužilaštvo BiH razmenili informacije i podatke (videti više na www.tuzilastvorz.org.rs/html_trz/VESTI_SAOPSTENJA_2014/VS_2014_12_11_CIR.pdf).

88 Član 10 gore pomenutog Protokola o saradnji u progonu počinitelaca krivičnih dela ratnih zločina, zločina protiv čovečnosti i genocida.

89 Ugovor o pravnoj pomoći u građanskim i krivičnim stvarima s Hrvatskom (15. septembar 1997), član 28; Ugovor o pravnoj pomoći u građanskim i krivičnim stvarima s BiH (24. februar 2005), član 39; Ugovor o pravnoj pomoći u građanskim i krivičnim stvarima s Crnom Gorom (29. maj 2009), član 44.

90 Zakon o međunarodnoj pravnoj pomoći u krivičnim stvarima, član 1.

bi Srbiji bolje planiranje i alokaciju resursa u brzom rešavanju ovih predmeta u skladu s ostalim prioritetima.

TRZ do sada nije pokušavalo da ustupi krivično gonjenje drugim jurisdikcijama u predmetima u kojima je istraga sprovedena u Srbiji. Ovaj mehanizam bi mogao da posluži kao efikasan način za privođenje pravdi okrivljenih koji nisu dostupni srpskim vlastima, uključujući učiniocima zločina nad srpskim žrtvama.

IV. Drugi mehanizmi saradnje

U cilju unapređenja direktnog pristupa informacijama i dokazima u predmetima ratnih zločina, zahvaljujući pomoći Misije OEBS u Srbiji i ambasade Holandije u Beogradu, TRZ je 2014. godine dobilo finansijska sredstva za otpočinjanje projekta razmene **regionalnih oficira za vezu**. Cilj projekta je olakšavanje pristupa podacima i razmena informacija u istragama koje su u toku, tako što bi predstavnik jednog tužilaštva povremeno boravio u drugim tužilaštvima u regionu.

Još jedan mehanizam saradnje dostupan srpskim vlastima u predmetima ratnih zločina su **zajednički istražni timovi**.⁹¹ Prema podacima kojima raspolaže OEBS, do sada su u najmanje dva predmeta sprovedene zajedničke istrage TRZ i vlasti BiH: već pomenuti predmet „Zvornik”,⁹² i skorašnji predmet u kome je došlo do zajedničke akcije hapšenja (predmet „Štrpci”), koji predstavljaju dobre primere kako efikasna regionalna saradnja može da dovede do značajnih rezultata.

D. Saradnja s UNMIK/EULEX

Vlasti Srbije su do sada efikasno saradivale s međunarodnim institucijama vladavine prava na Kosovu (UNMIK i od 2008. godine EULEX) na ključnim pitanjima koja se odnose na krivično gonjenje u predmetima ratnih zločina, uključujući i nestala lica.

Misija Evropske unije za vladavinu prava na Kosovu (EULEX) pružala je pomoć srpskim tužiocima u lociranju i ispitivanju svedoka na Kosovu i obezbeđivanju prisustva određenog broja svedoka, Albanaca s Kosova, na suđenjima koja su se održavala pred Višim sudom u Beogradu. TRZ je takođe pružalo pomoć EULEX-u u uspostavljanju kontakata sa svedocima koji se nalaze u Srbiji.

91 Pravni osnov takve saradnje nalazi se u Drugom protokolu iz 1978. godine uz Evropsku konvenciju o međusobnom pružanju pravne pomoći u krivičnim stvarima iz 1959, član 20.

92 Videti gore, pod B II.

Uprkos **nepostojanju formalnog protokola** između dve institucije koji bi regulisao ustupanje krivičnog gonjenja ili razmenu dokaza (slično onima koji su zaključeni s BiH i Hrvatskom), tužioci iz Srbije su neformalno razmenjivali znatnu količinu dokaza i informacija s tužiocima EULEX iz Specijalnog tužilaštva. EULEX je takođe neformalno dostavio TRZ nekoliko kompletnih spisa predmeta iz istrage za osumnjičene koji se nalaze u Srbiji. Izrada formalnog okvira ove saradnje bi omogućila ne samo praćenje aktivnosti koje je preduzela svaka od strana u vezi s ustupljenim dokazima, već bi i osigurala saradnju između Specijalnog tužilaštva na Kosovu i TRZ nakon isteka mandata EULEX (trenutno predviđenog za jun 2016. godine).⁹³

TRZ takođe pruža pomoć Specijalnoj radnoj grupi Evropske unije koja ima mandat da ispita navode sadržane u izveštaju Saveta Evrope o trgovini organima.⁹⁴

E. Policijska saradnja

Rad SORZ, kako je već pomenuto, takođe umnogome zavisi od međunarodne saradnje s drugim policijskim službama. Rukovodstvo SORZ je navelo da postoji odsustvo saradnje s BiH i Hrvatskom, dok je saradnja s policijom Republike Srpske efikasna. Saradnja s policijom EULEX regulisana je protokolom koji je potpisan između policije EULEX i srpske policije. SORZ, međutim, uglavnom upućuje preko TRZ zahteve za pružanje pomoći upućene policiji EULEX. Kao rezultat toga, istražni rad SORZ se u velikoj meri zasniva na analizi postojećeg materijala, a ne toliko na prikupljanju novih dokaza.⁹⁵

Velika prepreka policijskoj saradnji u regionu je mogućnost svake države da spreči izdavanje **Interpol** poternica protiv svojih državljana traženih zbog ratnih zločina.⁹⁶ Ovo je, na primer, dovelo do odbijanja srpskog zahteva za izdavanje međunarodne poternice protiv Namera Orića, državljanina BiH, kog srpske vlasti terete zbog zločina počinjenih protiv srpskih civila u Srebrenici i oko nje.⁹⁷

93 Odluka Saveta 2014/349/CFSP od 12. juna 2014. godine o izmeni Zajedničke akcije 2008/124/CFSP za Misiju Vladavine prava Evropske unije na Kosovu (*Službeni list*, L 174, od 13. juna 2014).

94 Savet Evrope, Komitet za pravna pitanja i ljudska prava, *Nehumano postupanje prema ljudima i nezakonita trgovina ljudskim organima na Kosovu*, Izvestilac Dik Marti, 12. decembar 2010. godine.

95 Videti detaljnije niže u tekstu, Glava III, pod G.

96 Prema Rezoluciji Generalne skupštine INTERPOL-a usvojene 2010, svaka država može da uloži „protest” u roku od 30 dana protiv izdavanja INTERPOL-ove poternice protiv svog državljanina koji se traži zbog ratnih zločina. (Interpol AG-2010-RES-10, 79. zasedanje Skupštine, 8–10. novembar 2010). Rezolucija je usvojena kao sredstvo borbe protiv povećanog broja zahteva za izdavanje međunarodnih poternica zbog ratnih zločina protiv stranih državljana.

97 Videti više na www.mpr.gov.ba/aktuelnosti/vijesti/default.aspx?id=3993&langTag=en-US.

F. Preporuke

Za TRZ:

- U dogovoru s Tužilaštvom BiH, izmeniti ili ukinuti odredbu Protokola o međusobnoj saradnji koja predviđa mogućnost da svedoci-oštećeni onemoguće ustupanje dokaza;
- Pokrenuti postupke u skladu s međunarodnim sporazumima za ustupanje predmeta sa čvrstim dokazima onim jurisdikcijama u kojima se okrivljeni nalaze (npr. BiH, Hrvatska), u situacijama kada okrivljeni nije dostupan srpskim organima;
- Pribaviti od BiH i Hrvatske okvirni broj predmeta, čije će gonjenje verovatno biti ustupljeno Srbiji, te utvrditi vremenski okvir ustupanja;
- Tražiti savete od Tužilaštva MKSJ o najvažnijim dokazima koji se nalaze u arhivama MKSJ;
- Nastaviti s pokušajima da MKSJ ukine zaštitne mere za svedoke, posebno u slučajevima gde svedoci nisu davali iskaz na suđenju i/ili da daju saglasnost da njihovi iskazi budu obelodanjeni;
- Potpisati memorandum o razumevanju sa Specijalnim tužilaštvom na Kosovu o razmeni informacija i dokaza; taj memorandum bi trebalo da sadrži vremenski okvir za krivično gonjenje u svim predmetima u kojima su kompletni spisi iz istrage neformalno ustupljeni.

Za Ministarstvo unutrašnjih poslova:

- Uložiti napore za potpisivanje memoranduma o razumevanju između SORZ i njihovih kolega u BiH i Hrvatskoj u cilju brže razmene obaveštajnih podataka i dokaza.

GLAVA III

Istrage

Do danas, velika većina optuženih za ratne zločine u Srbiji su bili niže-rangirani učinioci izolovanih zločina. Poslednjih godina opao je značaj predmeta u kojima su podignute optužnice. Predmeti u proseku obuhvataju sve manji broj žrtava i manji broj, nižerangiranih, učinilaca. Nepostojanje strategije za određivanje prioriternih predmeta može delimično da objasni ovu pojavu, ali razlozi za ovakvo stanje su i dalje u najvećem delu nejasni, s tim da je potrebna i veća odlučnost u rešavanju mnogih neprocesuiranih predmeta.

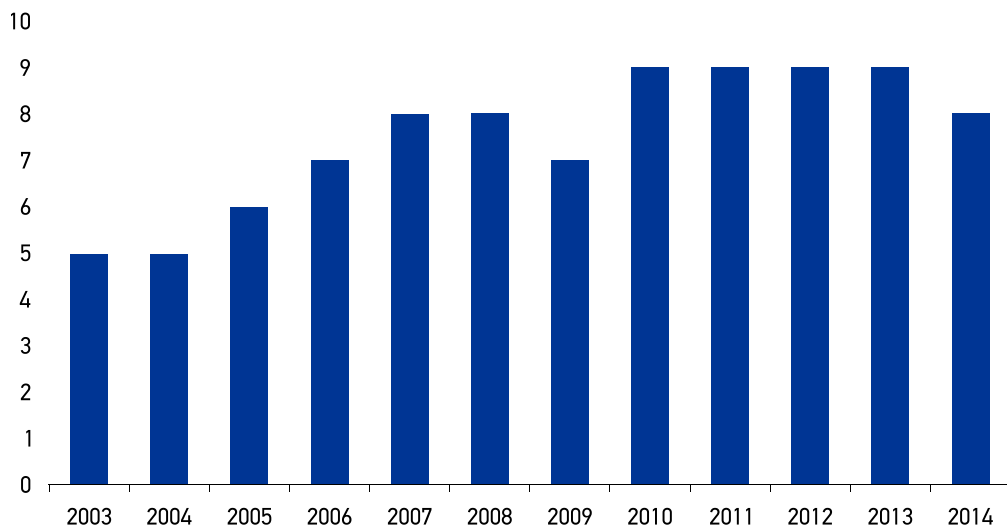
.....

A. Institucije nadležne za istrage u predmetima ratnih zločina u Srbiji

Istrage ratnih zločina u Srbiji su tokom godina sprovedene po dva različita institucionalna modela: inkvizitorskom do 2011. godine i uglavnom adverzijalnom od 2012. godine pa nadalje. U oba sistema tužilac predstavlja pokretačku snagu istrage.

TRZ u svom sastavu ima određeni broj tužilaca (Tužilac za ratne zločine i njegovi zamenici) koji je postepeno rastao od pet 2003, do devet 2010. godine. Tabela 1 prikazuje broj popunjenih tužilačkih radnih mesta tokom prethodnih godina. U proseku, broj tužilaca u sastavu TRZ iznosio je 7,5. Broj tužilačkih pomoćnika i pomoćnog osoblja koji pomažu zamenicima tužioca u istragama i suđenjima uvek je bio ograničen. Od juna 2010. do kraja 2011. godine, Misija OEBS u Srbiji obezbedila je finansijska sredstva za zaposlenje pet tužilačkih pomoćnika, tri analitičara i četiri pomoćnika za odnose s javnošću/analizu koji pomažu zamenicima tužioca. U vreme pisanja ovog izveštaja, zaposleno je samo četiri pomoćnika i tri istražitelja. Nijedan vojni analitičar ili neki drugi ekspert nije stalno zaposlen.

Tabela 1 – Zaposleni u TRZ (tužilac i zamenici)

U okviru Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srbije (MUP), Služba za otkrivanje ratnih zločina (**SORZ**) ima isključivu nadležnost za rad na predmetima ratnih zločina. U generalnoj strukturi MUP, SORZ se nalazi u okviru Uprave kriminalističke policije (UKP) koja predstavlja deo Direkcije policije kao veće organizacione jedinice u okviru MUP. SORZ se sastoji od Odeljenja za istragu i potragu za nestalim licima i Odeljenja za saradnju s MKSJ, analitičke i obaveštajne poslove i dokumentaciju. Pored toga, SORZ je nadležna za sprovođenje svih hapšenja u predmetima ratnih zločina. U saradnji s TRZ bila je zadužena i za hapšenje preostalih haških begunaca. Trenutno, SORZ ima 49 zaposlenih od čega je 16 istražitelja, deset službenika koji obavljaju poslove dokumentovanja krivičnih dela i poslove operativne analitike i devet službenika koji rade na zahtevima za međunarodnu pravnu pomoć koje dobijaju iz MKSJ (sedam službenika) ili drugih zemalja (dva službenika).⁹⁸

B. Broj istraga i optužnica

Na osnovu informacija dobijenih od TRZ, trenutno postoji 23 predmeta koji su formalno u fazi istrage. Nije poznato da li će i kada ove istrage dovesti do podizanja optužnica.

⁹⁸ Ostalo su administrativne i menadžerske pozicije.

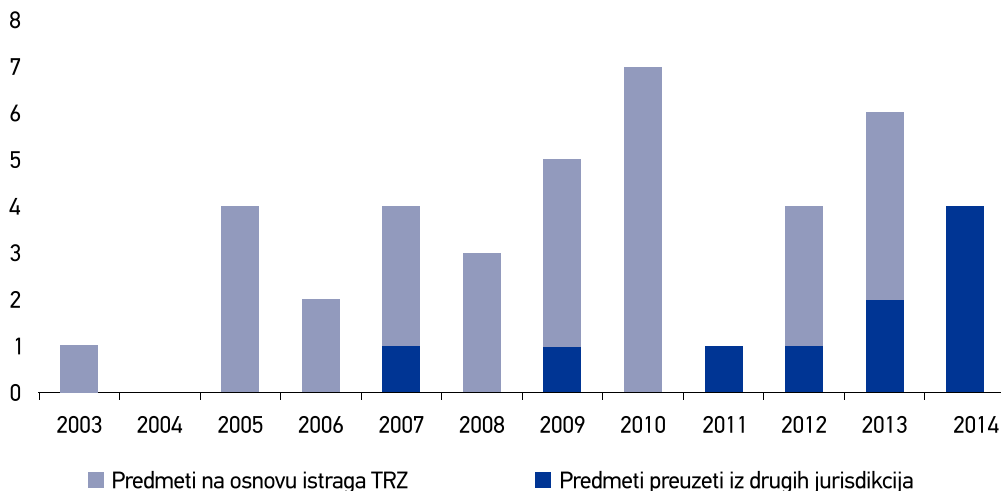

Štaviše, preko 1.000 predmeta je u fazi predistražnog postupka. Do sada nije izvršen sveobuhvatan pregled ovih predmeta, pa nije jasno koliko njih sadrži solidan dokazni materijal i može da dovede do optuženja, a od koliko predmeta treba odustati.

Od početka delovanja, od novembra 2003. pa do kraja 2014. godine, TRZ je podiglo 60 optužnica za ratne zločine protiv 162 lica.⁹⁹ Od toga, 19 optužnica uključuje saoptužene koji se terete zasebnim optužnicama za isti zločin. Ovim optuženima je zatim suđeno ili zajedno ili odvojeno u predmetima koji, suštinski, predstavljaju jedan predmet. Primenujući ovaj metod, od 2003. godine, procesuiran je **41 predmet ratnih zločina**.

Kao što se može videti u Tabeli 2, od pomenutih predmeta deset je preuzeto iz drugih jurisdikcija: devet od sudova BiH (po već pomenutom Sporazumu o pružanju pravne pomoći iz 2005. godine),¹⁰⁰ i jedan od MKSJ (po pomenutom pravilu 11 bis).¹⁰¹ U ovih deset predmeta u potpunosti je sproveden istražni postupak pre njihovog ustupanja Srbiji.¹⁰² I dok je ovo indikator dobre međunarodne saradnje, to takođe pokazuje da samo 31 od 41 predmeta ratnih zločina potiče iz istraga koje su sprovele srpske institucije. Ovo praktično znači da je TRZ efektivno pokretalo **manje od tri istrage godišnje** koje su

Tabela 2 – Novi predmeti ratnih zločina u kojima je TRZ podiglo optužnicu

99 Ovaj broj uključuje samo optužnice za ratne zločine koje su potvrđene od strane suda. Ne uključuje optužnice koje su vraćene tužilaštvu na dopunu istrage. Takođe nisu uključene četiri dodatne optužnice protiv deset optuženih za pružanje pomoći haškim beguncima.

100 „Bihać“, „Bijeljina“, „Čanković“, „Dragišić“, „Ključ“, „Logor Luka“, „Sanski Most“, „Šinik“ i „Stari Majdan“.

101 Predmet „Dubrovnik“. Videti gore, Glava II pod B II.

102 Deset ustupljenih predmeta nisu bili zahtevni u smislu dodatnih istražnih radnji koje su bile potrebne: kako je TRZ preuzelo celokupan krivični postupak u kome je već bila podignuta i potvrđena optužnica, moglo je da ograniči svoj posao na usklađivanje optužnice sa srpskim Zakonikom o krivičnom postupku pre nego što je podnese sudu.

dovele do suđenja,¹⁰³ i da je svaki tužilac TRZ u proseku pokrenuo **novu istragu koja je rezultirala suđenjem na svake tri godine**.¹⁰⁴ Treba istaći da ova statistika uključuje i pomenutih 14 predmeta u kojima su MKSJ, vlasti BiH i Hrvatske dostavile znatnu količinu dokaznog materijala srpskim vlastima.¹⁰⁵

Ne postoji konstantan trend u broju predmeta ratnih zločina u kojima su podizane optužnice za svaku godinu. TRZ je podiglo optužnice u 27 novih predmeta (u proseku tri godišnje) u periodu kada su istrage sprovedene po starom Zakoniku o krivičnom postupku (2003–2011. godine). Stupanje na snagu novog ZKP u januaru 2012. godine dovelo je do prosečnog povećanja broja optužnica (14 novih predmeta, u proseku pet godišnje). Međutim, kada se uzmu u obzir samo predmeti zasnovani na istragama sprovedenim od strane TRZ, učinak je u stvari umanjen: kao što prikazuje Tabela 2, polovina ovih predmeta u kojima su optužnice podignute po novom Zakoniku rezultat su ustupanja krivičnog gonjenja iz BiH.

C. Optužena lica: broj i karakteristike

Kako prikazuje Tabela 3, 86% lica optuženih od strane TRZ za ratne zločine su nekadašnji pripadnici **srpskih snaga**.¹⁰⁶ Većinu optuženih koji nisu pripadali srpskim snagama čine Albanci koji su optuženi u jednom predmetu okončanom oslobađajućom presudom u odnosu na svih 17 optuženih.¹⁰⁷ Samo tri optužena su pripadala bošnjačkim ili hrvatskim snagama od kojih je samo jedan do sada pravnosnažno osuđen. Samo jedan Albanac je osuđen pravnosnažnom presudom.

Skoro tri četvrtine svih optuženih bili su pripadnici vojske (uključujući i snage „teritorijalne odbrane“), dok nekadašnji pripadnici policije čine skoro sve preostale optužene. Veoma mali broj optuženih je navodno postupao u svojstvu civilnih vlasti (npr. političari, centralna/lokalna vlast).

Kao što se može videti iz Tabele 4, **ukupan broj optuženih** godišnje dostigao je maksimum 2009. i 2010. godine, kada je optuženo po 25 lica svake godine. Ovaj broj je znatno opao narednih godina. Tokom 2014. godine optuženo je samo šest lica. Ovo je direktna

103 Tokom perioda od 12 godina, ukupno 31 istraga koja je rezultirala suđenjima je pokrenuta u Srbiji. Ovo odgovara proseku od 2,58 istraživanih predmeta godišnje.

104 U proseku, 2,6 optužnica TRZ potiču iz istraga koje su sprovedene u Srbiji godišnje. S obzirom da je u proseku 7,5 tužilaca radilo u TRZ u periodu od 12 godina, 0,34 optužnice je podignuto po tužiocu godišnje.

105 Videti gore, Glava II (pod B II i C II).

106 Za potrebe ovog izveštaja pojam „srpske snage“ obuhvata vojna lica koja deluju u okviru regularnih vojnih snaga kao što je JNA (Jugoslovenska narodna armija), VJ (Vojska Jugoslavije), SVK (Srpska vojska Krajine) i VRS (Vojska Republike Srpske); pripadnike snaga takozvane „teritorijalne odbrane“; pripadnike policije, uključujući i pripadnike rezervnog sastava policije i civilne vlasti.

107 Predmet „Gnjilanska grupa“, Apelacioni sud u Beogradu, KŽ1 Po2 2/13, presuda, 13. novembar 2013. godine.

Tabela 3 – Nacionalnost optuženih

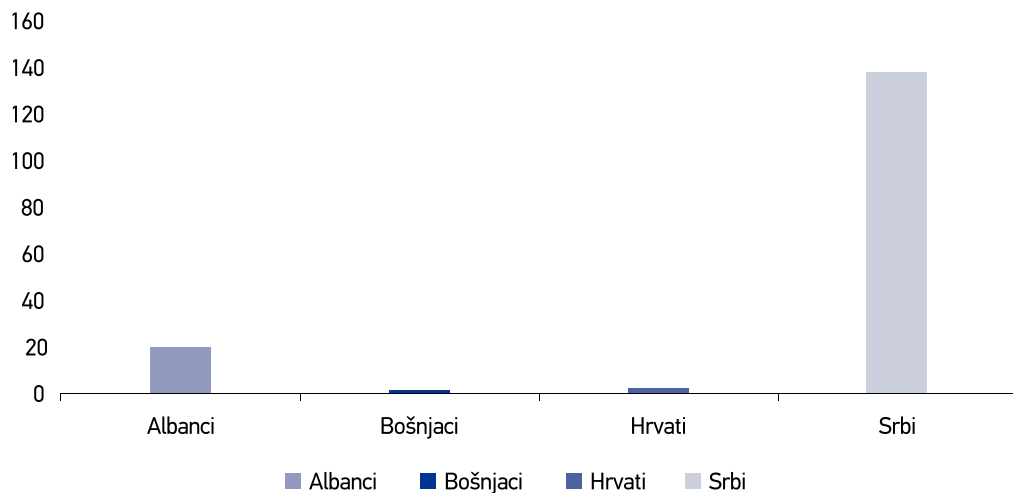
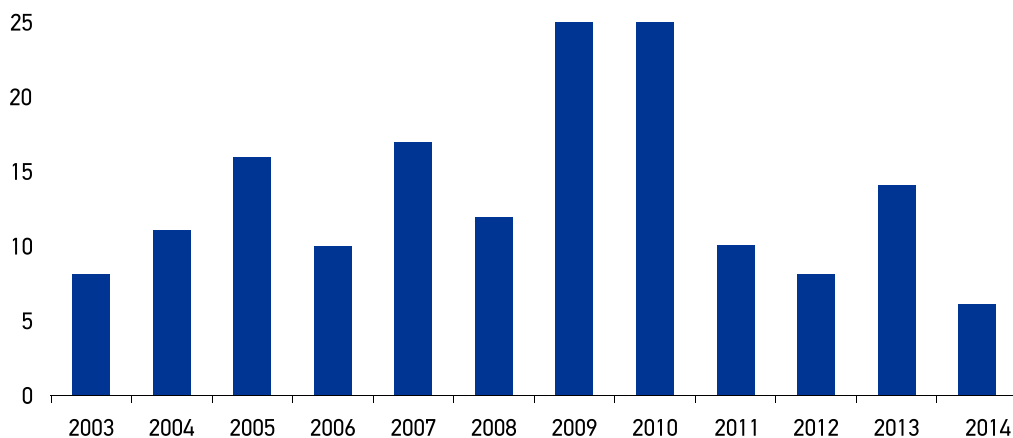

Tabela 4 – Broj optuženih

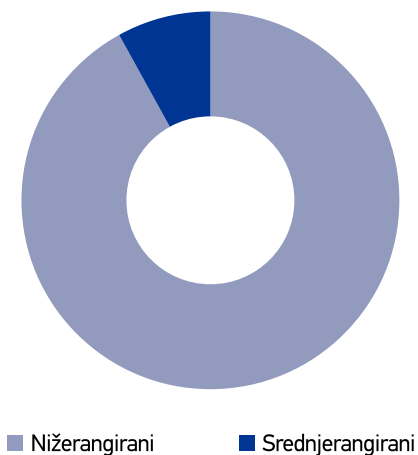

posledica činjenice da su, u proseku, postupci pokrenuti kasnijih godina uključivali manji broj saoptuženih: **broj optuženih po predmetu**¹⁰⁸ opao je sa, u proseku, više od četiri optužena po predmetu tokom 2009. godine do, u proseku, jednog optuženog po predmetu tokom 2014. godine.¹⁰⁹ Navedena statistika pokazuje da prethodnih godina ne samo da je podignut manji broj optužnica, već i da su se optužnice odnosile na pojedinačne učinioce, a ne na organizovane grupe.

Novi događaji u 2015. godini (posebno hapšenje osam osumnjičenih u vezi sa zločinima vezanim za Srebrenicu 1995. godine i podizanje optužnice protiv pet lica zbog teškog zločina počinjenog u vezi s otmicom u Štrpcima) izlaze iz vremenskog okvira koji obrađuje ovaj izveštaj, ali su dobri pokazatelji mogućeg napretka u ovoj oblasti.

D. Optužena lica: rang

Tabela 5 – Rang optuženih

¹⁰⁸ Ova analiza uzima u obzir i predmete u kojima je istraga sprovedena od strane TRZ i postupke preuzete iz drugih jurisdikcija.

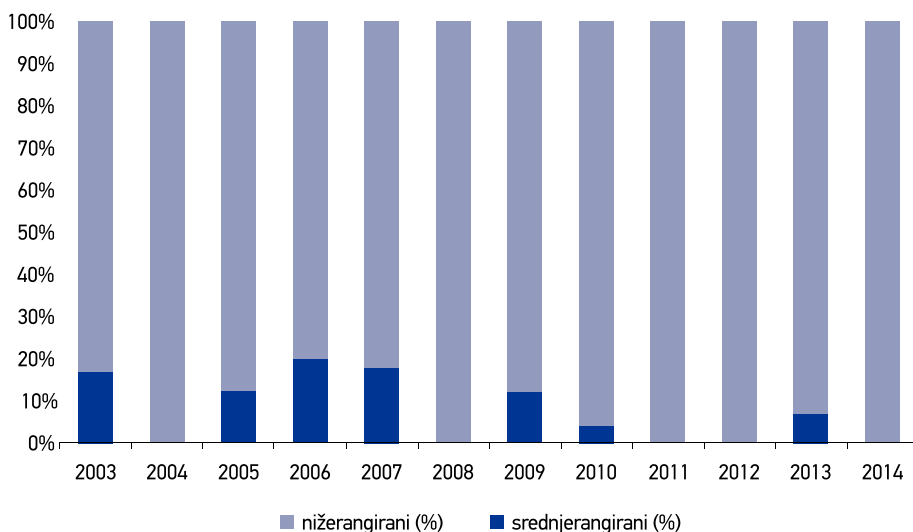
¹⁰⁹ Poređenja radi, između 2012. i 2014. godine, devet tužilaca, koliko je u proseku bilo zaposleno u tužilaštvu u ovom periodu, podiglo je optužnice protiv 29 lica – u proseku malo više od tri po tužiocu; 30 tužilaca koliko je u proseku bilo zaposleno u Tužilaštvu Bosne i Hercegovine, u istom periodu, podiglo je optužnice protiv 210 lica (u proseku sedam po tužiocu).

I dok je MKSJ odlučio da se fokusira na gonjenje lica koja su zauzimala neke od najviših pozicija u civilnim, policijskim i vojnim strukturama za vreme oružanih sukoba, organi Srbiji su se do sada fokusirali na gonjenje lica **nižeg ranga**.¹¹⁰ Kao što se može videti iz Tabele 5, nijedno od lica optuženih od strane TRZ nije bilo „visokorangirano” u vreme izvršenja krivičnog dela (komandant brigade ili ekvivalentna pozicija u policiji), dok je samo manji broj optuženih (manje od 10%) bio u poziciji da izdaje naređenja potčinjenima („srednji rang”).

Štaviše, kako pokazuje Tabela 6, većina postupaka protiv učinilaca srednjeg ranga pokrenuta je u prvih nekoliko godina rada organa nadležnih za procesuiranje ratnih zločina. Do 2009. godine, u proseku 10–15% optuženih u svakoj godini imalo je srednji rang odgovornosti. Poslednjih godina skoro da nije bilo optužnica koje su obuhvatale srednjerangirane optužene: zapravo, **sva lica optužena tokom 2011, 2012. i 2014. godine bila su nižeg ranga**.

Prema tome, prethodnih godina ne samo da se smanjio broj optuženih po predmetu, već takođe i njihov rang.

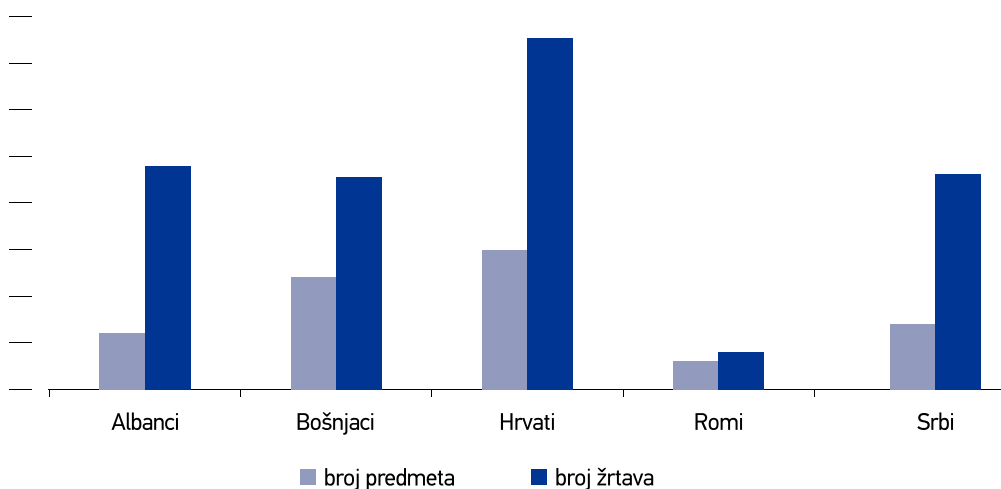
Tabela 6 – Rang optuženih po godini podizanja optužnica

110 I dok MKSJ i domaći sudovi imaju paralelnu nadležnost (videti član 9 Statuta MKSJ), najmanje od 2002. godine MKSJ je konkretno odlučio da „se koncentriše na najviše rangirane političke, vojne i paravojne lidere” – videti dopis generalnog sekretara Saveta bezbednosti od 19. juna 2002. (S/2002/678), dok je istovremeno prepušteno domaćim sudovima da vode postupke protiv učinilaca srednjeg ranga (posebno u BiH).

E. Žrtve: broj i karakteristike

Tabela 7 – Broj žrtava i predmeta po nacionalnosti

Postupci vođeni u Srbiji do sada obuhvatili su krivična dela počinjena nad preko 1.100 žrtava **nasilnih zločina**,¹¹¹ koje su pripadale svim najbrojnim nacionalnim grupama (tj. Albanci, Bošnjaci, Hrvati, Romi i Srbi). Kao što se može videti iz Tabele 7, dominantni su predmeti u kojima su izvršeni zločini nad žrtvama hrvatske (35% predmeta i 34% od ukupnog broja žrtava) i bošnjačke (28% predmeta i 20% ukupnog broja žrtava) etničke pripadnosti. Znatno je manji broj predmeta u kojima su žrtve Albanci s Kosova (14% od ukupnog broja predmeta), ali ovi predmeti u proseku uključuju zločine većeg obima, tako da kosovski Albanci čine 22% ukupnog broja žrtava. Mnogo je manje predmeta sa žrtvama romske nacionalnosti (7% predmeta i 3% ukupnog broja žrtava). Predmeti koji obuhvataju **srspeke žrtve** čine 16% predmeta i 21% ukupnog broja žrtava.

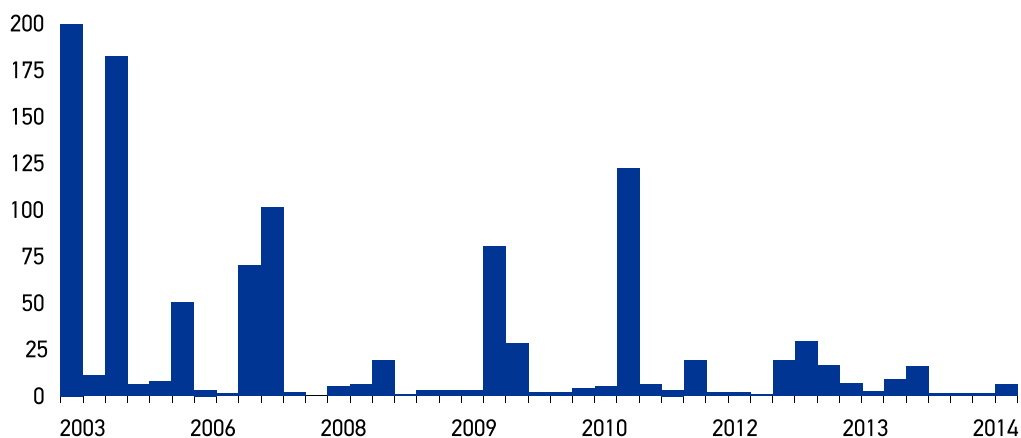
Velika većina žrtava u predmetima su civili. Svi preostali predmeti, s jednim izuzetkom,¹¹² tiču se zločina počinjenih protiv ratnih zarobljenika.

111 Ova statistika uzima u obzir sve žrtve navedene u optužnicama koje su podignute i potvrđene. Uzete su u obzir samo žrtve zločina protiv fizičkog integriteta (kao što su ubistvo, mučenje, silovanje, prebijanja). Treba napomenuti da se ukupan broj žrtava razmatra samo u odnosu na godinu kada je podignuta prva optužnica u predmetu: na primer, 122 žrtve u predmetu „Čuška” su uzete u obzir samo za 2010. godinu, kada je podignuta prva optužnica u predmetu.

112 Predmet „Tuzlanska kolona”, Viši sud u Beogradu, K - Po2 53/10.

Kako prikazuje Tabela 8, najveći broj žrtava je bio u predmetima u kojima je TRZ podiglo optužnice u periodu od 2003. do 2010. godine. **Prosečan broj žrtava** je od tada **u padu**. Na primer, 2005. godine, u proseku je jedan predmet TRZ obuhvatao 50 žrtava; 2007. godine obuhvatao je 40 žrtava; 2010. godine 20 žrtava. Ovaj opadajući trend dostigao je svoj najniži nivo 2014. godine, kada je u proseku svaki predmet u kome je podignuta optužnica obuhvatao samo nešto više od dve žrtve.¹¹³ Predmeti koji obuhvataju zločine manjeg obima su takođe preusmeravali ograničene resurse TRZ s ozbiljnijih predmeta koji bi trebalo da imaju prioritet.

Tabela 8 – Broj žrtava po predmetu

F. Nedovoljni ljudski resursi TRZ i tužilačke dužnosti

Kao što se može primetiti iz prethodnih pasusa, iskustvo, znanje i dokazi prikupljeni za više od deset godina rada TRZ rezultirali su nižom, umesto višom produktivnošću.

Problem koji negativno utiče na produktivnost su **materijalni i kadrovski resursi** kojima TRZ raspolaže. S jedne strane, kao što je već pomenuto, TRZ je uvek oskudevalo u pomoćnom osoblju (savetnici, pomoćnici, analitičari). Upraznjena radna mesta u TRZ

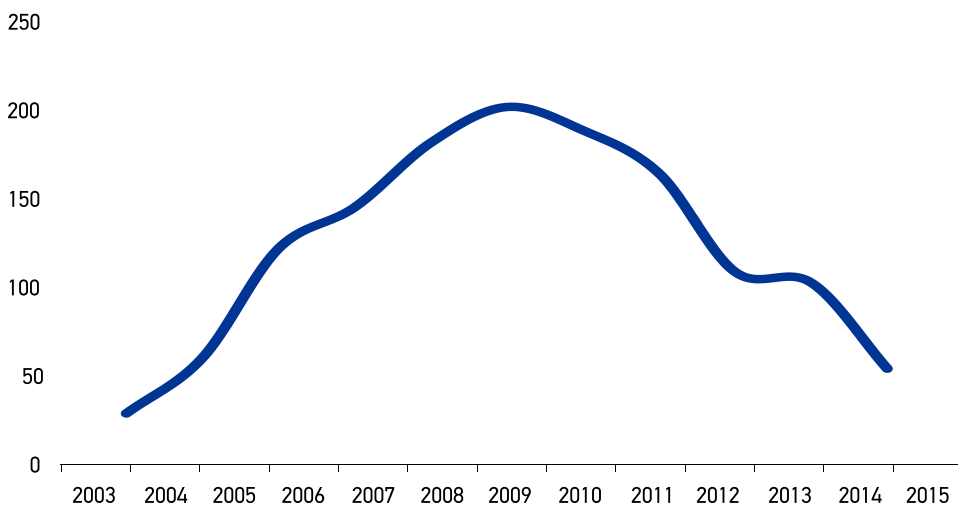
¹¹³ Zapravo, tri od četiri predmeta obuhvatali su samo po jednu žrtvu.

nisu se uvek popunjavana blagovremeno. Postoje dve pozicije zamenika tužioca i dve pozicije savetnika predviđene sistematizacijom radnih mesta TRZ koje trenutno nisu popunjene.¹¹⁴ Sistematizacija radnih mesta i finansijski resursi TRZ su navodno identični, uprkos većoj ulozi tužioca u istrazi po novom ZKP.

U isto vreme, tužilački resursi nisu u potpunosti usmereni na rad na predmetima: tužilac Vukčević rukovodi tužilaštvom i u potpunosti delegira nadležnost za istrage i suđenja svojim zamenicima. S druge strane, jedan od zamenika tužioca, zaposlen u TRZ od samog početka, obavlja svoje radne obaveze u drugom gradu u Srbiji i dolazi u prostorije TRZ samo kada je njegovo prisustvo neophodno u istrazi ili na suđenjima. Takođe, jedan od zamenika koji se kasnije pridružio TRZ faktički obavlja dužnost portparola, što osetno utiče na vreme koje ima na raspolaganju za rad na istragama i suđenjima. Svi ovi faktori znatno smanjuju efikasnost zaposlenih u TRZ.

Druge aktivnosti koje se ne odnose na istrage u predmetima ratnih zločina, a koje su angažovale resurse TRZ uključivale su hapšenje haških begunaca i postupanje u četiri dodatna krivična postupka protiv deset optuženih lica koja su se teretila da su **pružala pomoć** haškim beguncima. Prva aktivnost je okončana do sredine 2011. godine, kada su uhapšena dva poslednja begunca. Druga je bila relativno nezahtevna, s obzirom na to da su sva četiri postupka okončana zaključenjem sporazuma o priznanju krivičnog dela. Nijedan od ovih faktora ne može da objasni pad u učinku od 2011. godine.

Tabela 9 – Broj sudećih dana u predmetima za ratne zločine

¹¹⁴ Prema sistematizaciji TRZ, postoji još devet administrativnih pozicija uz četiri koje su već pomenute i nisu popunjene u TRZ, što ukupno čini 13 slobodnih radnih mesta od 48 radnih mesta koliko je ukupno predviđeno sistematizacijom.

Dužnosti tužilaca TRZ obuhvataju i aktivnosti vezane za suđenja. Za razliku od ostalih tužilaca, oni zastupaju svoje tužilaštvo i u prvostepenim i u drugostepenim postupcima.¹¹⁵ 49 suđenja za ratne zločine i 16 ponovnih suđenja uključivalo je **veliki broj ročišta**, ali značajan pad sudskih aktivnosti od 2009. godine nije rezultirao većim učinkom u smislu novih predmeta u kojima su podignute optužnice, što pokazuje da vreme utrošeno na sudske aktivnosti ne objašnjava umanjenu produktivnost. Tabela 9 prikazuje broj sudećih dana u predmetima ratnih zločina tokom godina.

Konačno, izgleda da ne postoji spoljni faktor koji negativno utiče na rad TRZ i može da opravda pad u pogledu broja predmeta u kojima su podignute optužnice, kao i pad u prosečnom broju žrtava i optuženih po predmetu.

G. Resursi i aktivnosti SORZ

Kao što je navedeno,¹¹⁶ istrage TRZ i SORZ imaju svojevrsna ograničenja zbog ograničenog broja svedoka i drugih dokaznih sredstava direktno dostupnih srpskim vlastima. U većini slučajeva, uspeh istrage više zavisi od međunarodne saradnje nego od dokaza prikupljenih u okviru sopstvene istrage.

Štaviše, drugi dokazi direktno dostupni SORZ (kao što su policijska i vojna dokumentacija) uništeni su u toku kampanje bombardovanja 1999. godine tokom koje su gađani, između ostalog, objekti ministarstava odbrane Jugoslavije i unutrašnjih poslova Srbije. Značajan broj drugih dokumenata ustupljen je MKSJ radi vođenja njegovih istraga; originali nikada nisu vraćeni. SORZ nema direktan pristup, osim preko TRZ, dokumentima MKSJ koji su vraćeni Srbiji.

Značajan deo posla SORZ je, prema tome, više analitički (razmatranje postojećih dokaza i informacija) nego istražni (prikupljanje novih dokaza). Poslednjih godina, SORZ je angažovao oko 50% svojih kadrovskih resursa na stvaranju istražnog alata koji se zove **Geografsko-informacioni sistem (GIS)**. On se sastoji od mape bivše Jugoslavije na kojoj se nalaze tačke koje označavaju mesta na kojima su izvršeni zločini, a iskazi svedoka i ostali dokumenti koji se odnose na određeno mesto izvršenja krivičnog dela povezuju se s tačkama na mapi.¹¹⁷ Čini se da je do sada mali broj krivičnih prijava potkrepljenih čvrstim dokazima proistekao iz informacija koje su dobijene iz GIS.

115 Član 30 stav 3 Zakona o javnom tužilaštvu.

116 Videti Glavu II.

117 2009. godine, Komitet za prikupljanje podataka o ratnim zločinima u Saveznoj Republici Jugoslaviji prosledio je TRZ izjave svedoka koje je prikupio prevashodno od srpskih žrtava i svedoka iz BiH, Hrvatske i s Kosova. TRZ je 2011. prosledilo ove izjave i dokumenta SORZ-u. Od tada, službenici SORZ su unosili ovaj materijal u GIS. Zaposleni u TRZ imaju pristup GIS samo preko SORZ.

Još jedno pitanje vezano za rad SORZ tiče se profila i motivacije lica zaposlenih u jedinici. Službenici SORZ istražuju osjetljive predmete, od kojih se neki odnose na visokorangirane osumnjičene, odnosno kolege. Navodno, policijski službenici generalno preferiraju „mirnija” odeljenja i u nekim slučajevima su bili raspoređeni u SORZ protiv svoje volje.

Zakon o ratnim zločinima predvideo je mogućnost da se zaposlenima u SORZ obezbede finansijski podsticaji kao kompenzacija za gorepomenute probleme kako bi se privukli motivisani službenici.¹¹⁸ Međutim, ovi podsticaji nikada nisu primenjeni u praksi, za razliku od ostalih organa koji rade na predmetima ratnih zločina (kao što su TRZ, ORZ i Specijalna pritvorska jedinica, čiji zaposleni imaju dvostruko veće plate u odnosu na svoje kolege).

Štaviše, nije poznato da je ijedan pripadnik SORZ unapređen u viši policijski čin, a retko se pozivaju i na treninge i seminare koje organizuje MUP.¹¹⁹ Pored toga, ne postoji visokorangirani zvaničnik MUP čiji opis poslova uključuje istrage u predmetima ratnih zločina.

Zbog svega gorenavedenog, iskusni policijski službenici koji imaju dobru profesionalnu reputaciju ne žele da rade za SORZ i radije bi bili zaposleni u okviru nekih drugih jedinica u policiji.¹²⁰ Ovo može da dovede do pada efikasnosti SORZ.

H. Potreba za jasnom tužilačkom strategijom

Nije jasno koje kriterijume TRZ koristi prilikom odlučivanja u kojim predmetima će sprovoditi istragu i podizati optužnice. Predmeti u kojima su do sada podizane optužnice veoma su različiti u smislu: optužbi koje se optuženima stavljaju na teret (od jedne žrtve maltretiranja do masovnog ubistva 200 ratnih zarobljenika), broja optuženih (od jednog izvršioca do 18 saoptuženih) i pozicije i ranga optuženih (od neposrednih izvršilaca do civilnih i vojnih nadređenih). Poslednjih godina progresivno se smanjuje broj i obim predmeta u kojima je tužilaštvo podizalo optužnice, što još više potkrepljuje stav da tužilaštvo treba da izvrši **relokaciju svojih resursa** – resurse tužilaštva treba usmeriti na istrage u predmetima koji imaju veći značaj jer obuhvataju veći broj žrtava. Odsustvo unapred utvrđenih kriterijuma za određivanje koji će predmeti biti procesuirani takođe nosi rizik **arbitrarnosti**. U odsustvu takvih kriterijuma, ako postoje dva predmeta od kojih je jedan očigledno ozbiljniji od drugog, obrazloženje zašto se procesuirati manje ozbiljan predmet ne može da se proceni objektivno.

118 Član 17 Zakona o ratnim zločinima.

119 Prema informacijama kojima OEBS raspolaze, oni nisu nagrađeni za dan policije 2011, iako su poslednja dva haška bečunca, Ratko Mladić i Goran Hadžić, uhapšeni te godine u velikoj meri zahvaljujući odlučnim naporima SORZ.

120 Do 2010. godine, više od polovine operativaca zaposlenih u SORZ nisu imali prethodnog iskustva u krivičnim istragama pre zaposlenja u SORZ.

Na osnovu javno dostupnih informacija sadržanih u presudama MKSJ, OEBS je identifikovao određeni broj **masakra većeg obima** počinjenih za vreme oružanog sukoba na Kosovu, koji nisu bili predmet krivičnog gonjenja sprovedenog od strane srpskih institucija ili UNMIK/EULEX. Čisto primera radi, navode se tri predmeta:

1. Sela Meja i Korenica, 27. april 1999. godine. Ubijeno oko 300 ljudi;¹²¹
2. Selo Izbica, 28. mart 1999. godine. Ubijeno preko 100 ljudi;¹²²
3. Selo Pusto Selo, 31. mart 1999. godine. Ubijeno preko 100 ljudi.¹²³

TRZ i SORZ imaju **obavezu** da sprovedu istragu u ovim predmetima i, ako ima dovoljno dokaza, TRZ ima obavezu da podigne optužnice protiv odgovornih lica. TRZ je u prvim godinama rada podizalo optužnice koje su obuhvatale značajan broj zločina većeg obima i time pokazalo da ima kapacitete da se nosi s takvim predmetima. Razlozi zašto je produktivnost TRZ opala poslednjih godina ostaju nejasni.

I. Preporuke

Za TRZ:

- Usvojiti jasnu strategiju za određivanje prioritetnih predmeta s fokusom na najozbiljnije predmete potkrepljene čvrstim dokazima, kako bi se: a) osiguralo da svi najteži slučajevi ratnih zločina budu istraženi; b) izbegao rizik arbitrarosti u odabiru predmeta u kojima će biti sprovedeno krivično gonjenje;
- Kao prioritetni zadatak izvršiti procenu svih predmeta koji su u fazi pre-distražnog postupka ili istrage;
- Formalno okončati što je pre moguće sve otvorene istrage za koje je jasno da nemaju izgleda za efikasno gonjenje;
- Povećati broj predmeta u kojima su sprovedene istrage i podignute optužnice;
- Osigurati brzo procesuiranje u predmetima koji su već istraženi i spremni za podizanje optužnice.

Za TRZ i SORZ:

- Oformiti zajedničke istražne timove s jasnom podelom posla i jasnim zadacima u istrazi;
- Osigurati da nacionalnost žrtava/optuženih nema nikakav značaj pri odlučivanju da li će predmet biti procesuiran.

121 MKSJ, *Tužilac protiv Đorđevića* (IT-05-87/1-A), presuda Žalbenog veća, 27. januar 2014, pasus 772.

122 MKSJ, *Tužilac protiv Šainovića i dr.*, (IT-05-87-T), presuda Pretresnog veća, 26. februar 2009, pasus 685; MKSJ, *Tužilac protiv Đorđevića* (IT-05-87/1-T), presuda Pretresnog veća, 23. februar 2011, pasus 1630.

123 MKSJ, *Tužilac protiv Đorđevića* (IT-05-87/1-T), presuda Preteresnog veća, 23. februar 2011, pasus 541.

Za SORZ:

- Osigurati da svi raspoloživi resursi budu usmereni na podnošenje krivičnih prijava potkrepljenih čvrstim dokazima i na podršku TRZ u tekućim istragama; uzdržati se od angažovanja resursa u aktivnostima koje nemaju izgleda da rezultiraju delotvornim istragama.

Za MUP:

- Osigurati da za službenike SORZ budu obezbeđeni adekvatni stimulansi;
- Razmotriti premeštanje SORZ iz Uprave kriminalističke policije u Direkciju policije.

Za Ministarstvo pravde:

- Osigurati da dovoljna sredstva (uključujući i dodeljivanje sredstava iz međunarodnih projekata) budu dostupna specijalizovanim institucijama za ratne zločine.

Za Državno veće tužilaca:

- Osigurati da se upražnjena radna mesta u TRZ blagovremeno popunjavaju.

GLAVA IV

Oblici učešća u izvršenju krivičnog dela

Svi okrivljeni imaju pravo da budu obavješteni o optužbama na jasan i detaljan način. To znači da u predmetima gde je delo navodno izvršilo više lica, radnja i oblik učešća u izvršenju dela svakog saokrivljenog moraju biti jasno određeni. Međutim, optužnice TRZ i presude ORZ ne ispunjavaju uvek ove uslove; posledica toga je da je nekoliko presuda ukinuto u žalbenom postupku i predmeti su vraćeni na ponovno suđenje.

.....

A. Oblici učešća u izvršenju krivičnog dela u krivičnom pravu Srbije

Prema opštim odredbama KZ SRJ, oblici učešća u izvršenju krivičnog dela su: izvršilaštvo (kada je delo učinjeno od strane jedne osobe)¹²⁴ i saučesništvo (kada je delo učinjeno od strane dva ili više lica, što je čest slučaj u predmetima ratnih zločina). Saučesništvo obuhvata tri oblika: (a) saizvršilaštvo; (b) podstrekavanje; i (c) pomaganje.

Zakon definiše **saizvršilaštvo** na veoma širok način: „više lica, učestvovanjem u radnji izvršenja ili na drugi način, zajednički učine krivično delo”.¹²⁵ Saizvršilaštvo ima objektivni element (preduzimanje radnje izvršenja krivičnog dela ili radnje koja je s njom blisko povezana) i subjektivni element (svest o zajedničkom izvršenju dela).¹²⁶ Saizvrši-

---

124 Izvršilaštvo nije definisano u KZ SRJ. Srpska pravna teorija prihvatila je najuže tumačenje pojma izvršioca: lice koje samo vrši krivično delo. Videti Zoran Stojanović, *Krivično pravo, opšti deo*, Beograd 2013, str. 258.

125 Član 22 KZ SRJ.

126 Videti www.sirius.rs/praksa/7108, pristupljeno 26. januara 2015.

laštvo je daleko najčešći korišćeni oblik saučesništva u optužnicama TRZ u predmetima s većim brojem okrivljenih.

KZ SRJ ne definiše **podstrekavanje**¹²⁷ i jedino predviđa da kada neko s *umišljajem* podstrekne drugog da učini krivično delo, kazniće se kao da ga je sâm učinio.¹²⁸ U slučaju težih krivičnih dela kao što su ratni zločini, podstrekavanje je kažnjivo i kada delo nije pokušano.¹²⁹

Pomaganje je u KZ SRJ definisano na dovoljno jasan način: „*Ko drugome [...] pomogne u izvršenju krivičnog dela*” naročito kroz „*davanje saveta ili uputstava kako da se izvrši krivično delo, stavljanje učiniocu na raspolaganje sredstava za izvršenje krivičnog dela, otklanjanje prepreka za izvršenje krivičnog dela, kao i unapred obećano prikrivanje krivičnog dela, učinioca, sredstava kojima je krivično delo izvršeno, tragova krivičnog dela ili predmeta pribavljenih krivičnim delom.*”¹³⁰

Postoje dve značajne razlike između ova tri oblika saučesništva. Prvo, podstrekavanje i pomaganje se mogu učiniti samo s *umišljajem*, dok se *saizvršilaštvo* može učiniti i iz nehata.¹³¹ Drugo, sâm zakon izričito predviđa mogućnost blažeg kažnjavanja pomagača,¹³² dok takvu mogućnost ne predviđa izričito za *saizvršioca* i *podstrekača*, kojima kazna ipak kazna može biti ublažena ali primenom opštih pravila o ublažavanju kazne.

KZ SRJ predviđa tri specifična modaliteta kroz koja može biti učinjen ratni zločin.

Prvi je **naređivanje**.¹³³ ORZ je pojasnilo da naređenje može biti izdato na različite načine, sve dok je jasno i nedvosmisleno.¹³⁴ ORZ takođe smatra da krivična odgovornost proizlazi iz samog čina izdavanja naređenja, bez obzira da li je naređenje izvršeno ili ne.¹³⁵ Štaviše, naređenje da se izvrši ratni zločin ne oslobađa podređene koji ga izvršavaju krivične odgovornosti.¹³⁶

Slični modaliteti, za koje do sada niko nije optužen, jesu **pozivanje** ili **podsticanje** na izvršenje ratnih zločina.¹³⁷ I u ovim slučajevima krivična odgovornost proizlazi iz samog pozivanja ili podsticanja, bez obzira da li je delo izvršeno ili ne.

127 Pravna teorija i sudska praksa definišu podstrekavanje kao umišljajno izazivanje i/ili učvršćivanje odluke kod drugog lica da izvrši krivično delo. Videti www.sirius.rs/praksa/1089. Videti takođe Stojanović, *Krivično pravo*, str. 271.

128 Videti član 23 stav 1 KZ SRJ.

129 Videti član 23 stav 2 KZ SRJ; u ovom slučaju se podstrekavanje blaže kažnjava.

130 Član 24 KZ SRJ.

131 KZ SRJ upotrebljava termin *umišljaj* kod pomaganja i podstrekavanja, ali ne i kod *saizvršilaštva*.

132 Videti član 24 stav 1, u vezi s članom 42.

133 Videti KZ SRJ, članovi 141–144, 146(3), 147 i 150(a).

134 Predmet „Suva Reka”, Apelacioni sud, Kž1 Po2 4/2010, presuda, 30. jun 2010, str. 30.

135 Predmet „Suva Reka”, Okružni sud u Beogradu, KV 2/2006, presuda, 23. april 2009, str. 186.

136 Član 239 KZ SRJ.

137 Videti član 145 stav 4 KZ SRJ. Nedostatak sudske prakse u ovoj materiji otežava razlikovanje između „pozivanja”, „podsticanja” i „podstrekavanja” (član 23 stav 1 KZ SRJ, videti gore).

Dodatni modalitet koji nije bio predviđen u KZ SRJ je **komandna odgovornost** čija je primena kontroverzna u pravnom sistemu Srbije, a o kojoj će biti reči u posebnoj glavi.¹³⁸

Konačno, KZ SRJ propisuje kao posebno krivično delo **organizovanje grupe ili pripadnost grupi** čiji je cilj vršenje ratnih zločina.¹³⁹

B. Nejasne optužbe i nejasne izreke presuda

Bez obzira na radnju okrivljenog, tužilaštvo mora jasno navesti način učešća u izvršenju dela. Prema ZKP, optužnica mora da sadrži: „opis dela iz kog proizlaze zakonska obeležja krivičnog dela, vreme i mesto izvršenja krivičnog dela, predmet na kome je i sredstvo kojim je izvršeno krivično delo”.¹⁴⁰

U optužnici se moraju navesti ovi elementi za svakog okrivljenog kako bi okrivljeni bili u mogućnosti da tačno znaju šta im se optužbom stavlja na teret te da pripreme adekvatnu odbranu.¹⁴¹ Međutim, neke optužnice **nisu jasno opisale doprinos** okrivljenog izvršenju krivičnog dela.

Na primer, u optužnici u predmetu „Lovas” radnje jednog od okrivljenih opisane su na sledeći način: „*umesto da uspostavi čvrstu i odlučnu komandu i onemogući bilo koji vid napada na civilno stanovništvo i pojedine civile, to ne čini, već je u pojedinim situacijama naređivao, neposredno preduzimao i dopuštao da pojedinci iz njegove oružane grupe bez ikakvog vojnog opravdanja preduzimaju sledeće radnje: nekontrolisano i nasumično otvaraju vatru iz pešadijskog naoružanja po civilnim objektima, što je i sam činio ili naređivao; [...] izvode civile iz kuća u toku napada i odvođe ih sa sobom, što je u nekim slučajevima i sam činio.*”¹⁴²

Viši sud osudio je ovog okrivljenog našavši da „*nije preduzeo sve neophodne mere da onemogući napad na civilno stanovništvo, već je u tome i sam učestvovao – naređivao, neposredno preduzimao i dopuštao da pripadnici njegove oružane grupe [...] vrše napad na civilne objekte i pojedine civile.*”¹⁴³

138 Videti dole Glavu V.

139 Član 145 stavovi 1 i 2 KZ SRJ.

140 Videti član 332 stav 1 tačka 2 sadašnjeg ZKP, kao i identičnu odredbu člana 226 stav 1 tačka 2 starog ZKP.

141 ESLJP navodi da prema članu 6 EKLJP osumnjičeni mora biti upoznat s informacijama koje su neophodne „da u potpunosti razume obim optužbi protiv sebe kako bi mogao pripremiti adekvatnu odbranu” (Evropska konvencija o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda (EKLJP) usvojena od strane Saveta Evrope 4. novembra 1950, stupila na snagu 3. septembar 1953). Prema članu 6(3)(a) EKLJP svaki optuženi mora „da u najkraćem mogućem roku, posebno i na jeziku koji razume, bude obavешten o prirodi i razlozima za optužbu protiv njega” (ESLJP, *Mattoccia protiv Italije*, 23969/94, presuda, 25. jul 2000, pasus 60. Videti takode ESLJP, *Pélissier i Sassi protiv Francuske*, 25444/94, presuda, 25. mart 1999, pasusi 51–54).

142 KTRZ 7/07, optužnica, 28. decembar 2011. godine. Između ostalih, i prvobitna optužnica u predmetu „Gnjilanska grupa” sadržavala je optužbe koje nisu jasno određivale radnje pojedinih optuženih (K-Po2 33/2010, optužnica, 11. avgust 2009).

143 K-Po2 22/2010, Viši sud u Beogradu, presuda, 26. jun 2012, str. 5.

U žalbenom postupku, Apelacioni sud je našao da Viši sud nije objasnio na koji način je okrivljeni izvršio delo: naročito, presuda ne precizira da li je okrivljeni naredio izvršenje zločina, neposredno učestvovao u njihovom izvršenju ili je odgovoran po osnovu nekog drugog načina izvršenja krivičnog dela. Apelacioni sud je takođe naveo da je Viši sud u određenim situacijama našao da je okrivljeni izvršio dve međusobno kontradiktorne radnje u odnosu na isti zločin („naređivao i dozvolio”).¹⁴⁴ Pre ponovnog suđenja, TRZ je izmenilo pojedine delove optužnice kako bi bolje pojasnilo učešće okrivljenog u zločinu.

Poslednjih godina, ORZ Apelacionog suda isticalo je da u nekoliko optužnica i prvostepenih presuda nisu ispravno individualizovane radnje koje se okrivljenima stavljaju na teret, ili da se te radnje ne podvode pod odgovarajući oblik izvršenja krivičnog dela. Na primer, u predmetu „Skočić”, Apelacioni sud ukinuo je prvostepenu presudu jer je našao, između ostalog, da veće Višeg suda nije utvrdilo tačan doprinos okrivljenih izvršenju nekih zločina.¹⁴⁵ Apelacioni sud je dodao da nejasne optužbe ili izreke presuda sprečavaju okrivljene da iznesu delotvornu odbranu, s obzirom na to da u svakoj fazi postupka okrivljeni moraju znati pravne i činjenične navode koje im se stavljaju na teret.¹⁴⁶

C. Preporuke

Za TRZ:

- Jasno navesti u optužnicama doprinos svakog okrivljenog svakom pojedinačnom zločinu navedenom u optužnici i kvalifikovati ga pod odgovarajući oblik učešća u izvršenju dela.

Za ORZ Višeg suda:

- Nastojati da se utvrdi činjenično stanje u vezi s radnjom svakog okrivljenog na osnovu dokaza izvedenih na suđenju;
- Osigurati da sud pre početka suđenja, ukoliko utvrdi da jedna ili više optužbi nisu dovoljno precizne, vrati optužnicu tužilaštvu radi izmena, u skladu s članom 333 stav 2 ZKP;
- Osigurati da se u prvostepenim presudama precizno navede da li je doprinos izvršenju dela za svakog optuženog dokazan van razumne sumnje.

¹⁴⁴ Kž1 Po2 3/2013, Apelacioni sud u Beogradu, rešenje, 9. decembar 2013, str. 11.

¹⁴⁵ Kž1 Po2 6/2013, Apelacioni sud u Beogradu, presuda, 14. maj 2014, pasus 26.

¹⁴⁶ Videti Kž1 Po2 6/2013, Apelacioni sud u Beogradu, presuda, 14. maj 2014, pasus 26; Kž1 Po2 3/2013, Apelacioni sud u Beogradu, rešenje, 9. decembar 2013, str. 15–16.

GLAVA V

Odgovornost nadređenog

Sudovi u Srbiji presudili su nekoliko predmeta koji se tiču odgovornosti nadređenog. Međutim, do sada nisu zauzeli jasan stav u pogledu pravnog osnova ovog tipa krivične odgovornosti.

.....

A. Definicija komandne odgovornosti u međunarodnom pravu

Komandna odgovornost je vrsta individualne krivične odgovornosti nadređenih lica (bilo da su u pitanju vojna lica ili civili) za ratne zločine koje počinje njihovi potčinjeni. Po međunarodnom pravu nadređena lica imaju pozitivnu obavezu da spreče lica koja se nalaze pod njihovom efektivnom kontrolom u kršenju normi međunarodnog humanitarnog prava ili da ih kazne ukoliko je već došlo do kršenja normi. Propuštanje da se postupi po ovoj dužnosti povlači krivičnu odgovornost nadređenog. Dopunski Protokol I uz Ženevske konvencije iz 1977. godine¹⁴⁷ bio je prvi međunarodni ugovor u kome je propisana obaveza činjenja nadređenog lica.¹⁴⁸

---

147 Dopunski Protokol uz Ženevske Konvencije od 12. avgusta 1949. o zaštiti žrtava međunarodnih oružanih sukoba (Protokol I), 8. jun 1977. godine.

148 Član 86 stav 2 Dopunskog Protokola I predviđa: „Činjenica da je povredu Konvencija ili ovog protokola izvršio neki potčinjeni ne oslobađa njegove starešine krivične ili disciplinske odgovornosti, već prema slučaju, ukoliko su oni znali, ili imali informacije koje su im omogućile da zaključie pod okolnostima koje su vladale u to vreme, da je on izvršio ili da će izvršiti takvu povredu, a nisu preduzeli sve moguće mere u granicama svoje moći da spreče ili suzbiju povredu“. Član 87 dalje razrađuje dužnosti nadređenog.

MKSJ i MKSR, čiji su statuti prvi put predvideli komandnu odgovornost kao oblik krivične odgovornosti, utvrdili su stanje stvari u međunarodnom pravu u ovoj oblasti, identifikujući tri ključna elementa komandne odgovornosti.¹⁴⁹

Prvi element je **odnos nadređeni – podređeni**. Nije neophodno da postoji formalna, *de jure* podređenost: *efektivna kontrola* nad podređenima je potreban i dovoljan uslov. Efektivna kontrola pretpostavlja *de facto* sposobnost nadređenog za sprečavanje ili kažnjavanje krivičnih dela počinjenih od strane podređenih.¹⁵⁰ U tom smislu, nije neophodno da postoji vojna hijerarhija.¹⁵¹ Doktrina komandne odgovornosti nije primenljiva samo na vojne zapovednike, već takođe i na političke lidere i ostale civilne vlasti koji se nalaze u poziciji nadređenosti.¹⁵²

Drugi uslov je **subjektivni element**: nadređeni je morao da zna ili je imao na raspolaganju informacije koje su bile takve prirode da je mogao da zaključi¹⁵³ da su njegovi podređeni počinili ili se spremaju da počine krivično delo.

Treći element komandne odgovornosti je **propuštanje činjenja**: nadređeni je propustio da preduzme nužne i razumne mere da spreči ili kazni izvršenje krivičnog dela od strane potčinjenog.¹⁵⁴ Obaveza kažnjavanja uključuje obavezu nadređenog da u najmanju ruku istraži krivično delo, utvrdi činjenice i izvesti nadležne vlasti, ako sâm nije u mogućnosti da kazni počinioc.¹⁵⁵

149 Član 7 stav 3 Statuta MKSJ i član 6 stav 3 Statuta MKSR sadrže identične odredbe o komandnoj odgovornosti. Ako je bilo koje od krivičnih dela iz nadležnosti Tribunala izvršio potčinjeni „njegov nadređeni ne može biti oslobođen krivične odgovornosti ako je znao ili je bilo razloga da zna da se podređeni sprema da počini takva dela ili da ih je već počinio, a on nije preuzeo nužne i razumne mere da spreči takva dela ili kazni počinioc.“

150 MKSJ, *Tužilac protiv Mucića i dr.* (IT-96-21) „Logor Čelebići“, presuda Žalbenog veća, 20. februar 2001, pasus 195; MKSR, *Tužilac protiv Juvenal Kajelijelija* (98-44-A-A), presuda Žalbenog veća, 23. maj 2005, pasus 85; SSSL, *Tužilac protiv Brime i dr.* (SCSL-04-16-T), prvostepena presuda, 20. jun 2007, pasus 784.

151 Dodatno, uz predmete citirane u prethodnoj fusnoti, videti MKSJ, *Tužilac protiv Zlatka Aleksovskog* (IT-95-14/1-A), presuda Žalbenog veća, 24. mart 2000, pasus 76; MKSR, *Tužilac protiv Baglišeme* (ICTR-95-1A-A), prvostepena presuda, 3. jul 2002, pasus 51.

152 Član 28 Statuta Međunarodnog krivičnog suda eksplicitno propisuje, prvi put u ugovornom instrumentu, da se komandna odgovornost primenjuje ne samo na vojne zapovednike već i na civilne nadređene.

153 Ovo je tekst Dopunskog Protokola I uz Ženevske Konvencije. Statut MKSJ koristi termin „znao ili mogao da zna“ što je dovelo do različitih interpretacija u nekim predmetima pred MKSJ (videti na primer predmet „Logor Čelebići“, cit., i MKSJ, *Tužilac protiv Tihomira Blaškića*, IT-95-14). Statut Međunarodnog krivičnog suda postavlja drugačiji standard: „znao ili, na osnovu okolnosti u datom trenutku, trebalo da zna“ (za vojne zapovednike) i „znao ili je svesno zanemario informaciju koja je jasno ukazivala“ da podređeni vrše ili će izvršiti zločine (član 28).

154 Nadređeni je dužan da preduzme moguće mere da spreči ili kazni zločine; u obavezi je da preduzme mere koje su u njegovoj moći. Međutim, on je takođe u obavezi da preduzme mere koje prevazilaze njegova formalna ovlašćenja ako su takve mere moguće *de facto*.

155 MKSJ, *Tužilac protiv Marija Čerkeza i Darija Kordića* (IT-95-14/2-T), presuda Pretresnog veća, 26. februar 2001, pasus 446. Vojni zapovednici će obično moći samo da započnu istragu (videti Komentar MKCK Dopunskog Protokola I, pasus 3562).

Konačno, sudska praksa MKSJ je došla do zaključka da se komandna odgovornost primenjuje i u međunarodnim i nemeđunarodnim oružanim sukobima kao deo međunarodnog običajnog prava.¹⁵⁶

B. Komandna odgovornost u pravnom sistemu Srbije

KZ SRJ nije sadržao odredbe o komandnoj odgovornosti koja je prvi put eksplicitno uvedena u Srbiji članom 384 Krivičnog zakonika iz 2006. godine.¹⁵⁷

Za razliku od međunarodnog prava, član 384 ograničava komandnu odgovornost na vojnog ili civilnog nadređenog koji je **znao** da snage kojima komanduje ili koje kontroliše pripremaju ili su započele vršenje krivičnog dela i propustio da preduzme mere koje je mogao i bio dužan da preduzme za sprečavanje izvršenja dela. Krivično delo može da bude učinjeno i iz nehata, iako srpska sudska praksa mora da razjasni da li ova odredba čini odgovornim i nadređenog *koji nije znao* (ali „je trebalo da zna”), ili samo nadređenog koji je *znao* (ali je nehatno propustio da izvrši svoju dužnost). Član 384 predviđa komandnu odgovornost kao zasebno krivično delo, a ne kao oblik odgovornosti za ratne zločine. Posebna odredba Krivičnog zakonika iz 2006. godine sankcioniše propuštanje nadređenog da prijavi krivično delo i učinioca.¹⁵⁸

Sudije i tužioci u Srbiji navode odsustvo odredbi o komandnoj odgovornosti u KZ SRJ kao razlog zašto se u Srbiji ne gone lica po osnovu ovog oblika odgovornosti, kao i zašto se uopšte ne podižu optužnice protiv visoko rangiranih optuženih.¹⁵⁹ S druge strane, **BiH i Hrvatska**, na čijim teritorijama je u vreme izvršenja zločina takođe bio na snazi jugoslovenski Krivični zakon, uspele su da prevaziđu ovu pravnu prazninu i krivično gone visoko rangirane učinioce za zločine učinjene od strane njihovih potčinjenih. Sudije u BiH smatraju da je komandna odgovornost bila predviđena međunarodnim pravom u vreme

156 MKSJ, *Tužilac protiv Envera Hadžihanovića i dr.* (IT-01-47-AR72), *Odluka po interlokutornoj žalbi kojom se osporava nadležnost za komandnu odgovornost*, 16. jul 2003, pasus 29. Žalbeno veće je utvrdilo da je komandna odgovornost bila deo međunarodnog običajnog prava u međunarodnim oružanim sukobima pre usvajanja Dopunskog Protokola I. Prema tome, članovi 86 i 87 Protokola I su po ovom pitanju samo izražavali postojeću situaciju, a nisu je konstituisali. Slično, odsustvo odredbi o komandnoj odgovornosti u Protokolu II koji reguliše nemeđunarodne oružane sukobe nije neophodno uticalo na pitanje da li je komandna odgovornost prethodno postojala kao deo međunarodnog običajnog prava u nemeđunarodnim oružanim sukobima. Žalbeno veće je našlo da je u vreme relevantno za optužnicu u ovom predmetu komandna odgovornost bila deo međunarodnog običajnog prava i u nemeđunarodnim oružanim sukobima.

157 Videti član 384 stav 1 Krivičnog zakonika: „Vojni zapovednik ili lice koje vrši ovu funkciju, koje, znajući da snage kojima komanduje ili koje kontroliše pripremaju ili su započele vršenje krivičnog dela iz čl. 370 do 374, čl. 376, čl. 378 do 381 i člana 383 ovog zakonika, ne preduzme mere koje je mogao i bio dužan da preduzme za sprečavanje i izvršenje dela, pa usled toga dođe do izvršenja tog dela, kazniće se kaznom propisanom za to krivično delo.”

158 Član 352 Krivičnog zakonika.

159 Sastanak s predstavnicima TRZ, marta 2014. godine.

izvršenja krivičnih dela,¹⁶⁰ dok su sudije u Hrvatskoj smatrale nadređene odgovornim po osnovu alternativnih oblika odgovornosti kao što je odgovornost za nečinjenje.¹⁶¹

Oba modela će biti analizirana. Kao što će se videti, sudovi u Srbiji su takođe u manjoj meri pokušali da primene oba ova modela.

I. Primena komandne odgovornosti na osnovu normi međunarodnog prava

Iako načelo *nullum crimen sine lege* zabranjuje krivično gonjenje za delo koje nije bilo izričito propisano kao krivično delo u vreme izvršenja, izričito odstupanje od ove zabrane propisuju i EKLJP i MPGPP¹⁶² za dela koja su univerzalno prepoznata kao međunarodna krivična dela.¹⁶³

Ustav SRJ iz 1992. godine izričito je predviđao da je međunarodno običajno pravo sastavni deo unutrašnjeg pravnog poretka, čime je ojačan argument o „dostupnosti i predvidivosti” običajnih odredbi o komandnoj odgovornosti.

Međutim, do sada, **TRZ nije zvanično optužilo nijedno lice po osnovu komandne odgovornosti**. Zapravo, u nedavno objavljenoj publikaciji, jedan od zamenika tužioca za ratne zločine je naveo da, prema stavu TRZ, međunarodne norme o komandnoj odgovornosti ne mogu biti primenjene u Srbiji.¹⁶⁴

Međutim, 2008. godine, TRZ je podnelo zahtev za sprovođenje istrage za koji se čini da je u suprotnosti s gore navedenim stavom:

U predmetu protiv pokojnog Petera Egnera, TRZ je zahtevalo da istražni sudija sprovede istragu o organizovanju i podsticanju na vršenje genocida i ratnih zločina za vreme

160 Optuženi u predmetima pred sudovima u BiH krivično se gone na osnovu člana 180 Krivičnog zakona BiH od 2003, koji sud primenjuje i na zločine počinjene tokom 1990-tih godina. Sud je utvrdio da su uslovi „dostupnosti i predvidivosti” zadovoljeni u slučaju komandne odgovornosti, jer je ovaj institut bio dovoljno definisan u međunarodnom običajnom pravu mnogo pre 1992. godine (videti npr. *Rašević i dr.*, Sud Bosne i Hercegovine, X-KR-06/275, presuda, 28. februar 2008, str. 117–118).

161 U presudi u značajnom predmetu *Ademi i Norac*, veće Županijskog suda u Zagrebu je utvrdilo da ratni zločini mogu biti izvršeni nečinjenjem. Sud je našao da svi nadređeni imaju „garantnu dužnost” u odnosu na svoje podređene, što podrazumeva obavezu da ih spreče da vrše krivična dela. Povreda ove obaveze čini „nadređenog” lično odgovornim (Županijski sud u Zagrebu, II K-rz-1/06, presuda, 29. maj 2008. godine). Videti takođe *Branimir Glavaš i dr.*, Županijski sud u Zagrebu, X K-rz 1/07, presuda, 7. maj 2009; *Stojan Živković i dr.*, Županijski sud u Osijeku, predmet br. K-104/94-123, presuda, 6. jul 2001. godine.

162 Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, Rezolucija 2200A (XXI) Generalne skupštine UN od 16. decembra 1966. godine.

163 Član 7 stav 2 EKLJP predviđa: „Ovaj član ne utiče na suđenje i kažnjavanje nekog lica za činjenje ili nečinjenje koje se u vreme izvršenja smatralo krivičnim delom prema opštim pravnim načelima koja priznaju civilizovani narodi.” Videti predmet *Streletz, Kessler i Krentz protiv Nemačke* (predstavke br. 34044/96, 35532/97 i 44801/98), pasus 105; član 15 stav 2 MPGPP od 16. decembra 1966. sadrži gotovo identičnu odredbu. Oba međunarodna ugovora ratifikovana su od strane SFRJ i država sukcesora.

164 Milan Petrović, „Suđenja za ratne zločine u Republici Srbiji (1991–2014)”, *Suđenje za ratne zločine pred nacionalnim sudovima*, Beograd 2014, str. 27–50, posebno str. 42–45.

II svetskog rata, iako pozitivno pravo u vreme izvršenja ovih navodnih zločina nije poznavalo krivična dela ratnih zločina ili genocida.¹⁶⁵ I istražni sudija¹⁶⁶ i veće ORZ¹⁶⁷ odobrili su sprovođenje istrage. Sudije su utvrdile da zahtev za sprovođenje istrage nije u suprotnosti s načelom zakonitosti i ustavom, iako se istraga protiv Egnera sprovođila za krivična dela koja su počinjena trideset godina pre donošenja Krivičnog zakona SFRJ.

Ako međunarodno običajno pravo može da bude neposredno primenjeno kako bi se kriminalizovali ratni zločini ili genocid, i to pre nego što su ta dela predviđena kao krivična dela u domaćem zakonodavstvu, isti princip treba da bude primenjen i na međunarodne norme o komandnoj odgovornosti.

II. Odgovornost putem izvršenja nečinjenjem

Član 30 KZ SRJ predviđao je da krivično delo može da bude izvršeno i nečinjenjem „ako je učinilac propustio činjenje koje je bio dužan da izvrši”.¹⁶⁸ Postojanje takve **pozitivne obaveze, i propuštanje njenog izvršenja**, ključno je za krivičnu odgovornost za delo koje je učinilo drugo lice. Iako se ne može nazvati „komandnom odgovornošću”, ovaj pristup bi mogao da dovede do odgovornosti nadređenih za krivična dela učinjena od strane njihovih podređenih.

Odeljenja za ratne zločine do sada su primenjivala teoriju odgovornosti za izvršenje nečinjenjem u najmanje jednom predmetu ratnih zločina.

U predmetu „Zvornik II”, ORZ je osudilo vojnog zapovednika za pomaganje u ubistvima i povređivanju telesnog integriteta zatočenih civila čije je zatvaranje on lično naredio. Optuženi nije učestvovao u samim zločinima, koji su izvršeni od strane njegovih podređenih. Međutim, sud je utvrdio da je optuženi svesno doveo žrtve u stanje bespomoćnosti naredivši njihovo zatvaranje i time stvorio obavezu njihove zaštite. Prema stavu suda, ova obaveza stvara odgovornost za nečinjenje i prema KZ SRJ i prema međunarodnom običajnom pravu.¹⁶⁹

165 Zapravo, sam pojam „genocid” nastao je posle II svetskog rata, tačnije 1948. godine, *Konvencijom o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida*, Rezolucija 260 (III)A Generalne skupštine UN od 9. decembra 1948. godine.

166 Ki V 8/2008, Okružni sud u Beogradu, rešenje, 26. septembar 2008. godine.

167 Ki V 23/09, Okružni sud u Beogradu, rešenje, 24. mart 2009. Veće za ratne zločine tadašnjeg Okružnog suda u Beogradu odlučivalo je o žalbi okrivljenog na rešenje istražnog sudije.

168 Član 30 KZ SRJ: „(1) Krivično delo može se izvršiti činjenjem ili nečinjenjem. (2) Krivično delo može biti izvršeno nečinjenjem samo kad je učinilac propustio činjenje koje je bio dužan da izvrši.”

169 Govoreći o obavezni činjenja koju ima optuženi, sud obrazlaže: „U teoriji i praksi međunarodnog krivičnog prava ta dužnost postoji na osnovu zakonskog propisa ili prethodnog činjenja garanta kojim je stvorio opasno stanje, konkretno, zatvaranje civila koje je nametalo obavezu njihove zaštite i uspostavljalo odgovornost opšte naravi, koja čak nije ograničena na kontrolu jedinica koje su direktno pod njegovom komandom [...] U konkretnom slučaju, optuženi je radnje izvršio nečinjenjem koje se sastoji u tome što je svesno propustio da, u objektima u kojima su bili zatvoreni taoci, stražarima koji su ih čuvali izda naredbu i preduzme mere kojima bi zaštitio život i telesni integritet talaca, usled kog nečinjenja je došlo do njihovog ubijanja i telesnog povređivanja, na koje posledice je pristao.”

Predmet „Zvornik II” odnosi se samo na odgovornost koja proizlazi iz garantne obaveze prema taocima. Ipak, ovaj predmet predstavlja važan iskorak srpske sudske prakse ka mogućnosti krivičnog gonjenja i osude nadređenih samo na osnovu domaćih odredbi koje su bile na snazi u vreme izvršenja krivičnih dela.

III. Potreba za formiranjem jasnog pravnog stava

Za razliku od svojih kolega iz Hrvatske i BiH, sudije i tužioci u Srbiji još uvek nisu zauzeli stav o tome da li nadređeni može da odgovara za ratne zločine izvršene od strane potčinjenih, i putem kog pravnog mehanizma. TRZ i ORZ do sada nisu prihvatili niti odbacili mogućnost primene komandne odgovornosti u krivičnompravnom sistemu Srbije. U ograničenom broju slučajeva primenjena je teorija izvršenja nečinjenjem.

Jasan stav o pitanju odgovornosti nadređenog je preko potreban, između ostalog, kako bi se obezbedila pravna sigurnost u krivičnom pravosuđu i ujednačila sudska praksa.

Odgovornost nadređenog ostaje ključno, otvoreno pitanje u praksi srpskih sudova u predmetima ratnih zločina.

C. Preporuke

Za Odeljenja za ratne zločine i TRZ:

- Zauzeti jasan stav o pravnom okviru u pogledu odgovornosti nadređenog za zločine učinjene od strane podređenih lica, ili kroz komandnu odgovornost, ili kroz izvršenje nečinjenjem.

GLAVA VI

Primena odredaba MHP

Pravo primenljivo na ratne zločine zahteva utvrđivanje da li su radnje koje se okrivljenom stavljaju na teret zabranjene i unutrašnjim i međunarodnim pravom. Međutim, primena nekih pravila međunarodnog humanitarnog prava bila je nekonzistentna, što je dovelo do pravne nesigurnosti.

.....

A. Ratni zločini u krivičnom pravu Srbije

Ratni zločin protiv civilnog stanovništva i ratni zločin protiv ratnih zarobljenika dva su najčešća zločina predviđena MHP-om za koje je TRZ podizalo optužnice. Osim u jednom predmetu,¹⁷⁰ sva lica koja su osuđena zbog ratnih zločina pred ORZ oglašena su krivim za jedno od ova dva dela.

U postupcima za ratne zločine primenjuje se KZ SRJ koji je bio na snazi u toku 1990-tih godina i generalno se smatra najpovoljnijim zakonom za okrivljene.¹⁷¹

---

170 U pitanju je predmet „Tuzlanska kolona“ (K Po2 53/10). U ovom predmetu, okrivljeni je optužen za krivično delo „upotreba nedozvoljenih sredstava borbe“ (član 148 stav 2 KZ SRJ).

171 Krivični zakon SFRJ od 1976. i Krivični zakon SRJ od 1993. godine su gotovo identični zakoni. Članovi 142 (Ratni zločin protiv civilnog stanovništva) i 144 (Ratni zločin protiv ratnih zarobljenika) Krivičnog zakona SFRJ, usvojenog 1976. godine, predviđali su kažnjavanje „zatvorom najmanje pet godina, ili smrtnom kaznom“. Član 38(1) KZ SFRJ predviđao je da zatvorska kazna ne može biti duža od 15 godina. Isti član u stavu 2 je predviđao da sud može izreći kaznu od 20 godina zatvora „za krivična dela za koja je propisana smrtna kazna“. Ustav SRJ od 1992. godine ukinuo je smrtnu kaznu za dela propisana saveznim zakonom (uključujući i za ratne zločine). Izmenama Krivičnog zakona od 1993. i formalno je ukinuta smrtna kazna (član 37), i predviđeno je da se umesto nje može izreći kazna od 20 godina zatvora za najteža krivična dela (član 38 (2)). Rezultat toga je da Krivični zakon SRJ propisuje kaznu za ratne zločine u rasponu od 5 do 15 godina zatvora, ili fiksnu kaznu zatvora u trajanju od 20 godina.

KZ SRJ zahteva da radnja predstavlja kršenje međunarodnog prava da bi se kvalifikovala kao ratni zločin. Primera radi, ovde će se razmotriti krivično delo ratnog zločina protiv civilnog stanovništva (član 142): „**Ko kršeći pravila međunarodnog prava za vreme rata, oružanog sukoba ili okupacije naredi da se [...] prema civilnom stanovništvu vrše ubistva, mučenja, nečovečna postupanja [...] ili ko izvrši neko od navedenih dela, kazniće se [...]**”.

Pozivanje na međunarodno pravo obavezuje sudiju da proveriti da li je radnja koja se okrivljenom stavlja na teret: (a) jedna od radnji zabranjenih članom 142; i (b) protivna međunarodnom pravu.¹⁷² U tom smislu, sudije ORZ su često pribegavale pravnim tumačenjima međunarodnog prava (naročito međunarodnog običajnog prava) koja su stvorili međunarodni tribunali, pogotovo MKSJ.

Međunarodno običajno pravo zahteva postojanje niza **elemenata** da bi se neka radnja kvalifikovala kao ratni zločin: (a) mora postojati oružani sukob; (b) izvršena radnja mora biti zabranjena; (c) mora postojati „neksus” između sukoba i zločina; (d) žrtva mora pripadati zaštićenoj kategoriji lica. Dodatni princip je da (e) je zvanični status okrivljenog nebitan.

Kao što će se videti u narednim pasusima, OEBS je uočio niz pogrešnih tumačenja gorenavedenih elemenata pod (a), (c) i (e).

B. Postojanje oružanog sukoba

Kao što je utvrdilo Žalbeno veće MKSJ: „Međunarodno humanitarno pravo odnosi se na vođenje kako unutrašnjih, tako i međunarodnih oružanih sukoba. [...] kršenje ovog prava predstavlja postojanje oružanog sukoba.”¹⁷³ Prema široko prihvaćenoj definiciji „oružanog sukoba” koju je dao MKSJ „oružani sukob postoji svuda gde se pribeglo oružanoj sili između država ili produženom oružanom nasilju između vlasti i organizovanih naoružanih grupa, ili pak između takvih grupa unutar jedne države.”¹⁷⁴

172 Radnja navedena u članu kao zabranjena (npr. ubistvo) nije uvek zabranjena u međunarodnom pravu. Na primer, ubistvo civila kao „kolateralne štete” u toku legitimnog napada ne mora biti nelegalno prema sadašnjim pravilima MHP.

173 MKSJ, *Tužilac protiv Duška Tadića* (IT-94-1-A), Odluka po interlokutornoj žalbi odbrane na nadležnost suda, 2. oktobar 1995. (*Tadić interlokutorna žalba*), pasus 67.

174 Videti MKSJ, *Tadić interlokutorna žalba*, pasus 70.

I. Karakter sukoba i primenjiva pravila MHP

MHP razlikuje međunarodne i nemeđunarodne oružane sukobe.¹⁷⁵ Ova razlika je od ključne važnosti jer zaštićena lica uživaju veći stepen ugovorne zaštite u međunarodnim oružanim sukobima (četiri Ženevske konvencije i Dodatni protokol I) nego u nemeđunarodnim oružanim sukobima (Zajednički član 3 za sve četiri Ženevske konvencije i Dodatni protokol II).¹⁷⁶

Iako **nisu uvek primenjivali adekvatna pravila MHP**,¹⁷⁷ sudije ORZ su dosledno držale da su sukobi u BiH (makar počev od juna 1992. godine)¹⁷⁸ i Hrvatskoj (makar do kraja 1991. godine)¹⁷⁹ nemeđunarodnog karaktera.

S druge strane, određivanje da li je sukob na **Kosovu** 1998–1999. godine bio međunarodnog ili nemeđunarodnog karaktera pokazalo se problematičnim u praksi srpskih sudova.

Prema praksi MKSJ, borbe između Oslobođilačke vojske Kosova (OVK) i srpskih snaga eskalirale su u pravi oružani sukob u proleće 1998. godine. Od 24. marta 1999. godine, treća strana (NATO) takođe se uključila u neprijateljstva kroz kampanju bombardovanja.

Do sada, svi pravnosnažno okončani predmeti pred ORZ vezani za sukob na Kosovu ticali su se zločina izvršenih *nakon* 24. marta 1999. godine. U svim ovim predmetima, Odeljenja za ratne zločine utvrdila su da je postojao oružani sukob između OVK i srpskih snaga na jednoj strani, i *istovremeni* oružani sukob između srpskih snaga i NATO. Sud nikada nije jasno kvalifikovao ova dva sukoba kao međunarodni ili nemeđunarodni.

Iako je moguće da na jednoj teritoriji postoji više od jednog sukoba u isto vreme (kao na Kosovu), radnje okrivljenog mogu biti učinjene u kontekstu **jednog, i samo jednog sukoba**, međunarodnog ili nemeđunarodnog. Na primer, predmeti koji uključuju

175 MKSJ je utvrdio da međunarodni oružani sukob postoji „svuda gde se pribeglo oružanoj sili između država”. Nemeđunarodni oružani sukob postoji „svuda gde se pribeglo [...] produženom oružanom nasilju između vlasti i organizovanih naoružanih grupa, ili pak između takvih grupa unutar jedne države” (MKSJ, *Tadić interlokutorna žalba*, pasus 70).

176 Međutim, stav MKSJ je da se većina garancija iz četiri Ženevske konvencije primenjuje i na nemeđunarodni oružani sukob s obzirom da su odredbe Ženevskih konvencija postale deo međunarodnog običajnog prava.

177 Na primer, u predmetu „Lički Osik” (Viši sud u Beogradu, K-Po2 17/2011, presuda, 16. mart 2012, str. 2–3), sudsko veće je primenilo Zajednički član 3 (koji se primenjuje na nemeđunarodne sukobe) zajedno s članom 4 Četvrtre Ženevske konvencije (koji je primenjiv samo na međunarodne sukobe). Sličan nedostatak se može naći i u predmetu „Stara Gradiška” (Viši sud u Beogradu, K-Po2 32/2010, presuda, 25. jun 2010, str. 2). Može se tvrditi da se određene odredbe Ženevskih konvencija mogu primenjivati i na međunarodni i nemeđunarodni oružani sukob jer su postale deo međunarodnog običajnog prava; međutim, sud treba da dâ adekvatno pravno obrazloženje kojim će podržati ovaj zaključak (videti Međunarodni komitet Crvenog krsta, *Običajno međunarodno humanitarno pravo. Tom I: Pravila*, dostupno na srpskom jeziku www.redcross.org.rs/slika_1108_Customary_IHL.pdf).

178 Jedan predmet vezan za događaje u BiH smatra se delom međunarodnog sukoba. Reč je o predmetu „Tuzlanska kolona” gde je sud utvrdio da je izvršena perfidija protiv vojnika JNA koji su se povlačili u Srbiju dana 15. maja 1992. godine. Perfidija je zabranjena jedino u međunarodnim oružanim sukobima (videti član 37 stav 1 Dodatnog protokola I).

179 Treba dodati da se svi hrvatski predmeti pred ORZ odnose na zločine učinjene pre kraja 1991. godine. Nijedna odluka ORZ se nije odnosila na prirodu sukoba u Hrvatskoj od 1992. godine pa nadalje. Hrvatski sudovi ovaj sukob smatraju međunarodnim oružanim sukobom.

zločine srpskih snaga protiv civila kosovskih Albanaca nedvosmisleno su izvršeni u kontekstu nemeđunarodnog sukoba između OVK i srpskih snaga. Stoga, civilne žrtve uživaju garancije Zajedničkog člana 3 i Dodatnog protokola II kao lica koja ne učestvuju u neprijateljstvima između srpskih snaga i OVK. Istim civilima, kao državljanima tadašnje SRJ, ne bi se mogla pružiti nikakva zaštita predviđena Četvrtom Ženevskom konvencijom, ne samo zato što su oni žrtve nemeđunarodnog sukoba, već i zato što konvencija jedino štiti civile koji su državljani druge ugovorne strane.¹⁸⁰

Tužiocima TRZ i sudijama ORZ bi trebalo da odluče, od slučaja do slučaja, da li su zločini na Kosovu izvršeni u kontekstu međunarodnog oružanog sukoba između NATO i srpskih snaga, ili nemeđunarodnog oružanog sukoba između srpskih snaga i OVK, i u skladu s tim da primene odgovarajuća pravna pravila.

II. Datum okončanja sukoba na Kosovu

Ženevske konvencije, uz retke izuzetke,¹⁸¹ predviđaju da se MHP primenjuje do „opšteg završetka vojnih operacija”. Stoga, u načelu, završetkom sukoba okončava se i primena MHP. MKSJ je ovo pravilo obrazložio: „*Međunarodno humanitarno pravo primenjuje se od početka takvih oružanih sukoba sve do posle prestanka neprijateljstava, odnosno sve do zaključenja mira ili, u slučaju unutrašnjih sukoba, sve dok se ne pronađe mirno rešenje.*”¹⁸²

U tom smislu, specifičan problem u tumačenju, koji se pojavio u praksi ORZ, jeste **datum okončanja** nemeđunarodnog sukoba na Kosovu.

MKSJ je utvrdio da se međunarodni sukob između Srbije i NATO okončao u „junu 1999. godine”.¹⁸³ Dva najvažnija datuma za ovo pitanje su potpisivanje tzv. „Kumanovskog sporazuma” (9. jun 1999. godine) i dan okončanja njegove implementacije (20. jun 1999. godine, kada su srpske snage završile povlačenje s teritorije Kosova, a NATO zvanično okončao vazдушnu kampanju).

Srpski sudovi su do sada bili podeljeni po ovom pitanju.

180 Osim ako se, kako je gore pomenuto, tvrdi da je većina odredaba Ženevskih konvencija primenjiva takođe i na nemeđunarodne oružane sukobe kao međunarodno običajno pravo, u kojem slučaju sudija treba da pruži pravne argumente koji podržavaju ovu teoriju.

181 Postoje neki izuzeci od ovog pravila u vezi s obavezom repatrijacije lica zaštićenih Trećom i Četvrtom Ženevskom konvencijom i obavezama koje ima okupaciona sila prema Četvrtoj Ženevskoj konvenciji.

182 MKSJ, *Tadić interlokutorna žalba*, pasus 70.

183 U predmetu *Milutinović i dr.*, Pretresno veće je utvrdilo „da je oružani sukob na teritoriji Kosova postojao tokom celog perioda na koji se odnosi Optužnica, koji je počeo 1998. i trajao 1999. godine sve do prestanka kampanje NATO bombardovanja” (MKSJ, *Tužilac protiv Milutinovića i dr.* (IT-05-87), presuda, 26. februar 2009, tom 1 od 4, pasus 1217). U predmetu *Đorđević*, Pretresno veće je došlo do približno sličnog zaključka (MKSJ, *Tužilac protiv Vlastimira Đorđevića* (IT-05-87/1-T), presuda, 23. februar 2011, pasusi 1579–1580).

Većinski stav je onaj koji je Viši sud zauzeo u tri predmeta, u kojima je utvrdio da su oba sukoba na Kosovu okončani dana **20. juna 1999. godine**.¹⁸⁴ Apelacioni sud ima konzistentan stav da su oba sukoba na Kosovu okončana potpisivanjem Kumanovskog sporazuma dana 9. juna 1999. godine; ovaj sud nije isključio mogućnost da je sukob mogao postojati u nekim delovima Kosova i nakon tog datuma,¹⁸⁵ ali svakako ne nakon 20. juna 1999. godine, pošto od tog trenutka postoji samo jedna strana u sukobu. Treba naglasiti da postoji konzistentan stav EULEX-ovih sudskih veća na Kosovu prema kojem je oružani sukob okončan povlačenjem srpskih snaga s Kosova do 20. juna 1999. godine.¹⁸⁶

Pojedine odluke Višeg suda odstupile su od gore navedenih stavova; u jednom predmetu sud je utvrdio da je sukob okončan **10. juna 1999**,¹⁸⁷ a u drugom predmetu da je okončan **25. juna 1999**. godine.¹⁸⁸ Najznačajniji izuzetak je u predmetu „Gnjilanska grupa”,¹⁸⁹ u kojem je sudsko veće ORZ utvrdilo da je oružani sukob na Kosovu trajao **do kraja 1999**. godine. Optužnica u ovom predmetu je teretila 17 bivših pripadnika OVK za veliki broj teških zločina izvršenih, u najvećoj meri, protiv srpskih civila u periodu od juna 1999. pa do kraja te godine. Sud je smatrao da sve ove zločine može kvalifikovati kao ratni zločin. Kako bi opravdao ovakvo tumačenje, sud je utvrdio da je OVK iskoristila priliku nastalu povlačenjem srpskih oružanih snaga kako bi izvršila zločine i nakon njihovog povlačenja s teritorije Kosova. Stoga, događaji nakon 20. juna 1999. godine i ceo vremenski period obuhvaćen optužnicom predstavljali su produžetak oružanog sukoba.

Apelacioni sud nije prihvatio ovakvo tumačenje i ponovo je izneo svoj jasan stav da je sukob okončan u junu 1999. godine.¹⁹⁰ Svi okrivljeni su na kraju postupka oslobođeni.

Međutim, odlučujući povodom zahteva TRZ, dana 24. maja 2013. godine, Vrhovni kasacioni sud (VKS)¹⁹¹ doneo je pravni zaključak¹⁹² koji je u skladu s prvom prvostepenom presudom, našavši da se nemeđunarodni oružani sukob na Kosovu nastavio **bar do kraja decembra 1999. godine**. VKS, svojim dubioznim tumačenjem pravila MHP, zaključio je da su „kontinuirani napadi na civilno stanovništvo” od strane OVK, do njenog

184 Predmet „Đakovica”, Okružni sud u Beogradu, K.V 4/05, presuda, 18. septembar 2006; predmet „Prizren”, Viši sud u Beogradu, K-Po2 3/12, presuda, 19. novembar 2012; predmet „Braća Bitići”, Okružni sud u Beogradu, K.V 3/2006, presuda, 22. septembar 2009. godine.

185 Preciznije, sud je našao da svaka tvrdnja o postojanju oružanog sukoba nakon tog datuma mora biti potkrepljena jasnim i dovoljnim dokazima (Predmet „Prizren”, KŽ1 Po2 1/13, rešenje, 8. mart 2013, str. 3–4; Predmet „Gnjilanska grupa”, KŽ1 Po2 2/13, presuda, 13. novembar 2013, str. 10.)

186 Videti predmet „Fahredin Gaši”, Okružni sud u Prištini, PPS 09/10, presuda, 23. novembar 2011; takođe predmet „Geci i dr.”, Osnovni sud u Mitrovici, P. 14/2013, presuda, 12. septembar 2013. godine.

187 Predmet „Čuška”, Viši sud u Beogradu, K-Po2 48/10, presuda, 11. februar 2014. godine.

188 Videti predmet „Suva Reka” u kojem je sud takođe zauzeo stav da je međunarodni oružani sukob trajao do 9. juna 1999. godine (Okružni sud u Beogradu, K.V. 2/2006, presuda, 8. april 2009).

189 Predmet „Gnjilanska grupa”, Viši sud u Beogradu, K-Po2 33/2010, presuda, 21. januar 2011. godine.

190 Apelacioni sud, KŽ1 Po2 8/11, odluka, 7. decembar 2011. U ponovnom suđenju, ORZ Višeg suda je uskladilo svoju odluku s odlukom Apelacionog suda.

191 Vrhovni kasacioni sud je najviši sud u Republici Srbiji (videti član 12 Zakona o uređenju sudova, *Službeni glasnik Republike Srbije* 116/08 i 104/2009); u okviru svoje nadležnosti izvan suđenja, VKS, između ostalog, obezbeđuje jedinstvenu sudsku primenu prava, razmatra primenu zakona i drugih propisa i rad sudova (videti član 31 Zakona o uređenju sudova).

192 VKS, pravni zaključak, 24. maj 2013. godine.

razoružanja u decembru 1999. godine, dosegli prag koji se zahteva za postojanje nemeđunarodnog oružanog sukoba.

Dana 5. decembra 2014. godine, VKS je ponovo izneo svoj stav po istom pitanju u predmetu „Gnjilanska grupa”, usvojivši zahtev za zaštitu zakonitosti koji je podnelo tužilaštvo.¹⁹³ VKS je našao da su Viši i Apelacioni sud učinili bitne povrede odredaba krivičnog postupka jer nisu razmatrali da li su zločini OVK protiv srpskih civila nakon 20. juna 1999. godine bili u bliskoj vezi s unutrašnjim oružanim sukobom.

Posle ovih odluka VKS, pitanje okončanja sukoba na Kosovu je, trenutno, nerešeno u srpskom pravnom sistemu. Bez obzira na tumačenje koje će prevagnuti u sudskoj praksi, ono mora biti zasnovano isključivo na pravnom tumačenju relevantnih pravila MHP, i ne sme biti bazirano na mogućim posledicama koje određeno tumačenje može imati na optužnicu u konkretnom predmetu.

C. „Neksus”

Da bi se određeno delo kvalifikovalo kao ratni zločin, radnje optuženog moraju biti **dovoljno povezane s oružanim sukobom**. Kako je navelo Žalbeno veće MKSJ: „*Ono po čemu se u krajnjoj konsekvenci ratni zločin razlikuje od običnog krivičnog dela koje podleže nacionalnom zakonodavstvu jeste to da su ratni zločini određeni kontekstom u kojem su počinjeni – oružanim sukobom – ili pak o njemu ovise*”.¹⁹⁴ Ova veza između dela i oružanog sukoba je tzv. „neksus” koji je sudska praksa MKSJ ustanovila kao suštinski element ratnih zločina.¹⁹⁵

MKSJ navodi da je uslov postojanja „neksusa” zadovoljen kada je oružani sukob „*u znatnoj meri uticao na sposobnost počinioca da počini zločin, njegovu odluku da ga počini, način počinjenja zločina ili cilj s kojim je počinjen*”.¹⁹⁶

Međutim, OEBS je uočio da je ORZ u pojedinim presudama u predmetima ratnih zločina **propustilo da navede neksus** kao jedan od obaveznih elemenata krivičnih dela ratnih zločina:

193 Predmet „Gnjilanska grupa”, Vrhovni kasacioni sud, Kzz RZ 1/2014, presuda, 5. decembar 2014. godine.

194 MKSJ, Tužilac protiv Dragoljuba Kunarca i dr. (IT-96-23/1-A), presuda Žalbenog veća, 12. jun 2002, pasus 58.

195 MKSJ, Tužilac protiv Duška Tadića (IT-94-1-A), presuda Žalbenog veća, 7. maj 1997, pasus 573.

196 MKSJ, Tužilac protiv Dragoljuba Kunarca i dr. (IT-96-23/1-A), presuda Žalbenog veća, 12. jun 2002, pasus 58: „*Ono po čemu se u krajnjoj konsekvenci ratni zločin razlikuje od običnog krivičnog dela koje podleže nacionalnom zakonodavstvu jeste to da su ratni zločini određeni kontekstom u kojem su počinjeni – oružanim sukobom – ili pak o njemu ovise. Ratni zločin nije nužno neko planirano delo niti plod neke politike. Ne traži se uzročno-posledična veza između oružanog sukoba i počinjenja zločina [...]*”. MKSJ je istakao i da postoje pojedini jasni indikatori postojanja neksusa kao „*činjenicu da je počinilac zločina borac; da žrtva pripada suprotstavljenoj strani; da se može smatrati da je to delo u funkciji ostvarenja krajnjeg cilja vojnog pohoda; te da počinjenje zločina proizlazi iz službenih dužnosti počinitelja ili spada u njihov okvir*” (Ibid., pasus 59).

Na primer, u presudi u predmetu „Stari Majdan” sud je naveo da je neophodno postojanje samo dva elementa da bi se delo kvalifikovalo kao ratni zločin – postojanje oružanog sukoba i da žrtve pripadaju kategoriji zaštićenih lica.¹⁹⁷

Takođe u predmetu „Zvornik I”, ORZ je propustilo da navede neksus kao jedan od pravnih elemenata dela; umesto toga, sud je prosto naveo da su žrtve bili muškarci „*muslimanske nacionalnosti, prethodno razdvojeni od žena i dece zbog razloga u vezi s oružanim sukobom.*”¹⁹⁸ Sud, međutim, nije obrazložio da li ovi elementi predstavljaju dovoljnu vezu između radnji okrivljenih i oružanog sukoba.

U drugim predmetima, sud jeste navodio neksus kao jedan od pravnih elemenata koji moraju biti ustanovljeni, ali potom nije obrazlagao kako je na osnovu izvedenih dokaza utvrdio njegovo postojanje:

U presudi u predmetu „Prijedor”, na primer, sud je naveo da mora biti dokazana veza između radnji okrivljenog i oružanog sukoba da bi se delo kvalifikovalo kao ratni zločin. Međutim, u nastavku obrazloženja presude, sud nije izvršio ocenu izvedenih dokaza o postojanju neksusa.¹⁹⁹ Ovaj nedostatak bio je jedan od glavnih razloga što je Apelacioni sud ukinuo presudu i vratio predmet na ponovno suđenje.²⁰⁰

I mada je u nekim predmetima veza između zločina i oružanog sukoba očigledna, to ne oslobađa sud obaveze da utvrdi da li je dokazan svaki element krivičnog dela ratnog zločina, uključujući neksus.

D. Zvanični status okrivljenog je nebitan

Međunarodni krivični tribunali su pojasnili da, prema MHP, svako može izvršiti ratni zločin, **uključujući i civile**.²⁰¹ Drugim rečima, učinilac dela ne mora biti povezan sa jednom od strana u sukobu. Jedini uslov, kako je gore navedeno, jeste to da je zločin dovoljno povezan sa sukobom („neksus”). Tekst člana 142 KZ SRJ („ko” naredi ili izvrši) ukazuje da status okrivljenog nije relevantan ni prema unutrašnjem pravu.

197 Predmet „Stari Majdan”, Okružni sud u Beogradu, K.V. 3/2009, presuda, 7. decembar 2009, str. 31.

198 Predmet „Zvornik I”, Okružni sud u Beogradu, K.V.5/2005, presuda, 12. jun 2008, str. 180.

199 Predmet „Prijedor”, Viši sud u Beogradu, K-Po2 37/2010, presuda, 30. septembar 2010, str. 27–28.

200 Predmet „Prijedor”, Apelacioni sud u Beogradu, KŽ1 PO2-11/2010, rešenje, 28. februar 2011, str. 3.

201 Videti MKSR, *Tužilac protiv Žan Pol Akajesu* (ICTR-96-4-A), presuda Žalbenog veća, 1. jun 2001, pasusi 443–445; videti takođe kode MKSJ, *Tužilac protiv Milomira Stakića* (IT-97-24-A), presuda Žalbenog veća, 22. mart 2006, pasus 347: „Tvrđnja žalioca da se ne može pokazati dovoljna veza između njega i policije, dakle direktnih počinilaca mnogih krivičnih dela za koja mu je utvrđena krivica kao sapočiniocu, isto tako nije uverljiva. Relevantno pitanje jeste da li su dela žalioca bila povezana s oružanim sukobom, a ne s nekom konkretnom grupom”.

Sudije ORZ su u dva predmeta eksplicitno navele suprotno.

U predmetu „Škorpioni”, prvostepeni sud je utvrdio da učinilac ratnog zločina „može biti samo pripadnik vojne, političke ili administrativne organizacije strane u sukobu, kao i svako lice koje se nalazi u njenoj službi”.²⁰² U predmetu „Stari Majdan”, sud je na isti način zaključio: „Izvršilac dela može biti pripadnik vojne, političke ili administrativne organizacije strane u sukobu kao i svako lice koje se nalazi u njenoj službi”.²⁰³

Ipak, u većini slučajeva, sudije ORZ su ispravno navodile da bilo koje lice može izvršiti delo ratnog zločina.²⁰⁴ Tokom godina, veća ORZ su osudila nekoliko civila zbog učinjenih ratnih zločina.²⁰⁵

E. Preporuke

Za TRZ i ORZ:

- Jasno navesti u optužnicama i presudama da li je ratni zločin izvršen u kontekstu međunarodnog ili nemeđunarodnog oružanog sukoba; uzdržati se od kvalifikovanja sukoba kao i međunarodnog i nemeđunarodnog;
- Primeniti odgovarajući korpus pravila MHP s obzirom na karakter oružanog sukoba o kojem je reč;
- Zauzeti jedinstven stav o okončanju sukoba na Kosovu, zasnovan isključivo na tumačenju primenjivih pravila MHP;
- Uvek obrazložiti i dokazati postojanje „neksusa” između dela i sukoba;
- Nikada ne uzimati status okrivljenog kao jedan od neophodnih elemenata za postojanje ratnih zločina.

Za Pravosudnu akademiju:

- Osigurati da međunarodno humanitarno pravo bude uključeno u obrazovne kurikulume za studente, sudije i tužioce.

202 Predmet „Škorpioni”, Okružni sud u Beogradu, K.V.6/2005, presuda, 15. april 2007, str. 97.

203 Predmet „Stari Majdan”, Okružni sud u Beogradu, K.V.3/2009, presuda, 7. decembar 2009, str. 30. Ovakvo tumačenje je korišćeno i u Crnoj Gori u predmetu „Deportacija” (Viši sud u Podgorici, Ks 6/12, presuda, 22. novembar 2012, str. 214) gde je ova greška dovela do oslobađajuće presude.

204 Predmet „Ovčara”, Okružni sud u Beogradu, K.V.4/2006, presuda, 12. mart 2009, str. 241.

205 Videti, na primer, predmet „Ovčara”, Apelacioni sud u Beogradu, KŽ PO2-1/2010, presuda, 14. jun 2010, str. 45–46.

GLAVA VII

Neujednačena kaznena politika sudova

Maksimalna kazna zatvora u postupcima ratnih zločina od 20 godina pojedinačno je najčešće izrečena kazna. Međutim, sud je takođe nekoliko okrivljenih osudio na kazne zatvora ispod zakonskog minimuma od 5 godina i to prema kriterijumima koji nisu uvek bili jasni, često su bili šablonski i ponekad kontradiktorni.

.....

Prema važećem Krivičnom zakoniku Srbije predviđena **kazna** za krivična dela ratnog zločina protiv civilnog stanovništva i ratnog zločina protiv ratnih zarobljenika²⁰⁶ je od 5 do 40 godina zatvora. Međutim, pošto su se inkriminisana dela desila u vreme kada je na snazi bio Krivični zakon Jugoslavije, izriču se kazne zatvora **od 5 do 15, ili 20 godina**,²⁰⁷ predviđene tim zakonom s obzirom da je taj zakon povoljniji za okrivljenog.²⁰⁸

Dok je ORZ proteklih godina često kritikovano zbog blage kaznene politike,²⁰⁹ analiza izrečenih kazni pokazuje da je znatan broj okrivljenih (25) osuđen na zakonski maksimum od 20 godina, a još 15 je osuđeno na 15 godina zatvora. U stvari, kao što prikazuje Tabela 10, kazna zatvora od 20 godina je najčešće izrečena kazna u prvostepenom postupku. Prosečna izrečena kazna je 11,7 godina (11,5 godina, uzimajući u obzir samo pravnosnažne presude).

U pogledu **otežavajućih i olakšavajućih okolnosti**, KZ SRJ predviđa da sud mora da uzme u obzir, kada odlučuje o kazni, „sve okolnosti” koje mogu uticati na visinu

---

206 Kao što je već pomenuto, samo u jednom predmetu pred ORZ sudi se za delo koje ne spada u navedena dva (videti Glavu VI, pod A).

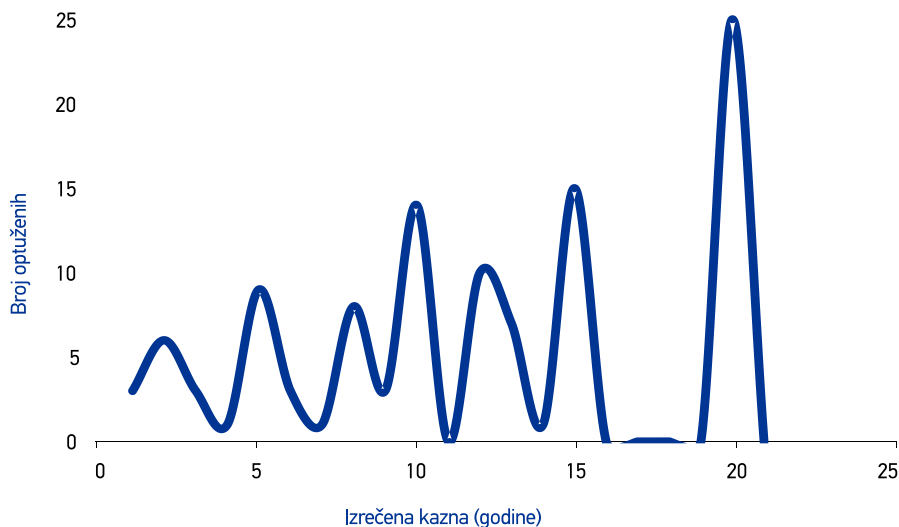
207 Zatorske kazne više od 15 ali niže od 20 godina nisu propisane zakonom te ne mogu biti izrečene. Videti takođe fusnotu 171.

208 Član 5 stav 2 KZ Srbije.

209 Videti Izveštaj Evropske komisije o napretku Srbije za 2014. (str. 42) i za 2013. godinu (str. 12). Takođe videti izveštaje FHP *Deset godina procesuiranja ratnih zločina u Srbiji: konture pravde: analiza procesuiranja ratnih zločina u Srbiji u periodu od 2004. do 2013. godine* i *Izveštaj o suđenjima za ratne zločine u Srbiji za 2011, 2012. i 2013. godinu*.

kazne.²¹⁰ KZ SRJ navodi nekoliko okolnosti koje bi sud trebalo naročito da uzme u razmatranje,²¹¹ ali ne predviđa iscrpnu listu i ne pravi razliku između otežavajućih i olakšavajućih okolnosti. Zakon takođe ne pruža smernice u pogledu uticaja ili težine svake od okolnosti na određivanje kazne. Drugim rečima, sud uvek može **slobodno da oceni** okolnosti kao otežavajuće i/ili olakšavajuće²¹² i utvrdi kaznu u granicama propisanog minimuma i maksimuma.²¹³

Tabela 10 – Izrečene kazne u prvostepenom postupku

210 Član 41 KZ SRJ.

211 Stepen krivične odgovornosti, pobude iz kojih je delo učinjeno, jačinu ugrožavanja ili povrede zaštićenog dobra, okolnosti pod kojima je delo učinjeno, raniji život učinioca, njegove lične prilike i njegovo držanje posle učinjenog krivičnog dela, kao i druge okolnosti koje se odnose na ličnost učinioca.

212 Olakšavajuće okolnosti koje je ORZ najčešće uzimalo u obzir jesu porodični status optuženog, tj. bračno stanje, broj dece i njihov uzrast; slabo materijalno stanje; bolest i narušeno zdravstveno stanje, neosuđivanost, mladost u vreme izvršenja krivičnog dela, uračunljivost, iskazano kajanje i izvinjenje. Kada je reč o otežavajućim okolnostima, ORZ je uglavnom pridavalo značaj okolnostima koje proizlaze iz načina izvršenja krivičnog dela: brojnost radnji izvršenja, bezobzornost i upornost prilikom izvršenja dela, veliki broj žrtava, specifične karakteristike žrtava i oštećenih (stara i nemoćna lica, iznemogli, žene, deca i dr.), nanošenje teških duševnih i telesnih patnji, osuđivanost, brojnost trajnih posledica, motiv za izvršenje dela, ponašanje tokom i nakon izvršenja krivičnog dela, pozicija i funkcija koje je okrivljeni imao u vreme izvršenja dela.

213 Član 41 stav 1 KZ SRJ.

A. Upotreba „naročito olakšavajućih” okolnosti

KZ SRJ predviđa da sud može ublažiti kaznu ispod zakonom propisanog minimuma²¹⁴ ili primeniti blažu vrstu kazne, u sledećim izuzetnim okolnostima:²¹⁵

1. Kad zakon predviđa da se kazna može ublažiti²¹⁶ (npr. ako se radi o pokušaju krivičnog dela ili je učinilac bio u stanju bitno smanjene uračunljivosti),²¹⁷
2. Kada sud utvrdi „postojanje **naročito olakšavajućih okolnosti**, a pri tom oceni da se i s ublaženom kaznom može²¹⁸ postići svrha kažnjavanja”.²¹⁹

Zakon ne definiše „naročito olakšavajuće” okolnosti. Jezičko tumačenje („naročito” olakšavajuće) sugeriše da takve okolnosti moraju biti posebno značajne, kako bi se opravdalo izuzetno ublažavanje kazne ispod zakonskog minimuma. Izuzetna priroda ovog pravila takođe sugeriše da bi ga trebalo primeniti samo u retkim slučajevima.²²⁰ Druge situacije u kojima zakon predviđa mogućnost da se utvrdi kazna ispod zakonskog minimuma su zaista izuzetne, kao, kako je već pomenuto, kada je delo samo pokušano.

Veća ORZ utvrdila su postojanje „naročito olakšavajućih” okolnosti kod 11 okrivljenih i izrekla kazne ispod zakonskog minimuma.²²¹ Međutim, tom prilikom sudije ORZ nisu obrazlagale zbog čega su te okolnosti naročite ili izuzetne. Umesto toga, sudije su cenile **zbir utvrđenih okolnosti (koje same po sebi nisu izuzetne)** kao „naročito olakšavajuće”.

U predmetu „Beli Manastir”, Viši sud je našao da je jedan od okrivljenih odgovoran za nečovečno postupanje prema devet hrvatskih civila. Uprkos težini zločina, veće ga je osudilo na samo 18 meseci zatvora. Sud je bez daljeg obrazloženja našao da neosudivnost, činjenica da je oženjen i da ima decu, njegova „mladost” u vreme izvršenja dela (22 godine), kao i vreme koje je proteklo od izvršenja dela, predstavljaju „naročito olakšavajuće okolnosti”.²²²

U nekim predmetima, sud je našao da utvrđene okolnosti predstavljaju „naročito olakšavajuće”, čak i u prisustvu **otežavajućih okolnosti**.

214 U predmetima ratnih zločina sud može izreći kao najblažu kaznu zatvor od jedne godine. Videti član 43 stav 1 tačka 1 KZ SRJ.

215 Član 42 KZ SRJ.

216 Član 42 stav 1 KZ SRJ.

217 Ibid., u vezi s članom 19 stav 2 i članom 12 stav 2 KZ SRJ.

218 Član 42 stav 2 KZ SRJ.

219 Prema članu 5, opšta svrha propisivanja i izricanja krivičnih sankcija je suzbijanje društveno opasnih delatnosti kojima se povređuju ili ugrožavaju društvene vrednosti zaštićene krivičnim zakonodavstvom. Član 33 dalje određuje da je svrha kažnjavanja (1) sprečavanje učinioca da čini krivična dela i njegovo prevaspitavanje; (2) vaspitni uticaj na druge da ne čine krivična dela; (3) jačanje morala i uticaj na razvijanje društvene odgovornosti i discipline građana.

220 Zoran Stojanović, *Komentar Krivičnog zakonika* (drugo izmenjeno i dopunjeno izdanje), *Službeni glasnik* 2007, str. 211.

221 „Beli Manastir” (Velimir Bertić); „Lovas” (Radisav Josipović); „Čuška” (Slaviša Kastratović, Boban Bogičević); „Medak” (Perica Đaković, Nikola Konjević, Milorad Lazić, Mirko Marunić); „Prizren” (Mark Kašnjić); „Skočić” (Damir Bogdanović); „Zvornik I” (Siniša Filipović); „Zvornik III” (Goran Savić).

222 Predmet „Beli Manastir”, Viši sud u Beogradu, K Po2 45/2010, presuda, 19. jun 2012. godine.

U predmetu „Medak”,²²³ jedan od okrivljenih je proglašen krivim za nečovečno postupanje i mučenje jednog ratnog zarobljenika. Sud je našao da neosuđivanost sama po sebi predstavlja „naročito olakšavajuću okolnost” i osudio ga na tri godine zatvora. Sud je izrekao još blažu kaznu u odnosu na saokrivljenog saizvršioca, iako je utvrdio da njegove dve ranije osude predstavljaju otežavajuću okolnost: u ovom predmetu, sud je našao da porodična situacija okrivljenog (oženjen, nezaposlen, otac dva deteta) predstavlja „naročito olakšavajuću” okolnost.

U nekoliko predmeta u kojima se navode „naročito olakšavajuće” okolnosti, one se odnose na okrivljene koji su imali manju, ponekad minimalnu **odgovornost za zločin**. Ovo je ključni faktor koji ima značajan uticaj na kaznu. Zakon izričito predviđa „stepen opasnosti ili povrede zaštićenog objekta” i „stepen krivične odgovornosti” kao okolnosti samog zločina. Ako sud utvrdi da je okrivljeni imao tako minimalan stepen učešća u zločinu zbog čega treba da bude osuđen ispod zakonskog minimuma, to treba jasno navesti i eventualno prekvalifikovati oblik učešća u izvršenju krivičnog dela kao **pomaganje** umesto saizvršilaštva. Šablonske formulacije poput „prirode i okolnosti pod kojima je delo učinjeno”, navedene u nekim predmetima,²²⁴ ne mogu objasniti u dovoljnoj meri doprinos okrivljenog izvršenju dela ili razlog za izricanje kazne ispod zakonskog minimuma.

B. Upotreba šablona „porodične okolnosti” kao olakšavajuće okolnosti

Veća ORZ su često pribegavala standardizovanim formulacijama prilikom utvrđivanja olakšavajućih okolnosti. **Porodične okolnosti** (bračno stanje, deca, itd.) često se navode kao olakšavajuće okolnosti, iako ih njihova primena na ogromnu većinu okrivljenih čini nespecifičnim okolnostima. Drugim rečima, takve okolnosti se po pravilu uzimaju u obzir i primenjive su na svakog okrivljenog. Pored toga, sud nikad ne obrazlaže zbog čega okrivljeni treba da dobije manju kaznu zato što je u braku ili je nezaposlen.

Ovi faktori ne treba da se uzimaju u obzir prilikom određivanja kazne. Prvo, zakon ne predviđa **porodičnu** situaciju kao okolnost, već „**lične**” prilike okrivljenog. Drugo, postoji mnoštvo razloga zbog čega je osoba u braku ili ne, ima decu ili ne (uključujući seksualnu orijentaciju, verska ubeđenja, zdravstveno stanje, lična uverenja ili drugo). Koji god da su razlozi, oni nemaju nikakve veze s učinjenim zločinom, izazvanom društvenom štetom ili svrhom kažnjavanja (retribucija, specijalna i generalna prevencija). U suprotnom, moglo bi se doći do zaključka da dve osobe koje izvrše potpuno isti zločin treba da dobiju različite kazne samo zato što je jedan oženjen i/ili ima decu, a drugi ne.

223 Predmet „Medak”, Apelacioni sud u Beogradu, KŽ1 Po2 9/10, presuda, 19. januar 2011. godine.

224 Kao primer videti predmet „Zvornik III”, Viši sud u Beogradu, K-Po2 23/2010, presuda, 8. decembar 2011, str. 124.

C. Kontradiktorna upotreba „proteka vremena”

U većem broju presuda ORZ vreme koje je prošlo između dela i donošenja presude često se ponavlja kao olakšavajuća okolnost.

Prima facie, vreme koje je bilo potrebno državnim organima da osude okrivljenog, čini se kao **nebitan** faktor prilikom određivanja visine kazne, posebno u slučaju teških krivičnih dela koja ne zastarevaju, kao što su ratni zločini.²²⁵

Međutim, može se tvrditi da **značaj kazne izrečene** ubrzo nakon učinjenog zločina nije isti kao u slučaju kad je kazna izrečena dugo vremena nakon izvršenja zločina. Posle nekoliko godina ili čak decenija, društvena opasnost izazvana krivičnim delom verovatno se smanjila, posledice dela su delimično ublažene, a učinilac se možda iskupio za svoje postupke. Sve ovo treba da utiče na težinu izrečene kazne.

U svakom slučaju, sud treba (a) da dâ adekvatno obrazloženje kada nađe da je protek vremena olakšavajuća okolnost; i (b) da bude dosledan u njegovoj primeni.

Veća ORZ, s jedne strane uglavnom nisu davala razloge za prihvatanje proteka vremena kao olakšavajuće okolnosti, a s druge strane su, u nekim prilikama, primenila ovu okolnost na **kontradiktoran način**. Treba istaći da su sudije prihvatale protek vremena kao olakšavajuću okolnost bez obzira na vremenski period koji je stvarno prošao između dela i presude.

Na primer, ORZ je u tri predmeta koji se odnose na zločine počinjene u Zvorniku,²²⁶ prihvatilo protek vremena između 16 i 19 godina kao olakšavajuću okolnost. Međutim, isti sud (a ponekad čak i isto sudsko veće), u velikom broju slučajeva gde je vremenski period bio identičan, *nije* prihvatio protek vremena kao olakšavajuću okolnost.²²⁷ Još više zabrinjava to što je u jednom predmetu²²⁸ sud smatrao kao olakšavajuću okolnost činjenicu da je prošlo samo sedam godina od zločina.

Apelacioni sud nikada do sada nije zauzeo stav o ovom pitanju; kada potvrđuje ili preinačuje kaznu, uvek se u obrazloženju odluke ogradi da je Viši sud dao prevelik značaj otežavajućim ili olakšavajućim okolnostima, bez ulaska u suštinu svake okolnosti,²²⁹

225 Videti FHP, *Deset godina procesuiranja ratnih zločina u Srbiji*; FHP, *Izveštaj o suđenjima za ratne zločine u Srbiji u 2011*; FHP, *Izveštaj o suđenjima za ratne zločine u Srbiji u 2012*.

226 Predmet „Zvornik I”, Okružni sud u Beogradu, K.V. 5/2005, presuda, 12. jun 2008; predmet „Zvornik II”, Viši sud u Beogradu, K Po2 28/2010, presuda, 22. novembar 2010; predmet „Zvornik III”, Viši sud u Beogradu, K Po2 23/2010, presuda, 8. decembar 2011. godine.

227 Predmet „Slunj”, 17 godina; predmet „Grubišino Polje”, 18 godina; predmeti „Stari Majdan”, „Stara Gradiška” i „Vukovar”: 19 godina.

228 Predmet „Đakovica”, Okružni sud u Beogradu, K.V. 4/05, presuda, 18. septembar 2006. godine.

229 Za analizu prakse srpskih sudova prilikom ocenjivanja olakšavajućih i otežavajućih okolnosti videti „Bilten sudske prakse” Vrhovni sud Srbije, str. 85–91 (dostupno na www.vk.sud.rs/sites/default/files/files/Bilteni/VrhovniSud/bilten%202004-3.pdf).

uključujući i protek vremena. Apelacioni sud treba, međutim, jasno da dâ svoje mišljenje da li je opravdano uzeti u obzir protek vremena prilikom odmeravanja kazne.

D. Preporuke

Odeljenjima za ratne zločine:

- Osigurati doslednu primenu olakšavajućih okolnosti i sledstveno umanjenje kazne;
- Uvek objasniti specifičnu težinu svake olakšavajuće i otežavajuće okolnosti;
- Ograničiti upotrebu „naročito olakšavajućih okolnosti” na predmete u kojima te okolnosti imaju izuzetno olakšavajući karakter i izbegavati primenu „naročito olakšavajućih okolnosti” na okrivljene i predmete uobičajenih karakteristika;
- Kada se prihvataju „naročito olakšavajuće okolnosti” uvek obezbediti adekvatno obrazloženje, posebno kada su prisutne i otežavajuće okolnosti;
- Izbegavati stereotipne formulacije prilikom obrazlaganja olakšavajućih okolnosti;
- Odustati od prihvatanja porodičnih karakteristika okrivljenih (kao što je bračni status) kao olakšavajućih okolnosti;
- Prekvalifikovati način učešća okrivljenog u „pomaganje” u predmetima gde je doprinos okrivljenog bio minimalan, umesto pozivanja na „naročito olakšavajuće okolnosti”;
- Zauzeti dosledan stav o tome da li protek vremena treba uzeti u obzir kao olakšavajuću okolnost i, kada se primenjuje, obezbediti njegovu primenu na koherentan način.

GLAVA VIII

Zaštita svedoka

Efikasne mere zaštite svedoka neophodne su kako bi se obezbedilo da više svedoka na bezbedan način sarađuje s istražnim organima. Međutim, u nekim predmetima imena svedoka su indirektno otkrivena iako su im bile određene procesne mere zaštite. Štaviše, postoji zabrinutost u pogledu sposobnosti Jedinice za zaštitu da adekvatno zaštititi svedoke (posebno svedoke insajdere) van suđenja.

.....

A. Procesna zaštita

Procesna zaštita svedoka je neophodan mehanizam koji omogućava da se svedoci ne izlažu riziku zbog javnog svedočenja.

Važeći ZKP, iako na donekle nekoordiniran način,²³⁰ predviđa niz mera koje sud može da odredi u cilju **neotkrivanja identiteta svedoka javnosti**. Ove mere obuhvataju isključenje javnosti s glavnog pretresa,²³¹ ispitivanje svedoka iz posebne prostorije,²³² prikrivanje izgleda i/ili glasa.²³³ Iako to zakon ne propisuje izričito, jasno je da sud može da odredi bilo koju kombinaciju gore pomenutih zaštitnih mera kako bi se osiguralo da identitet svedoka ostane sakriven. Zakon takođe predviđa specijalna upozorenja i načine ispitivanja

---

230 Postoje brojne kontradiktornosti i preklapanja između odredaba članova 105 stav 2, 106 stav 1 i 108 stav 2 ZKP.

231 Član 106 stav 1 ZKP.

232 Član 108 stav 2 ZKP.

233 Ibid.

zaštićenih svedoka.²³⁴ ZKP koji je bio na snazi do 2011. godine predviđao je slične mere zaštite, a kada je potrebno, i mere fizičkog obezbeđenja svedoka za vreme postupka.²³⁵

Po važećem ZKP-u, zaštićenim svedocima se uvek određuje pseudonim,²³⁶ ali odbrana ima pravo da sazna njihov identitet najmanje 15 dana pre početka suđenja.²³⁷ Iako je **brisanje ličnih podataka** iz spisa predmeta predviđeno kao jedna od *moгуćih* mera, izgleda da sud mora da odredi ovu meru, ili barem u svim slučajevima gde su zaštitne mere trajne.²³⁸ Jasno je da bi ostavljanje ličnih podataka o svedoku u spisima predmeta ugrozilo svrhu celog procesnog sistema zaštite. Brisanje podataka ne odnosi se samo na lične podatke samog svedoka, već i na sve okolnosti koje mogu da indirektno otkriju identitet svedoka.²³⁹

Sudije ORZ su do sada određivale²⁴⁰ sve gore pomenute zaštitne mere kako bi predupredile potencijalne rizike po bezbednost osetljivih svedoka. Međutim, u nekim predmetima sud je **objavljivao informacije** koje mogu da dovedu do otkrivanja identiteta svedoka.

U predmetu „Gnjilanska grupa”, na primer, prvostepena presuda navodi puna imena bliških rođaka zaštićene svedokinje, tako da se njen identitet može lako utvrditi.²⁴¹ Sličan nedostatak primećen je i u predmetu „Zvornik I”.²⁴²

OEBS podseća da je zaštita imena svedoka od javnog otkrivanja izuzetno važna u predmetima ratnih zločina u kojima iskazi svedoka, u nekim situacijama, mogu dovesti do uznemirenja javnosti. Otkrivanje imena zaštićenih svedoka nepotrebno izlaže ove dodatnoj opasnosti i stresu, te odvraća druge potencijalne svedoke od davanja iskaza.

234 Član 109 ZKP.

235 Član 109a starog ZKP.

236 Ovo pravilo je implicitno navedeno u članovima 108 stav 2 i stav 6 ZKP.

237 Videti član 106 stavovi 2 i 3 ZKP. Preciznije, ako su ispunjeni određeni uslovi, sud može da odredi da identitet svedoka bude sakriven od odbrane, ali joj mora biti otkriven najmanje 15 dana pre početka suđenja.

238 Jedini slučaj u kome se brisanje podataka ne određuje automatski mogao bi da bude, na primer, slučaj u kojem sud odredi zaštitne mere na ograničeni vremenski period (na šta je ovlašćen na osnovu člana 108 stav 2 ZKP).

239 ZKP na snazi do 2011. bio je jasniji i određeniji u pogledu podataka čije je brisanje bilo obavezno: član 109v stav 3 predviđao je da će sud, kada su svedoku određene zaštitne mere, doneti rešenje sa šifrom koja će zamenjivati ime svedoka, naredbu za brisanje iz spisa predmeta *imena i drugih podataka pomoću kojih se može utvrditi istovetnost svedoka*. Dodatno, sud bi utvrdio način na koji će se sprovesti ispitivanje i mere koje je potrebno preduzeti da bi se sprečilo otkrivanje istovetnosti, prebivališta i mesta boravka svedoka ili njemu bliskih lica. Važeći ZKP je neodređeniji: kada se govori o brisanju podataka iz spisa predmeta, zakon samo pominje „podatke o istovetnosti svedoka” (član 108 stav 2 ZKP). Međutim, član 110 ZKP predviđa da sud mora da zatvori u poseban oмот i zapečati „podatke o istovetnosti zaštićenog svedoka i njemu bliskih lica i o drugim okolnostima koje mogu dovesti do otkrivanja njihove istovetnosti”. Sistematsko tumačenje sistema zaštite dovodi do zaključka da svi podaci koji mogu dovesti do otkrivanja identiteta svedoka treba da budu izbrisani iz spisa predmeta; jasno je da bi bilo paradoksalno da isti podaci koji su zatvoreni u poseban oмот i zapečaćeni budu dostupni u javnim spisima predmeta.

240 Do kraja 2013, ORZ Višeg suda u Beogradu odredilo je takve zaštitne mere za 54 svedoka (videti FHP, *Deset godina procesuiranja ratnih zločina u Srbiji – Konture pravde*, str. 64).

241 Predmet „Gnjilanska grupa”, Viši sud u Beogradu, K-Po2 18/11, presuda, 19. septembar 2012. godine.

242 Predmet „Zvornik I”, Okružni sud u Beogradu, K.V. 5/2005, presuda, 29. maj 2008. godine.

B. Vanprocesna zaštita

Srbija ima, u okviru Ministarstva unutrašnjih poslova, **specijalizovanu Jedinicu za zaštitu (JZ)**, čiji je zadatak da obezbedi fizičku bezbednost posebno osetljivih svedoka (uključujući, gde je potrebno, mere dvadesetčetvorosatnog nadzora, promenu identiteta i relokaciju) u predmetima ratnih zločina, organizovanog kriminala i drugih ozbiljnih krivičnih dela.²⁴³ Fokus jedinice su takozvani „svedoci insajderi” koji često predstavljaju ključno dokazno sredstvo u predmetima protiv visoko rangiranih učinilaca. I zaista, osuđujuće presude u najmanje četiri najznačajnija predmeta pred ORZ zasnovane su na iskazima koje su dali jedan ili više svedoka insajdera.²⁴⁴

Način delovanja JZ predviđa **četiri vrste mera**: fizička zaštita ličnosti i imovine, promena prebivališta, prikrivanje identiteta i podataka o vlasništvu i promena identiteta. Prve tri mere mogu se primeniti kao hitne mere, što nije slučaj s promenom identiteta.²⁴⁵ Ova mera nikada nije određena, jer njena primena zahteva postojanje nekoliko podzakonskih akata koje nadležna ministarstva nisu usvojila. Relokacija u drugu državu ili na drugu lokaciju u Srbiji često je neizbežna kako bi se svedoku pružila prilika za novi život i oslobodili resursi policije koji bi inače bili korišćeni za pružanje fizičke zaštite tom svedoku.

Međutim, u predmetima ratnih zločina, nekoliko svedoka čija zaštita je bila poverena JZ, javno se žalilo u različitim oblicima na **nedolično ponašanje pripadnika JZ**.

Tokom 2012. godine, svedok insajder u predmetu „Ćuška” javno je izjavio da je bio izložen pretnjama od strane jednog visokog zvaničnika MUP i pripadnika JZ.²⁴⁶

Tokom 2011. godine, tri nekadašnja pripadnika Posebnih jedinica policije koji je trebalo da svedoče protiv svojih kolega o zločinima počinjenim na Kosovu 1999, oštro su optužili JZ.²⁴⁷ Jedan od njih je javno istakao da su mu pripadnici JZ pretili i ucenjivali ga kako bi „odustao od namere svedočenja protiv bivših kolega”.²⁴⁸

Prethodnih godina izneto je više stavova u kojima se ističe bojazan u pogledu **pouzdanosti, profesionalnosti, pa čak i nepristrasnosti JZ**. Specijalni izvestilac Saveta Evrope je 2011. godine naglasio da „je nepropisno ponašanje pripadnika JZ prema svedocima ponekad dovodilo do toga da svedoci menjaju svoje iskaze ili da odluče da uopšte

243 Videti Zakon o programu zaštite učesnika u krivičnom postupku (*Službeni glasnik RS*, 85/2005), član 5.

244 Videti, na primer, predmet „Ćuška”, Viši sud u Beogradu, K-Po2 48/2010, presuda, 11. februar 2014; predmet „Gnjilanska grupa”, Viši sud u Beogradu, K-Po2 18/2011, presuda, 19. septembar 2012; predmet „Ovčara”, Viši sud u Beogradu, K.V. 4/2006, presuda, 12. mart 2009. godine.

245 Zakon o programu zaštite učesnika u krivičnom postupku, član 14 stav 3.

246 Videti više na www.blic.rs/Vesti/Hronika/303442/Zasticeni-svedok-Sakali-prete-meni-i-porodici.

247 *Politika*, članak „Zaštićeni policajci tvrde da su učutkani da ne bi svedočili” (celokupan tekst dostupan na www.politika.rs/rubrike/Hronika/Zasticeni-policajci-tvrde-da-su-ucutkani-da-ne-bi-svedocili.lt.html).

248 *Danas*, članak „Štitili su me oni protiv kojih je trebalo da svedočim” (celokupan tekst dostupan na www.danas.rs/dodaci/vikend/stitili_su_me_oni_protiv_kojih_je_trebalo_da_svedocim.26.html?news_id=222837#sthash.01TxSY3f.dpuf).

ne svedoče”.²⁴⁹ Evropski parlament je 2012. godine na sličan način ukazao na „ozbiljne nedostatke u funkcionisanju sistema zaštite svedoka u predmetima ratnih zločina, što je dovelo do toga da je određeni broj svedoka odlučio da napusti program zaštite nakon što su bili sistematski zastrašivani.”²⁵⁰ Slično, Evropska komisija je, u svojim izveštajima o napretku, više puta naglašavala nedostatke programa zaštite svedoka u Srbiji.²⁵¹

Tužilac za ratne zločine Vladimir Vukčević javno je istakao nedostatke u pogledu rukovodstva Jedinice.²⁵²

Međutim, na osnovu izjava predstavnika institucija s kojima je OEBS razgovarao, čini se da su uzrok nekih od gore pomenutih problema **loši profesionalni odnosi** između rukovodstva JZ i TRZ. Stavovi prikupljeni od drugih tužilaca TRZ nisu jedinstveni u pogledu profesionalnih odnosa TRZ i JZ. Tužioci Tužilaštva za organizovani kriminal (koje takođe blisko saraduje s JZ) nisu prijavili bilo kakve teškoće u saradnji s Jedinicom. Nijedan svedok koji je svedočio u predmetima organizovanog kriminala nije se javno žalio na postupke pripadnika JZ, niti je napustio program zaštite. Predstavnici JZ su takođe u razgovoru s OEBS naveli da su u nekim slučajevima tužioci TRZ davali obećanja svedocima koja predstavnici JZ nisu mogli da ispune, čime su se stvarali zategnuti odnosi između JZ i svedoka.

Moguće je da je smena načelnika JZ, u junu 2014. godine, dovela do promene na bolje u radnim odnosima između JZ i TRZ. Konkretni zaključci o ovom pitanju bi bili preurajeni; međutim, OEBS će nastaviti da pažljivo prati situaciju.

Bez obzira na uzroke problema, rezultati prethodno opisane situacije su da u Srbiji postoji **percepcija** kako svedoci ne mogu biti adekvatno zaštićeni, posebno u predmetima ratnih zločina. Bez obzira na stvarnu volju i sposobnost Jedinice da u okviru programa zaštite osigura bezbednost svedoka, oni će verovatno odbiti pomoć JZ ukoliko nemaju *percepciju* da će biti bezbedni. Slično tome, ukoliko je reputacija Jedinice kompromitovana, smanjuje se mogućnost da će inostrane jedinice za zaštitu svedoka želiti da saraduju s njom. Iz ovog razloga, rad na strateškom planu reforme može biti neophodan kako bi se ponovo uspostavili reputacija i kredibilitet Jedinice, kako u Srbiji tako i u inostranstvu. Prva neophodna mera jeste da se osigura da nijedan pripadnik JZ nije učestvovao, u okviru vojnih ili policijskih snaga, u oružanim sukobima u BiH, Hrvatskoj ili na Kosovu.

249 Savet Evrope, Izvestilac Žan-Šarl Gardeto, *Zaštita svedoka kao kamen temeljac pravde i pomirenja na Balkanu* (Doc. 12440 rev), 12. januar 2011. godine.

250 Evropski parlament, Rezolucija o procesu evropskih integracija Srbije (2011/2886(RSP)), 29. mart 2012. godine.

251 Videti, na primer, Evropska komisija, *Izveštaj o napretku Srbije za 2013. godinu*, 16. oktobar 2013, str. 12.

252 *Večernje Novosti*, članak „Vukčević: ne damo da ubiju žrtve” od 19. januara 2012. (celokupan tekst dostupan na www.novosti.rs/vesti/naslovna/dosije/aktuelno.292.html:362686-Vukcevic-Ne-damo-da-ubiju-zrtve).

C. Preporuke

Za TRZ i ORZ:

- Uvek poučiti svedoke o mogućnostima određivanja procesne zaštite tokom krivičnih postupaka u predmetima ratnih zločina (član 111 ZKP);
- Obratiti posebnu pažnju da omaškom ne dođe do objavljivanja imena svedoka ili drugih podataka koji bi mogli da dovedu do otkrivanja identiteta zaštićenog svedoka.

Za TRZ:

- Uzdržati se od donošenja bilo kakvih odluka ili davanja obećanja u pogledu zaštite svedoka i sličnih mera.

Za MUP:

- Osigurati integritet i profesionalnost JZ, uključujući i pažljivu proveru njenih pripadnika;
- Osigurati da JZ ne zapošljava službenike koji su učestvovali u oružanim sukobima kao pripadnici vojnih ili policijskih snaga;
- Uložiti napore u cilju ponovnog uspostavljanja dobre reputacije JZ.

Za Vladu Republike Srbije:

- Osigurati da nadležna ministarstva usvoje sve podzakonske akte neophodne za uspešnu implementaciju mere promene identiteta.

Spisak korišćenih skraćenica

BiH	(Bosna i Hercegovina)
EKLJP	(Evropska konvencija o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda)
ESLJP	(Evropski sud za ljudska prava)
EU	(Evropska unija)
EULEX	(Misija vladavine prava Evropske unije na Kosovu)
FHP	(Fond za humanitarno pravo)
GIS	(Geografsko-informacioni sistem)
JNA	(Jugoslovenska narodna armija)
JZ	(Jedinica za zaštitu)
KZ SRJ	(Krivični zakon Savezne Republike Jugoslavije)
MHP	(Međunarodno humanitarno pravo)
MKSJ	(Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju)
MKSR	(Međunarodni krivični sud za Ruandu)
MMKS	(Mehanizam za međunarodne krivične sudove)
MPGPP	(Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima)
MUP	(Ministarstvo unutrašnjih poslova)
NATO	(Severnoatlantski savez)
NVO	(Nevladina organizacija)
OCD	(Organizacija civilnog društva)
OEBS	(Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju)
ORZ	(Odeljenje za ratne zločine) ²⁵³
OVK	(Oslobodilačka vojska Kosova)
SAD	(Sjedinjene Američke Države)
SB UN	(Savet bezbednosti Ujedinjenih nacija)
SFRJ	(Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija)
SORZ	(Služba za otkrivanje ratnih zločina)
SRJ	(Savezna Republika Jugoslavija)
SRS	(Srpska radikalna stranka)
TRZ	(Tužilaštvo za ratne zločine)

---

253 Ovaj termin se koristi da označi specijalizovana sudska veća u Srbiji koja imaju isključivu nadležnost u suđenjima za ratne zločine. Pre reforme mreže sudova u Srbiji koja se desila 2010, dva veća za ratne zločine nalazila su se u okviru Okružnog suda u Beogradu i Vrhovnog suda Srbije. U to vreme su se zvala veća za ratne zločine (VRZ).

- UKP (Uprava kriminalističke policije)
- UN (Ujedinjene nacije)
- UNMIK (Misija Ujedinjenih nacija na Kosovu)
- VKS (Vrhovni kasacioni sud)
- VRS (Vojska Republike Srpske)
- VRZ (Veće za ratne zločine)
- ZKP (Zakonik o krivičnom postupku)

Dodatak

Činjenice o suđenjima za ratne
zločine pred Odeljenjima za ratne
zločine (2003-2014)

Naziv predmeta	„Banski Kovačevac”	„Beli Manastir”	„Bihać I”
Broj predmeta	KŽ1 Po2 8/10	K Po2 9/13	KŽ1 Po2 4/14
Broj optuženih lica	2 (Pane Bulat, Rade Vranešević)	4 (Velimir Bertić, Branko Hrnjak, Zoran Vukšić, Slobodan Strigić)	1 (Đuro Tadić)
Broj žrtava	6	30	19
Rang optuženih	Pane Bulat: srednji vojni rang; Rade Vranešević: niži vojni rang	Niži policijski rang	Niži vojni rang
Datum podizanja optužnice	16/04/2008	23/06/2010	08/04/2013
Faza postupka	Pravnosnažno okončan	Pravnosnažno okončan za Velimira Bertića, ponovno suđenje za ostale	Pravnosnažno okončan
Trajanje postupka od početka suđenja	2 godine i 5 meseci	4 godine i 2 meseca	1 godina i 8 meseci
Broj ispitanih svedoka	49	68	26
Datum i ishod prvostepene presude	15. mart 2010. godine Pane Bulat: 15 godina Rade Vranešević: 12 godina	19. jun 2012. godine Zoran Vukšić: 20 godina Slobodan Strigić: 10 godina; Branko Hrnjak: 5 godina; Velimir Bertić: 1 godina i 6 meseci	6. februar 2014. godine Osudujuća presuda: 10 godina
Datum i ishod odluke Apelacionog suda	14. februar 2011. godine Pane Bulat: 20 godina Rade Vranešević: 13 godina	29. mart 2013. godine Zoran Vukšić, Slobodan Strigić i Branko Hrnjak: presuda ukinuta, ponovno suđenje Velimir Bertić: presuda potvrđena	12. decembar 2014. godina Preinačena kazna: 13 godina
Datum i ishod presude u ponovljenom postupku	/	/	/
Datum i ishod odluke Apelacionog suda	/	/	/

Naziv predmeta	„Banski Kovačevac”	„Beli Manastir”	„Bihać I”
Činjenični opis	<p>Sud je utvrdio da su okrivljeni, u periodu između 19. i 23. marta 1992. godine, ubili šest hrvatskih civila iz Banskog Kovačevca (Hrvatska), te bacili njihova tela u bunar. Oba okrivljena su bili pripadnici Srpske vojske Krajine: Bulat je bio pomoćnik komadanta za bezbednost, dok je Vranešević bio običan vojnik.</p>	<p>Prema optužnici, u periodu od avgusta do decembra 1991. godine, optuženi Zoran Vukšić i Velimir Bertić, nekadašnji pripadnici Jedinice za posebne namene policije Srpske Krajine, mučili su i nečovečno postupali prema hrvatskim civilima u zatvorskim prostorijama SUP-a Beli Manastir, Republika Hrvatska. Pored toga, okrivljeni Zoran Vukšić, Slobodan Strigić i Branko Hrnjak terete se za ubistvo četvoro hrvatskih civila. Zoran Vukšić se takode tereti za ubistvo jednog i teško ranjavanje dvoje hrvatskih civila.</p>	<p>Sud je našao da je okrivljeni, dana 23. septembra 1992. godine, zajedno sa drugim vojnicima koji su pripadali Vojski Republike Srpske, učestvovao u ubistvu 18 civila bosanskih Muslimana, u Duljcima (Bihać, BiH). Okrivljeni su pucali u žrtve i ubadali ih noževima, a zatim su leševe zapalili. Jedan od civila koji je preživeo je pretrpeo trajne povrede.</p>
Procesne napomene	<p>Državno odvjetništvo Republike Hrvatske ustupilo je TRZ-u dokaze u ovom predmetu.</p>	<p>Državno odvjetništvo Republike Hrvatske ustupilo je TRZ-u dokaze u ovom predmetu.</p>	<p>Četiri saizvršioca osuđena su u odvojenom postupku pred Kantonalnim sudom u Bihaću (BiH), nakon priznanja krivice za delo koji im se stavljalo na teret. Druga dvojica osumnjičenih su preminula. Sud u Bihaću je pokrenuo postupak i protiv Đura Tadića, ali je zbog nedostupnosti organima BiH, predmet ustupljen TRZ. Poslednjem saizvršiocu se trenutno sudi u Beogradu (videti predmet „Bihać II”).</p>

Naziv predmeta	„Bihać II”	„Bijeljina I”	„Bijeljina II”
Broj predmeta	K Po2 12/14	KŽ1 Po2 6/12	K Po2 10/14
Broj optuženih lica	1 (Svetko Tadić)	3 (Zoran Đurđević, Dragan Jović, Alen Ristić)	1 (Miodrag Živković)
Broj žrtava	24	3	3
Rang optuženih	Niži vojni rang	Niži vojni rang	Niži vojni rang
Datum podizanja optužnice	09/10/2014	05/06/2011	04/06/2014
Faza postupka	Očekuje se početak suđenja	Pravnosnažno okončan	Očekuje se početak suđenja
Trajanje postupka od početka suđenja	/	1 godina i 9 meseci	/
Broj ispitanih svedoka	Nijedan	10	Nijedan
Datum i ishod prvostepene presude	/	4. jun 2012. godine Dragan Jović: 15 godina Zoran Đurđević: 13 godina Alen Ristić: 12 godina	/
Datum i ishod odluke Apelacionog suda	/	25. februar 2013. godine Dragan Jović: 20 godina Alen Ristić: 10 godina Zoran Đurđević: presuda potvrđena	/
Datum i ishod presude u ponovljenom postupku	/	/	/
Datum i ishod odluke Apelacionog suda	/	/	/

Naziv predmeta	„Bihać II”	„Bijeljina I”	„Bijeljina II”
Činjenični opis	<p>U optužnici se navodi da je okrivljeni učestvovao u istom zločinu kao okrivljeni u predmetu „Bihać I” (videti povezan slučaj). Pored toga, optužnica tereti okrivljenog za ubistva još pet civila bosanskih Muslimana u okolnim selima tog istog dana.</p>	<p>Sud je utvrdio da su, 14. juna 1992. godine, okrivljeni, u svojstvu pripadnika srpske dobrovoljačke jedinice, ušli u kuću Rame Avdića, muslimanskog civila iz Bijeljine (BiH). Dragan Jović je pucao i ubio Avdića. Okrivljeni su ukrali novac, nakit i automobil od porodice žrtve i njihovog komšije. Nakon toga, okrivljeni su u više navrata silovali Avdićevu ćerku i snaju, prvo u kući, a potom u mestu Ljeljenča na putu Bijeljina – Brčko, te ih nakon toga pustili.</p>	<p>U optužnici se navodi da je optuženi učestvovao u istom zločinu za koji su drugi saizvršioći već osuđeni u predmetu „Bijeljina I” (vidi odgovarajući sinopsis)</p>
Procesne napomene	<p>Četiri saizvršioca osuđena su u odvojenom postupku pred Kantonalnim sudom u Bihaću (BiH), nakon priznanja krivice za zločin koji im se stavljao na teret. Druga dvojica osumnjičenih su preminuli. Sud u Bihaću je pokrenuo postupak i protiv Đura Tadića, ali s obzirom da je bio nedostupan organima BiH, predmet je ustupljen TRZ. Poslednjem saizvršiocu se trenutno sudi u Beogradu (videti predmet „Bihać II”).</p>	<p>Institucije BiH ustupile su krivično gonjenje TRZ-u. Saizvršilac (Danilo Spasojević) osuđen je na pet godina zatvora u BiH. Poslednjem navodnom saizvršiocu sudi se trenutno u Beogradu (vidi predmet „Bijeljina II”).</p>	/

Naziv predmeta	„Bosanski Petrovac”	„Braća Bitići”	„Čelebići”
Broj predmeta	K Po2 12/13	KŽ1 Po2 5/12	KŽ1 Po2 3/14
Broj optuženih lica	2 (Nedeljko Sovilj, Rajko Vekić)	2 (Sreten Popović, Miloš Stojanović)	1 (Samir Hondo)
Broj žrtava	1	3	31
Rang optuženih	Niži vojni rang	Niži policijski rang	Niži vojni rang
Datum podizanja optužnice	06/08/2012	23/08/2006	17/5/2013
Faza postupka	Ponovni postupak	Pravnosnažno okončan	Pravnosnažno okončan
Trajanje postupka od početka suđenja	2 godine i 2 meseca	6 godina i 3 meseca	10 meseci
Broj ispitanih svedoka	8	130	11
Datum i ishod prvostepene presude	11. mart 2013. godine Nedeljko Sovilj i Rajko Vekić: 8 godina	22. septembar 2009. godine Oslobađajuća presuda	22. novembar 2013. godine Oslobađajuća presuda
Datum i ishod odluke Apelacionog suda	4. novembar 2013. godine Ukinuta presuda i ponovno suđenje	1. novembar 2010. godine Ukinuta presuda i ponovno suđenje	9. jun 2014. godine Oslobađajuća presuda
Datum i ishod presude u ponovljenom postupku	/	9. maj 2012. godine Oslobađajuća presuda	/
Datum i ishod odluke Apelacionog suda	/	18. januar 2013. godine Presuda potvrđena	/

Naziv predmeta	„Bosanski Petrovac”	„Braća Bitići”	„Čelebići”
Činjenični opis	<p>U optužnici se navodi da su okrivljeni, pripadnici Vojske Republike Srpske, 21. decembra 1992. godine naišli na civile Mileta Vukelića i Mehmeda Hrkića na lokalnom putu kod Bosanskog Petrovca (BiH). Oni su navodno naredili Vukeliću da nastavi dalje, a zadržali Mehmeda Hrkića, odveli ga dublje u šumu i ubili ga sa više hitaca vatrenog oružja.</p>	<p>Okrivljeni, bivši pripadnici srpske policije, terete se da su u julu 1999. godine nezakonito pritvorili i lišili prava na pravilno i nepristrasno suđenje tri američka državljana albanskog porekla. U vreme zločina, žrtve su bili pripadnici „Atlantske brigade” Oslobođilačke vojske Kosova. U optužnici se navodi i da su žrtve uhapšene zbog ilegalnog prelaska granice, a potom odvedeni u policijski objekat u Petrovom Selu (Srbija). U julu 2001. godine, tela žrtava otkrivena su u masovnoj grobnici u Petrovom Selu (Srbija).</p>	<p>Okrivljeni je bio optužen u vezi sa njegovom ulogom koju je imao kao zatvorski stražar u logoru Čelebići (BiH). Optuženi se teretio da je u više navrata zlostavljao zatočenog srpskog civila (uključujući i batinanje raznim predmetima kao i šutiranje vojnim čizmama) i učestvovao sa ostalim stražarima u mučenju drugih zatočenih srpskih civila, koji su tokom celog dana bili zatvoreni u šahtu bez dovoljno vazduha.</p>
Procesne napomene	<p>Dana 31. oktobra 2011. godine, vlasti BiH podigle su optužnicu protiv okrivljenih. S obzirom da su bili nedostupni organima BiH, predmet je formalno dostavljen TRZ-u.</p>	<p>Okrivljeni su oslobođeni svih optužbi.</p>	<p>Okrivljen je oslobođen svih optužbi.</p>

Naziv predmeta	„Ćuška”	„Đakovica”	„Dragišić”
Broj predmeta	K Po2 6/14	KŽ1 r.z. 3/06	K Po2 13/14
Broj optuženih lica	14 (Radoslav Brnović, Boban Bogičević, Dejan Bulatović, Zvonimir Cvetković, Slaviša Kastratović, Veljko Korićanin, Vidoje Korićanin, Toplica Miladinović, Siniša Mišić, Ranko Momić, Milojko Nikolić, Zoran Obradović, Srećko Popović, Abdulah Sokić)	1 (Anton Lekaj)	1 (Milan Dragišić)
Broj žrtava	138	11	5
Rang optuženih	Srednji vojni rang (Miladinović); niži vojni rang (svi ostali)	Niži vojni rang	Niži vojni rang
Datum podizanja optužnice	10/09/2010; 01/04/2011; 27/04/2011; 31/05/2011; 07/11/2011; 26/09/2012	07/07/2005	10/10/2014
Faza postupka	Žalbeni postupak	Pravnosnažno okončan	Očekuje se početak suđenja
Trajanje postupka od početka suđenja	4 godine	1 godina i 6 meseci	/
Broj ispitanih svedoka	132	23	Nijedan
Datum i ishod prvostepene presude	11. februar 2014. godine Toplica Miladinović, Milojko Nikolić, Dejan Bulatović: 20 godina Ranko Momić: 15 godina Abdulah Sokić: 12 godina Srećko Popović: 10 godina Siniša Mišić: 5 godina Slaviša Kastratović, Boban Bogičević: 2 godine Veljko Korićanin, Radoslav Brnović: oslobađajuća presuda Zvonimir Cvetković, Vidoje Korićanin, Zoran Obradović: <i>optužnica povučena</i>	18. septembar 2006. godine 13 godina	/

Naziv predmeta	„Ćuška”	„Đakovica”	„Dragišić”
Datum i ishod odluke Apelacionog suda	/	6. april 2007. godine presuda potvrđena	/
Datum i ishod presude u ponovljenom postupku	/	/	/
Datum i ishod odluke Apelacionog suda	/	/	/
Činjenični opis	<p>Prema optužnici, 14 nekadašnjih pripadnika 177. Vojno-teritorijalnog odreda Vojske Jugoslavije (poznatog pod imenom „Šakali”) tokom aprila i maja 1999. godine, učestvovali su u masakrima nad kosovskim Albancima učinjenim u selima Ćuška, Zahač, Pavljan i Ljubenić (Kosovo). Okrivljeni su učestvovali u ubistvima, vršili silovanja i uništavali i pustošili imovinu civila. Većina preživelih je napustila svoje domove i pobjegla u Albaniju. Bivši vođa „Šakala” Nejboša Minić, poznat i kao „Mrtvi”, preminuo je u Argentini 2005. godine.</p>	<p>Sud je utvrdio da je Anton Lekaj, bivši pripadnik Oslobodilačke vojske Kosova (OVK), u periodu od 12-16 juna 1999. godine u Đakovici (Kosovo), zajedno sa još dvojicom identifikovanih pripadnika OVK, pritvarao i nakon toga počinio teška krivična dela (uključujući mučenja, silovanja i ubistva) protiv jednog broja civila koji su tokom oružanog sukoba na Kosovu navodno bili lojalni srpskim snagama.</p>	<p>U optužnici se navodi da je okrivljeni, u svojstvu pripadnika Vojske Republike Srpske, 20. septembra 1992. godine, u Bosanskom Petrovcu (BiH), ubio troje muslimanskih civila i pokušao da ubije još dvoje.</p>
Procesne napomene	<p>Ključni dokaz u predmetu je svedočenje dvojice bivših pripadnika „Šakala”. TRZ sprovelo je istragu u bliskoj saradnji sa Misijom vladavine prava Evropske unije na Kosovu (EULEKS).</p>	<p>Dvojica navodnih saizvršilaca navedenih u optužnici nisu optuženi (jedan je preminuo; drugi je nedostupan srpskim vlastima).</p>	/

Naziv predmeta	„Dubrovnik”	„Gnjilanska grupa”
Broj predmeta	K. TRZ 5/07	KŽ1 Po2 2/2013
Broj optuženih lica	1 (Vladimir Kovačević)	17 (Fazli Ajdari, Idriz Aliju, Redžep Aliju, Sadik Aliju, Burim Fazliju, Faton Hajdari, Ferat Hajdari, Samet Hajdari, Ramadan Halimi, Ahmet Hasani, Nazif Hasani, Aguš Memiši, Šefket Musliju, Šemsi Nuhiju, Šaćir Šaćiri, Selimon Sadik, Kamber Sahiti)
Broj žrtava	5	80
Rang optuženih	Srednji vojni rang	Srednji vojni rang (Fazli Ajdari); Niži vojni rang (svi ostali)
Datum podizanja optužnice	26/07/2007	11/08/2009
Faza postupka	Postupak obustavljen na neodređeno	Pravnosnažno okončan
Trajanje postupka od početka suđenja	3 meseca	4 godine i 3 meseca
Broj ispitanih svedoka	/	82
Datum i ishod prvostepene presude	5. decembar 2007. godine Postupak obustavljen na neodređeno	21. januar 2011. godine Aguš Memiši, Samet Hajdari, Selimon Sadik: 15 godina Faton Hajdari, Ahmet Hasani, Nazif Hasani, Burim Fazliju: 10 godina Ferat Hajdari, Kamber Sahiti: 8 godina
Datum i ishod odluke Apelacionog suda	/	7. decembar 2011. godine Presuda ukinuta, ponovno suđenje
Datum i ishod presude u ponovljenom postupku	/	19. septembar 2012. godine Samet Hajdari: 15 godina Ahmet Hasani, Nazif Hasani: 13 godina Burim Fazliju: 12 godina Aguš Memiši, Selimon Sadik, Faton Hajdari: 10 godina Sadik Aliju, Ferat Hajdari, Kamber Sahiti: 8 godina Šefket Musliju: 5 godina Fazli Ajdari, Redžep Aliju, Šaćir Šaćiri, Idriz Aliju, Šemsi Nuhiju, Ramadan Halimi (suđenje u odsustvu): oslobađajuća presuda
Datum i ishod odluke Apelacionog suda	/	13. novembar 2013. godine Oslobađajuća presuda za sve otkrivljene

Naziv predmeta	„Dubrovnik“	„Gnjilanska grupa“
Činjenični opis	<p>U optužnici se navodi da je okrivljeni, u svojstvu komandanta 3. bataljona 472. motorizovane brigade JNA, naredio i učestvovao u napadu na Stari grad u Dubrovniku (Hrvatska). Napad je rezultirao smrću dvoje civila, ranjavanju još troje i uništavanju šest zgrada koje su pod zaštitom UNESCO kao deo svetske kulturne baštine.</p>	<p>Optužnica je teretila 17 okrivljenih, svi etnički Albanci iz regiona Preševo/Bujanovac, bivši pripadnici Oslobođilačke vojske Kosova (OVK), zbog ubistva 80 civila i nezakonitog pritvaranja neodređenog broja žrtava koje su tom prilikom bile izložene zlostavljanju, mučenju ili silovanju. Žrtve su uglavnom bile Srbi, ali takođe i romski i albanski civili koji su smatrani neloyalnim OVK. Svi zločini su navodno počinjeni od sredine juna do kraja 1999. godine u tzv. Karadak operativnoj zoni OVK na Kosovu (opština Gnjilane , Vitina , Kosovska Kamenica i Novo Brdo).</p>
Procesne napomene	<p>Ovo je jedini slučaj koji je MKSJ ustupio Srbiji u skladu sa pravilom 11bis Pravilnika o postupku i dokazima. Postupak protiv okrivljenog je obustavljen na neodređeno vreme ubrzo nakon početka suđenja i to zbog nesposobnosti okrivljenog da pristupi sudu usled duševne bolesti.</p>	<p>Prvobitna optužnica teretila je 17 okrivljenih. Osmorica nisu bila dostupna srpskim vlastima i postupak protiv njih je bio obustavljen. Dvojica su uhapšena pre početka ponovnog suđenja. Sedmorici preostalih je suđeno u odsustvu po prvi put tokom ponovnog suđenja, a oslobođeni su svih optužbi. Nakon završetka postupka, 5. decembra 2014. godine, Vrhovni kasacioni sud (VKS) usvojio je zahtev za zaštitu zakonitosti koji je podnelo Tužilaštvo. VKS je našao da su odlukama Višeg suda i Apelacionog suda prekršene bitne odredbe krivičnog postupka. Ipak, rešenje VKS nije imalo nikakvog uticaja na ishod suđenja, jer odluka povodom zahteva za zaštitu zakonitosti ne može biti na štetu optuženog.</p>

Naziv predmeta	„Ključ”	„Lički Osik”	„Ljubenić”
Broj predmeta	KTO 4/13	KŽ1 Po2 3/2012	K Po2 11/13
Broj optuženih lica	1 (Milan Škrbić)	4 (Milan Bogunović, Čeda Budisavljević, Bogdan Gruičić, Mirko Malinović)	3 (Milan Ivanović, Vladan Krstović, Lazar Pavlović)
Broj žrtava	2	5	57
Rang optuženih	Niži vojni rang	Niži vojni rang	Niži vojni rang
Datum podizanja optužnice	23/02/2012	25/06/2010	22/11/2013
Faza postupka	Pravnosnažno okončan	Pravnosnažno okončan	Suđenje u toku
Trajanje postupka od početka suđenja	/	2 godine i 5 meseci	4 meseca
Broj ispitanih svedoka	/	14	Nijedan
Datum i ishod prvostepene presude	13. septembar 2013. godine 7 godina	14. mart 2011. godine Milan Bogunović, Čeda Budisavljević, Bogdan Gruičić, Mirko Malinović: 12 godina	/
Datum i ishod odluke Apelacionog suda	/	9. novembar 2011. godine Ukinuta presuda i ponovno suđenje	/
Datum i ishod presude u ponovljenom postupku	/	16. mart 2012. godina Čeda Budisavljević, Mirko Malinović: 12 godina Milan Bogunović, Bogdan Gruičić: 10 godina	/
Datum i ishod odluke Apelacionog suda	/	13. mart 2013. godine Milan Bogunović, Mirko Malinović: potvrđena presuda Čeda Budisavljević: preinačena kazna - 13 godina Bogdan Gruičić: preinačena kazna - 8 godina	/

Naziv predmeta	„Ključ“	„Lički Osik“	„Ljubenić“
Činjenični opis	Okrivljeni je priznao da je 26. juna 1992. godine, u svojstvu pripadnika Vojske Republike Srpske, ubio dvoje muslimanskih civila u Ključu (BiH).	Sud je utvrdio da su oko 25. oktobra 1991. godine okrivljeni, u svojstvu policajaca Republike Srpske Krajine, ubili četiri člana porodice Rakić u Ličkom Osiku (Hrvatska), koji su bili osumnjičeni da su sarađivali sa hrvatskim oružanim snagama. Trojica okrivljenih (Milan Bogunović, Mirko Malinović, Čeda Budisavljević) ubili su i petog člana porodice koji je boravio u obližnjem selu.	U optužnici se navodi da su, 1. aprila 1999. godine, okrivljeni, u svojstvu pripadnika 177. Vojno teritorijalnog odreda Vojske Jugoslavije (poznati kao „Šakali“), izvršili napad na albanske civile sa Kosova u selu Ljubenić, što je dovelo do ubistva 46 albanskih civila sa Kosova i nanošenja teških telesnih povreda kod još 11 civila. Tom prilikom je stanovništvo sela raseljeno. Tela 34 žrtve su kasnije pronađena u masovnoj grobnici u Batajnici, u blizini Beograda.
Procesne napomene	Postupak je okončan na osnovu sporazuma o priznanju krivičnog dela zaključenog između okrivljenog i tužilaštva.	Dokazi u predmetu ustupljeni su TRZ-u od strane Državnog odvjetništva Republike Hrvatske.	Drugih 14 okrivljenih, koji su navodno pripadnici jedinice „Šakali“, optuženi su između ostalog u vezi sa njihovim učešćem u događajima u Ljubeniću (vidi predmet „Čuška“).

Naziv predmeta	„Lovas”	„Logor Luka”	„Medak”	„Orahovačka grupa”
Broj predmeta	K Po2 22/2010	K Po2 5/14	KŽ1 Po2 9/11	KŽ1 r.z. 1/08
Broj optuženih lica	14 (Dragan Bačić, Ljuban Devetak, Milan Devčić, Jovan Dimitrijević, Miodrag Dimitrijević, Radisav Josipović, Zoran Kosijer, Željko Krnjajić, Aleksandar Nikolaidis, Darko Perić, Milan Radojčić, Petronije Stevanović, Saša Stojanović, Radovan Vlajković)	1 (Boban Pop Kostić)	5 (Perica Đaković; Nikola Konjević; Milorad Lazić; Mirko Marunić; Nikola Vujnović)	1 (Sinan Morina)
Broj žrtava	70	1	1	8
Rang optuženih	Srednji vojni rang (Dimitrijević), niži vojni/policijski rang (svi ostali)	Niži vojni rang	Niži vojni rang	Niži vojni rang
Datum podizanja optužnice	28/11/2007	31/03/2014	06/10/2009	13/07/2005
Faza postupka	Ponovno suđenje u toku	Suđenje u toku	Pravnosnažno okončan	Ponovno suđenje u toku
Trajanje postupka od početka suđenja	6 godina i 8 meseci	8 meseci	2 godine	7 godina i 2 meseca
Broj ispitanih svedoka	194	2	14	29
Datum i ishod prvostepene presude	26. jun 2012. godine Ljuban Devetak: 20 godina Petronije Stevanović: 14 godina Milan Radojčić: 13 godina Milan Devčić, Željko Krnjajić, Miodrag Dimitrijević: 10 godina Zoran Kosijer: 9 godina Jovan Dimitrijević, Saša Stojanović: 8 godina Dragan Bačić, Aleksandar Nikolaidis: 6 godina Darko Perić, Radovan Vlajković: 5 godina Radisav Josipović: 4 godine	/	23. jun 2010. godine Nikola Konjević, Milorad Lazić: 3 godine Mirko Marunić: 2 godine Perica Đaković: oslobađajuća presuda Nikola Vujnović: <i>optužnica povučena</i>	20. decembar 2007. godine Oslobađajuća presuda
Datum i ishod odluke Apelacionog suda	9. decembar 2013. godine Ukinuta presuda i ponovno suđenje	/	19. januar 2011. godine Nikola Konjević, Milorad Lazić, Mirko Marunić: potvrđena presuda Perica Đaković: ukinuta presuda i ponovno suđenje	25. avgust 2009. godine Ukinuta presuda i ponovno suđenje

Naziv predmeta	„Lovas”	„Logor Luka”	„Medak”	„Orahovačka grupa”
Datum i ishod presude u ponovljenom postupku	/	/	1. jul 2011. godine Perica Đaković: oslobađajuća presuda	/
Datum i ishod odluke Apelacionog suda	/	/	11. januar 2012. godine Perica Đaković: 1 godina 26. oktobar 2012.* godine Perica Đaković: oslobađajuća presuda	/
Činjenični opis	U optužnici se navodi da su, 10. oktobra 1991. godine, trupe Jugoslovenske narodne armije (JNA) pod komandom okrivljenog Željka Krnjajića, izvršile napad na selo Lovas (Hrvatska) i ubili 20 hrvatskih civila. Nakon toga, po naredenju čelnika privremene vlade Ljubana Devetka, Milana Radojčića i Milana Devčića, pojedini okrivljeni u predmetu počinili su niz zločina nad hrvatskim civilima (između ostalog, koristili su civile kao „živi štit” i primoravali ih da ulaze u minsko polje).	U optužnici se navodi da je okrivljeni, u svojstvu pripadnika Vojske Republike Srpske (VRS), služio kao stražar u logoru poznatom pod imenom „Luka”, u Brčkom (BiH), te da je 10. maja 1992. godine mučio civilnog zatvorenika bošnjačke nacionalnosti koji je bio pritvoren u logoru, tako što ga je izlagao teškom psihičkom maltretiranju i ponovljenim batinjanjima.	Sud je utvrdio da su, između 3. i 8. septembra 1991. godine, Milorad Lazić, Mirko Marunić i Nikola Konjević, u svojstvu pripadnika Teritorijalne odbrane i policijskih rezervnih snaga opštine Gospić (Hrvatska), mučili i zlostavljali pripadnike hrvatske policije koji su položili oružje. * Okrivljeni Perica Đaković je oglašen krivim po prvi put u žalbenom postupku, te je samim tim stekao pravo na podnošenje dodatne žalbe (vidi član 463 ZKP)	U optužnici se navodi da je u julu 1998. godine, Sinan Morina kao pripadnik OVK, u sastavu jedinice pod komandom Haljita Duljakua, zajedno sa još 34 pripadnika te jedinice učestvovao u uništavanju imovine i verskih objekata, proterivanju, protivpravnim zatvaranjima, mučenju i povredama telesnog integriteta, silovanju kao i ubistvu 8 civila srpske nacionalnosti.
Procesne napomene	/	/	Okrivljenima je suđeno u odsustvu u Hrvatskoj, a osuđeni su na zatvorske kazne u rasponu od 6 do 8 godina. Nakon toga, Državno odvjetništvo Republike Hrvatske ustupilo je dokaze u predmetu TRZ-u.	Ponovno suđenje nije počelo zbog nedostupnosti okrivljenog organima Republike Srbije.

Naziv predmeta	„Ovčara I”
Broj predmeta	KŽ1 Po2 1/10
Broj optuženih lica	18
Broj žrtava	200
Rang optuženih	Srednji vojni rang (Vujović), niži vojni rang (svi ostali)
Datum podizanja optužnice	04/12/2003, 25/04/2004, 13/04/2005, 08/04/2008
Faza postupka	Novi žalbeni postupak
Trajanje postupka od početka suđenja	10 godina i 10 meseci
Broj ispitanih svedoka	122
Datum i ishod prvostepene presude	12. decembar 2005. godine Miroљub Vujović, Stanko Vujanović, Ivan Atanasijević, Milan Lančuzanin, Predrag Milojević, Đorđe Šošić, Miroslav Đanković i Predrag Dragović: 20 godina Jovica Perić, Milan Vojnović i Vujo Zlatar: 15 godina Predrag Madžarac: 12 godina Nada Kalaba: 9 godina Goran Mugoša: 5 godina Marko Ljuboja, Slobodan Katić: oslobađajuća presuda
Datum i ishod odluke Apelacionog suda	14. decembar 2006. godine Ukinuta presuda i ponovno suđenje
Datum i ishod presude u ponovljenom postupku	12. mart 2009. godine Miroљub Vujović, Stanko Vujanović, Ivan Atanasijević, Predrag Milojević, Đorđe Šošić, Miroslav Đanković, Saša Radak: 20 godina Milan Vojnović: 15 godina Jovica Perić: 13 godina Nada Kalaba: 9 godina Milan Lančuzanin: 6 godina Goran Mugoša, Predrag Dragović: 5 godina Predrag Madžarac, Marko Ljuboja, Vujo Zlatar, Slobodan Katić i Milorad Pejić: oslobađajuća presuda
Datum i ishod odluke Apelacionog suda	14. septembar 2010. godine – PRESUDA NIJE PRAVOSNAŽNA (videti procesne napomene) Miroљub Vujović, Stanko Vujanović, Jovica Perić, Predrag Madžarac, Milan Vojnović, Milan Lančuzanin, Marko Ljuboja, Predrag Milojević, Vujo Zlatar, Goran Mugoša, Đorđe Šošić, Miroslav Đanković, Slobodan Katić, Predrag Dragović, Saša Radak, Milorad Pejić: presuda potvrđena Ivan Atanasijević: 15 godina Nada Kalaba: 11 godina

Naziv predmeta	„Ovčara I”
Činjenični opis	<p>Okrivljeni Miroljub Vujović i drugi, u svojstvu pripadnika Teritorijalne odbrane Vukovara i dobrovoljačke jedinice „Leva Supoderica,, terete se da su, 20/21 novembra 1991. godine, počinili ratni zločin protiv ratnih zarobljenika na poljoprivrednom dobru Ovčara, blizu Vukovara, Hrvatska. Optužnica tereti okrivljene za ubistvo, nanošenje telesnih povreda, nečovečno postupanje na način koji vređa lično dostojanstvo ratnih zarobljenika, pripadnika hrvatskih oružanih snaga koji su položili oružje i bili odvedeni iz vukovarske bolnice ujutru 20. novembra 1991. godine. Zarobljenici su odvedeni iz bolnice od strane pripadnika JNA i kasnije stavljeni pod kontrolu pripadnika Teritorijalne odbrane Vukovara i dobrovoljačke jedinice „Leva Supoderica,, koji su zlostavljali zarobljenike u hangaru na Ovčari, a kasnije su ih podelili u grupe i odveli do mesto Grabovo, u blizini poljoprivrednog dobra Ovčara, gde su ih streljali. Kao rezultat toga, 200 ljudi je ubijeno i zakopano u masovne grobnice, uključujući i dve žene, od kojih je jedna bila vidno trudna. 193 žrtve su do sada identifikovane.</p>
Procesne napomene	<p>Saša Radak, jedan od okrivljenih u predmetu „Ovčara”, podneo je 15. oktobra 2010. godine ustavnu žalbu protiv odluke Apelacionog suda. Tri godine nakon podnošenja ustavne žalbe, Ustavni sud je doneo odluku zaključivši da je Apelacioni sud prekršio osnovno pravo optuženog na suđenje pred nepristrasnim sudom, kao deo prava na pravično suđenje. Ustavni sud je u svojoj odluci naveo da ona proizvodi pravno dejstvo i na ostale okrivljene u istom predmetu koji su pretrpeli istu povredu. Odlučujući o žalbi koju je podneo Radak, Ustavni sud je naložio da se predmet vrati Apelacionom sudu radi donošenja nove odluke, ali nije formalno ukinuo presudu Apelacionog suda. Iako se odluka Ustavnog suda odnosi i na druge okrivljene u predmetu „Ovčara” koji su bili u istoj pravnoj situaciji kao Radak, četiri druga okrivljena u ovom predmetu podneli su ustavnu žalbu po istim osnovama. Okrivljeni u predmetu „Ovčara” nedavno su podneli zahtev za zaštitu zakonitosti, a odluku o tome donosi Vrhovni kasacioni sud (VKS). Dana 19. juna 2014. godine, odlučujući po zahtevu za zaštitu zakonitosti, koji je odbrana podnela, VKS je vratio predmet Apelacionom sudu na ponovno odlučivanje. Dana 1. decembra 2014. godine, Apelacioni sud je otvorio novi žalbeni postupak u predmetu „Ovčara”.</p>

Naziv predmeta	„Ovčara II”	„Ovčara III”	„Ovčara IV”
Broj predmeta	K.V. 2/2005	KŽ1 Po2 /10	KŽ1 Po2 8/13
Broj optuženih lica	1 (Milan Bulić)	1 (Damir Sireta)	1 (Petar Ćirić)
Broj žrtava	200	200	200
Rang optuženih	Niži vojni rang	Niži vojni rang	Niži vojni rang
Datum podizanja optužnice	24/5/2005	17/10/2008	18/6/2012
Faza postupka	Pravnosnažno okončan	Pravnosnažno okončan	Pravnosnažno okončan
Trajanje postupka od početka suđenja	2 godine i 8 meseci	1 godina i 6 meseci	2 godine
Broj ispitanih svedoka	122	7	7
Datum i ishod prvostepene presude	30. januar 2006. godine 8 godina	23. jun 2009. godine 20 godina	1. jul 2013. godine 20 godina
Datum i ishod odluke Apelacionog suda	1. mart 2007. godine 2 godine	24. jun 2010. godine 15 godina	3. novembar 2014. godine 15 godina
Datum i ishod presude u ponovljenom postupku	/	/	/
Datum i ishod odluke Apelacionog suda	/	/	/
Činjenični opis	Sud je utvrdio da je okrivljeni, u svojstvu pripadnika Teritorijalne odbrane Vukovara, učestvovao u zlostavljanju i ubijanju oko 200 hrvatskih ratnih zarobljenika na poljoprivrednom dobru Ovčara, blizu Vukovara (Hrvatska). Pogledati predmet „Ovčara I”.	Sud je utvrdio da je okrivljeni, u svojstvu pripadnika Teritorijalne odbrane Vukovara, bio u sastavu streljačkog voda koji je ubio oko 200 hrvatskih ratnih zarobljenika na poljoprivrednom dobru Ovčara, blizu Vukovara (Hrvatska) . Pogledati predmet „Ovčara I”.	Sud je utvrdio da je okrivljeni, u svojstvu pripadnika Teritorijalne odbrane Vukovara, bio u sastavu streljačkog voda koji je ubio oko 200 hrvatskih ratnih zarobljenika na poljoprivrednom dobru Ovčara, blizu Vukovara (Hrvatska) . Pogledati predmet „Ovčara I”.

Naziv predmeta	„Ovčara II”	„Ovčara III”	„Ovčara IV”
Procesne napomene	/	Okrivljenom je suđeno u odsustvu od strane suda u Osijeku (Hrvatska) i osuđen je na 12 godina zatvora. Nakon izdate međunarodne poternice, optuženi je uhapšen u Norveškoj i izručen Srbiji.	/

Naziv predmeta	„Podujevo II”	„Prijedor”	„Prizren”	„Rastovac”
Broj predmeta	KŽ1 Po2 2/11 i KŽ1 Po2 3/10	KŽ1 Po2 1/12	KŽ1 Po2 7/13	KŽ1 Po2 10/11
Broj optuženih lica	4 (Dragan Borojević, Željko Đukić, Dragan Medić, Miodrag Šolaja)	1 (Duško Kesar)	1 (Mark Kašnjeti)	1 (Veljko Marić)
Broj žrtava	19	3	2	1
Rang optuženih	Niži vojni rang	Niži policijski rang	Niži vojni rang	Niži vojni rang
Datum podizanja optužnice	14/4/2008	11/12/2009	11/05/2012	12/08/2010
Faza postupka	Pravnosnažno okončan	Pravnosnažno okončan	Žalbeni postupak nakon ponovnog suđenja	Pravnosnažno okončan
Trajanje postupka od početka suđenja	1 godina i 9 meseci; 2 godine i 5 meseci za Željko Đukića	2 godine i 9 meseci	2 godine i 4 meseca	1 godina i 5 meseci
Broj ispitanih svedoka	36	13	13	11
Datum i ishod prvostepene presude	18. jun 2009. godine Željko Đukić, Dragan Medić, Dragan Borojević: 20 godina Miodrag Šolaja: 15 godina	30. septembar 2010. godine Osudjujuća presuda: 15 godina	19. novembar 2012. godine Osudjujuća presuda: 2 godine	23. septembar 2011. godine Osudjujuća presuda: 12 godina
Datum i ishod odluke Apelacionog suda	25. maj 2010. godine Ukinuta presuda i ponovno suđenje za Željko Đukića, potvrđena presuda za sve ostale.	28. februar 2011. godine Ukinuta presuda i ponovno suđenje	8. mart 2013. godine Ukinuta presuda i ponovno suđenje	5. mart 2012. godine Presuda potvrđena
Datum i ishod presude u ponovljenom postupku	22. septembar 2010. godine Željko Đukić: 20 godina	28. novembar 2011. godine Osudjujuća presuda: 15 godina	21. jun 2013. godine Osudjujuća presuda: 2 godine	/

Naziv predmeta	„Podujevo II”	„Prijedor”	„Prizren”	„Rastovac”
Datum i ishod odluke Apelacionog suda	11. februar 2011. godine Presuda potvrđena	30. novembar 2012. godine Oslobađajuća presuda	/	/
Činjenični opis	Okrivljeni, pripadnici paravojne jedinice pod nazivom „Škorpioni”, oglašeni su krivim da su počinili ratni zločin protiv civilnog stanovništva. Okrivljeni su 28. marta 1999. godine pucali i ubili 14 albanskih civila i ranili još pet od kojih su svi bili žene i deca iz Podujeva (Kosovo).	Optužnica tereti okrivljenog da je, u martu 1994. godine, u saizvršilaštvu sa još tri osumnjičena, učestvovao u ubistvu tri bošnjačka Muslimana u Prijedoru, (BiH). Preciznije, okrivljeni, kao pripadnik rezervnog sastava policije Republike Srpske, bacio je bombu na kuću žrtava, te potom ušao u kuću i ubio preostale preživjele.	U optužnici se navodi da je 14. juna 1999. godine, u Prizrenu (Kosovo), okrivljeni, u svojstvu pripadnika Oslobođilačke vojske Kosova (OVK), protivzakonito zatvorio dva srpska civila i udario jednog od njih kundakom puške. Tog istog dana, Kašnjeti i još jedan pripadnik OVK su oslobodili ova dva civila, zajedno sa još jednim civilom koji je bio pritvoren od strane OVK i naredili im da odu u Srbiju.	Sud je utvrdio da je, 31. oktobra 1991. godine, okrivljeni, u svojstvu pripadnika hrvatskih oružanih snaga, tokom „etničkog čišćenja” sela Rastovac (Hrvatska), ubio hrvatskog civila srpske nacionalnosti u njegovoj kući.
Procesne napomene	/	Tri osobe, navedene u optužnici kao saizvršioči krivičnog dela, procesuirani su u BiH i osuđeni na kazne zatvora u rasponu od 10 do 20 godina. S obzirom da je Duško Kesar dobio državljanstvo Republike Srbije, a bio je nedostupan pravosudnim organima BiH, dokazi su ustupljeni TRZ-u, nakon čega je sprovedena istraga i podignuta optužnica.	/	/

Naziv predmeta	„Sanski Most”	„Sanski Most – Kijevo”	„Šinik”	„Skočić”
Broj predmeta	K Po2 4/13	K Po2 7/14	K Po2 6/14	K Po2 11/2014
Broj optuženih lica	1 (Miroslav Gvozden)	1 (Mitar Čanković)	1 (Goran Šinik)	8 (Zoran Alić, Damir Bogdanović, Sima Bogdanović, Dragana Đekić, Zoran Đurđević, Tomislav Gavrić, Đorđe Šević, Zoran Stojanović)
Broj žrtava	7	1	1	28
Rang optuženih	Niži vojni rang	Niži vojni rang	Niži vojni rang	Niži paravojni rang
Datum podizanja optužnice	02/04/2013	9/4/2014	08/04/2014	30/04/2010
Faza postupka	Suđenje u toku	Suđenje u toku	Suđenje u toku	Ponovno suđenje u toku
Trajanje postupka od početka suđenja	1 godina i 7 meseci	7 meseci	7 meseci	4 godine i 4 meseca
Broj ispitanih svedoka	9	Nijedan	Nijedan	41
Datum i ishod prvostepene presude	/	/	/	22. februar 2013. godine Zoran Stojanović, Zoran Đurđević: 20 godina Tomislav Gavrić, Zoran Alić: 10 godina Đorđe Šević, Dragana Đekić: 5 godina Damir Bogdanović: 2 godine Sima Bogdanović je preminuo pre okončanja postupka.
Datum i ishod odluke Apelacionog suda	/	/	/	14. maj 2015. godine Ukinuta presuda i ponovno suđenje. Zoran Stojanović je preminuo pre okončanja žalbenog postupka.

Naziv predmeta	„Sanski Most”	„Sanski Most – Kijevo”	„Šinik”	„Skočić”
Datum i ishod presude u ponovljenom postupku	/	/	/	/
Datum i ishod odluke Apelacionog suda	/	/	/	/
Činjenični opis	<p>Prema optužnici, 5. decembra 1992. godine optuženi Miroslav Gvozden, zajedno sa još četiri pripadnika Vojske Republike Srpske, učestvovao je u napadu na sela Sasine i Tomašica, opština Sanski Most (BiH). Ovom prilikom je ubijeno šest civila, a jedan je teško ranjen.</p>	<p>U optužnici se navodi da je 19. septembra 1995. godine, okrivljeni, u svojstvu pripadnika Vojske Republike Srpske (VRS), učestvovao u vojnoj operaciji hapšenja i pritvaranja civila iz Kijevo (opština Sanski Most, BiH). Ovom prilikom, okrivljeni je navodno izdvojio jednog civila iz grupe, oduzeo njegove lične stvari i ubio ga hicima vatrenog oružja.</p>	<p>U optužnici se navodi da je 2. septembra 1992. godine okrivljeni, kao pripadnik Vojske Republike Srpske (VRS), ubio hrvatskog civila u Gradišci (BiH). Okrivljeni je izvukao žrtvu iz autobusa i zajedno sa još dvojicom muškaraca odveo ga u obližnje selo. Nakon što su se navedena dvojica vratila u Gradišku, okrivljeni je navodno ubio civila. Ne postoje očevidci događaja.</p>	<p>U optužnici se navodi da su svi okrivljeni pripadali paravojnoj formaciji poznatoj kao „Simini četnici” koja je imala jake veze sa vojskom bosanskih Srba, a u potpunosti je bila sastavljena od Srba iz Srbije i BiH. Dana 12. jula 1992. godine određeni okrivljeni su zajedno sa drugim članovima jedinice ušli u selo Skočić (Zvornik, BiH), srušili lokalnu džamiju i ubili 27 Romskih civila muslimanske veroispovesti, većinom žene i decu (jedno dete je preživelo streljanje). Nakon toga određeni okrivljeni zadržali su tri mlade Romkinje u zatočeništvu gde su ih podvrgnuli silovanjima i drugim nečovečnim postupanjima u narednih sedam meseci.</p>
Procesne napomene	Kantonalni sud u Bihaću ustupio je predmet TRZ-u.	/	Okružni sud u Banja Luci ustupio je predmet TRZ-u.	/

Naziv predmeta	„Škorpioni I,“	„Slunj“	„Sotin“	„Sremska Mitrovica“
Broj predmeta	KŽ1 r.z. 2/07	KŽ1 r.z. 2/08	K Po2 2/14	K Po2 2/13
Broj optuženih lica	5 (Aleksandar Medić, Branislav Medić, Slobodan Medić, Pera Petrašević, Aleksandar Vukov)	1 (Zdravko Pašić)	5 (Dragan Lončar, Miroslav Malinković, Žarko Milošević, Dragan Mitrović, Mirko Opačić)	1 (Marko Crevar)
Broj žrtava	6	1	16	2
Rang optuženih	Niži vojni rang	Niži vojni rang	Niži vojni rang	Niži policijski rang
Datum podizanja optužnice	07/10/2005	07/11/2007	31/12/2013	5/03/2013
Faza postupka	Pravnosnažno okončan	Pravnosnažno okončan	Suđenje u toku	Suđenje u toku
Trajanje postupka od početka suđenja	Aleksandar Medić: 3 godine i 10 meseci Ostali optuženi: 2 godine i 6 meseci	1 godina	4 meseca	3 meseca
Broj ispitanih svedoka	35	11	Nijedan	Nijedan
Datum i ishod prvostepene presude	5. april 2007. godine Slobodan Medić, Branislav Medić: 20 godina Pera Petrašević: 13 godina Aleksandar Medić: 5 godina Aleksandar Vukov: oslobađajuća presuda	8. jul 2008. godine Osudjuća presuda: 8 godina	/	/
Datum i ishod odluke Apelacionog suda	13. jun 2008. godine Slobodan Medić, Pera Petrašević, Aleksandar Vukov: potvrđeno Branislav Medić: 15 godina Aleksandar Medić: ukinuta presuda i vraćeno na ponovno suđenje	19. februar 2009. godine Preinačena kazna: 10 godina	/	/

Naziv predmeta	„Škorpioni I,“	„Slunj“	„Sotin“	„Sremska Mitrovica“
Datum i ishod presude u ponovljenom postupku	28. januar 2009. godine Aleksandar Medić: 5 godina	/	/	/
Datum i ishod odluke Apelacionog suda	23. novembar 2009. godine Presuda potvrđena	/	/	/
Činjenični opis	Sud je utvrdio da su optuženi, kao pripadnici paravojne jedinice poznate kao „Škorpioni“, u saizvršilaštvu sa drugim neidentifikovanim pripadnicima iste jedinice, ubili šest bošnjačkih civila Muslimana blizu Trnova (BiH), u julu 1995. godine. Ključni dokaz u ovom predmetu je video zapis streljanja koje je snimio jedan od pripadnika „Škorpiona“.	Sud je utvrdio da je okrivljeni, kao pripadnik oružanih snaga Republike Srpske Krajine, i u saizvršilaštvu sa jednim saborcem, ubio hrvatskog civila (lekara) u noći između 22. i 23. decembra 1991. godine blizu Slunja (Hrvatska), pucajući u njega više puta iz vatrenog oružja.	U optužnici se navodi da su okrivljeni, bivši pripadnici teritorijalne odbrane, lokalne policije u Sotinu i Jugoslovenske narodne armije (JNA), u periodu od oktobra do kraja decembra 1991. godine ubili 16 hrvatskih civila u Sotinu, blizu Vukovara (Hrvatska). Posmrtni ostaci 13 žrtava su pronađeni u masovnoj grobnici blizu Sotina u aprilu 2013. godine.	U optužnici se navodi da je okrivljeni dana 27. februara 1992. godine, kao pripadnik policije Republike Srpske Krajine, povredio telesni integritet i mučio dva hrvatska ratna zarobljenika u zatvorskom objektu u Sremskoj Mitrovici kako bi od njih iznudio informacije i priznanja.
Procesne napomene	/	Zdravku Pašiću je suđeno u odsustvu pred Županijskim sudom u Karlovcu (Hrvatska) gde je osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 12 godina. Isti sud je osudio saizvršioaca u ubistvu (Milan Grubješić). Pošto Pašić nije bio dostupan pravosudnim organima Hrvatske, Državno odvjetništvo Republike Hrvatske je ustupilo TRZ-u dokaze u ovom predmetu.	Optužnica u ovom predmetu je velikim delom zasnovana na iskazima okrivljenog saradnika koji je u julu 2013. godine zaključio sporazum o svedočenju sa tužilaštvom. Viši sud je prihvatio sporazum u celosti, uključujući i predloženu kaznu zatvora u trajanju od devet godina. Protiv ovog okrivljenog se u procesnom smislu još uvek vodi postupak u istom predmetu kao i protiv ostalih saokrivljenih.	/

Naziv predmeta	„Stara Gradiška”	„Stari Majdan”	„Suva Reka”
Broj predmeta	KŽ1 Po2 10/2010	KŽ1 Po2 6/10	KŽ1 Po2 4/10
Broj optuženih lica	1 (Milan Španović)	1 (Nenad Malić)	8 (Sladan Čukarić, Nenad Jovanović, Radoslav Mitrović, Milorad Nišavić, Ramiz Papić, Miroslav Petković, Zoran Petković, Radojko Repanović)
Broj žrtava	3	3	51
Rang optuženih	Niži vojni rang	Niži vojni rang	Srednji policijski rang (Radojko Repanović i Radoslav Mitrović); Niži policijski rang (svi ostali)
Datum podizanja optužnice	07/11/2007	08/07/2010	25/04/2006
Faza postupka	Pravnosnažno okončan	Pravnosnažno okončan	Pravnosnažno okončan
Trajanje postupka od početka suđenja	1 godina i 4 meseca	6 meseci	Radojko Repanović: 4 godine i 8 meseci Svi ostali okrivljeni: 4 godine
Broj ispitanih svedoka	9	9	146
Datum i ishod prvostepene presude	25. jun 2010. godine Osuđujuća presuda: 5 godina	7. decembar 2009. godine Osuđujuća presuda: 13 godina	23. april 2009. godine Sladan Čukarić, Radojko Repanović: 20 godina Miroslav Petković: 15 godina Milorad Nišavić: 13 godina Radoslav Mitrović, Nenad Jovanović, Zoran Petković: oslobađajuća presuda Ramiz Papić: <i>povučena optužnica</i>
Datum i ishod odluke Apelacionog suda	24. januar 2011. godine Presuda potvrđena	26. mart 2010. godine Presuda potvrđena	12. oktobar 2010. godine Radojko Repanović: presuda ukinuta i ponovno suđenje Presuda potvrđena za sve ostale okrivljene
Datum i ishod presude u ponovljenom postupku	/	/	15. decembar 2010. godine Radojko Repanović: 20 godina

Naziv predmeta	„Stara Gradiška“	„Stari Majdan“	„Suva Reka“
Datum i ishod odluke Apelacionog suda	/	/	6. jun 2011. godine Presuda potvrđena
Činjenični opis	Sud je utvrdio da je okrivljeni neutvrđenog dana između prve polovine oktobra 1991. i kraja januara 1992. godine, kao pripadnik teritorijalne odbrane Republike Srpske Krajine, okrutno postupao i mučio tri hrvatska civila u zatvoru u Staroj Gradiški (Hrvatska).	Sud je utvrdio da je okrivljeni, kao pripadnik Vojske Republike Srpske, dana 21. decembra 1992. godine ubio dva bošnjačka civila Muslimana u Starom Majdanu u opštini Sanski Most (BiH). Preciznije, okrivljeni je izveo trojicu civila iz ugostiteljskog objekta, dvojicu od njih ubio na licu mesta, a trećeg ranio koji je potom uspeo da pobegne. Sud je takođe utvrdio da je okrivljeni bio pod dejstvom alkohola kad je izvršio delo.	Sud je utvrdio da je Radojko Repanović dana 26. marta 1999. godine, kao komandir policije u Suvoj Reci (Kosovo), naredio napad na civilno stanovništvo u Suvoj Reci, koji su izveli Slađan Čukarić, Miroslav Petković i Milorad Nišavić u saizvršilaštvu sa drugim pripadnicima policije, teritorijalne odbrane i državne bezbednosti. Napad je za posledicu imao uništavanje imovine, prisilno premeštanje stanovništva i smrt 51 civila kosovskog Albanca, najviše iz familije Beriša. Radoslav Mitrović, komandant 37. odreda Posebnih jedinica policije i Nenad Jovanović, zamenik komandira policije u Suvoj Reci, oslobođeni su optužbe. Policajci Ramiz Papić i Zoran Petković su takođe oslobođeni.
Procesne napomene	Državno odvjetništvo Republike Hrvatske ustupilo je TRZ-u dokaze u ovom predmetu.	Istraga u ovom slučaju je inicijalno vođena pred istražnim vojnim sudijom u Banja Luci, a okončana je pred Kantonalnim sudom u Bihaću (BiH) gde je protiv okrivljenog kasnije i podignuta optužnica. Pošto nije bio dostupan vlastima BiH, sud u Bihaću je pokrenuo postupak za ustupanje krivičnog gonjenja TRZ-u u ovom predmetu.	/

Naziv predmeta	„Tenja I”	„Tenja II”	„Trnje”
Broj predmeta	KŽ1 Po2 3/11	K Po2 01/12	K Po2 10/13
Broj optuženih lica	1 (Darko Radivoj)	2 (Žarko Čubrilo, Božo Vidaković)	2 (Pavle Gavrilović, Rajko Kozlina)
Broj žrtava	1	19	29
Rang optuženih	Niži policijski rang	Niži vojni rang	Srednji vojni rang (Gavrilović) Niži vojni rang (Kozlina)
Datum podizanja optužnice	11/03/2010	22/06/2012	04/11/2013
Faza postupka	Pravnosnažno okončan	Suđenje u toku	Suđenje u toku
Trajanje postupka od početka suđenja	11 meseci	2 godine i 2 meseca	8 meseci
Broj ispitanih svedoka	7	43	Nijedan
Datum i ishod prvostepene presude	17. novembar 2010. godine Osuđujuća presuda: 10 godina	/	/
Datum i ishod odluke Apelacionog suda	11. april 2011. godine Osuđujuća presuda: 12 godina	/	/
Datum i ishod presude u ponovljenom postupku	/	/	/
Datum i ishod odluke Apelacionog suda	/	/	/

Naziv predmeta	„Tenja I”	„Tenja II”	„Trnje”
Činjenični opis	<p>Sud je utvrdio da je okrivljeni dana 20. novembra 1991. godine, kao pripadnik srpske policije i zajedno sa još jednim policajcem, lišio života ratnog zarobljenika hrvatske nacionalnosti, blizu Tenje (Hrvatska). Ova dva policajca su izvela ranjenu žrtvu iz ambulante, smestili ga u drugo vozilo i potom ubili na putu.</p>	<p>Prema navodima optužnice, okrivljeni Božo Vidaković je dana 7. jula 1991. godine, u svojstvu komandanta Četvrte čete snaga Teritorijalne odbrane u Tenji (Hrvatska), ubio u Tenji ratnog zarobljenika – pripadnika hrvatske policije. U optužnici se takođe navodi da je okrivljeni nezakonito zatvorio sedam hrvatskih civila u julu i avgustu 1991. godine koje je potom predao neidentifikovanim licima koja su ih ubila. U optužnici se dalje navodi da je Žarko Čubrilo, kao pripadnik Teritorijalne odbrane u Tenji, prvo nezakonito zatvorio 11 hrvatskih civila u improvizovanom objektu u Tenji, a potom sredinom jula, uz pomoć dva pripadnika Teritorijalne odbrane, odveo ih na mesto blizu Tenje i ubio.</p>	<p>U optužnici se navodi da su okrivljeni, kao pripadnici Vojske Jugoslavije (VJ), dana 25. marta 1999. godine, učestvovali u napadu na selo Trnje u opštini Suva Reka (Kosovo). Navodno je Gavrilović izdao naređenje za napad koji je u to vreme bio komandant Pozadinskog bataljona 549. motorizovane brigade VJ, tako što je okupio sebi potčinjene komandante, uključujući i Kozlinu, i dao im instrukcije da ubijaju civile rekavši: „Ne sme biti preživelih”. Kozlina i drugi komandanti su organizovali svoje jedinice i potom otpočeli napad na selo koji je za posledicu imao ubistvo najmanje 27 i ranjavanje dvoje civila kosovskih Albanaca.</p>
Procesne napomene	<p>Državno odvjetništvo Republike Hrvatske ustupilo je TRZ-u dokaze u ovom predmetu.</p>	<p>Postupak protiv Boža Vidakovića je razdvojen dana 17. aprila 2014. godine pošto okrivljeni u više navrata nije pristupao ročištima iz medicinskih razloga. Državno odvjetništvo Republike Hrvatske ustupilo je TRZ-u dokaze u ovom predmetu.</p>	<p>Ovo je prva optužnica koju je TRZ podiglo protiv aktivnih pripadnika Vojske Srbije. Gavrilović se penzionisao nakon početka suđenja. On je 2008. godine, kao svedok odbrane, svedočio pred MKSJ o događajima u selu Trnje u predmetu „Milutinović i dr.”. Dva bivša pripadnika Gavrilovićeve jedinice svedočila su o istim događajima kao zaštićeni svedoci tužilaštva u predmetima „Milutinović” i „Milošević”.</p>

Naziv predmeta	„Tuzlanska kolona“	„Velika Peratovica“	„Vukovar“
Broj predmeta	KŽ1 Po2 5/14	KŽ1 rz 2/09	KŽ1 Po2 1/11
Broj optuženih lica	1 (Ilija Jurišić)	1 (Boro Trbojević)	1 (Stanko Vujanović)
Broj žrtava	101	13	5
Rang optuženih	Srednji policijski rang	Niži vojni rang	Niži vojni rang
Datum podizanja optužnice	09/11/2007	21/05/2008	31/03/2010
Faza postupka	Žalbeni postupak nakon ponovljenog postupka	Pravnosnažno okončan	Pravnosnažno okončan
Trajanje postupka od početka suđenja	6 godina i 10 meseci	1 godina i 9 meseci	10 meseci
Broj ispitanih svedoka	110	26	4
Datum i ishod prvostepene presude	28. septembar 2009. godine 12 godina	27. maj 2009. godine 10 godina	1. novembar 2010. godine 9 godina
Datum i ishod odluke Apelacionog suda	11. oktobar 2010. godine Ukinuta presuda i ponovno suđenje	4. decembar 2009. godine Presuda potvrđena	19. mart 2011. godine Presuda potvrđena
Datum i ishod presude u ponovljenom postupku	2. decembar 2013. godine Osudjujuća presuda: 12 godina	/	/
Datum i ishod odluke Apelacionog suda	/	/	/

Naziv predmeta	„Tuzlanska kolona”	„Velika Peratovica”	„Vukovar”
Činjenični opis	<p>Optužnica se odnosi na napad na snage Jugoslovenske narodne armije (JNA) koje su se povlačile iz grada Tuzle (BiH) dana 15. maja 1992. godine. Prema navodima optužnice, postojao je sporazum između snaga BiH i JNA kojim se dozvoljava mirno povlačenje kolone JNA iz Tuzle. Ilija Jurišić, kao pripadnik snaga BiH, navodno je primio naredenje od svog pretpostavljenog da se izvrši napad na kolonu JNA i lično je preneo ovo naredenje putem radio-veze. Napad je za posledicu imao ubistvo 51 pripadnika JNA i ranjavanje njih još najmanje 50.</p>	<p>Sud je utvrdio da je okrivljeni između 13. avgusta i 31. oktobra 1991. godine, kao pripadnik samoorganizovane naoružane grupe poznate kao „Bilogorski odred”, učestvovao u lišavanju slobode i pritvaranju osam civila hrvatske nacionalnosti kako bi bili korišćeni kao taoci. Telo jednog pritvorenika je kasnije pronađeno u masovnoj grobnici, a dvoje pritvorenika je razmenjeno za srpske pritvorenike koje su držale hrvatske snage. Sud je utvrdio da je okrivljeni odgovoran i za ubistvo pet civila hrvatske nacionalnosti u osnovnoj školi u Velikoj Peratovici, na teritoriji opštine Grubišno Polje (Hrvatska).</p>	<p>Sud je utvrdio da je Stanko Vujanović dana 14. septembra 1991. godine, kao pripadnik Teritorijalne odbrane Vukovar, zajedno sa još jednim vojnikom ušao u podrum jedne kuće u Vukovaru (Hrvatska) gde se skrivao jedan broj civila hrvatske nacionalnosti. Okrivljeni je izveo dvojicu muškaraca iz podruma i ubio ih. Potom je neidentifikovani vojnik koji je bio u pratnji okrivljenog ubacio ručnu granatu u podrum kojom prilikom su ubijene dve žene i nanete teške telesne povrede jednom civilu.</p>
Procesne napomene	<p>TRZ je 2004. godine preuzelo ovaj predmet od Vojnog tužilaštva u Beogradu.</p>	<p>Okrivljenom je suđeno u odsustvu pred Županijskim sudom u Bjelovaru (Hrvatska) 1993. godine kojom prilikom je osuđen na 20 godina zatvora. Državno odvjetništvo Republike Hrvatske je 2007. godine ustupilo TRZ-u dokaze u ovom predmetu.</p>	<p>Okrivljeni je prethodno osuđen na 20 godina zatvora u predmetu „Ovčara I” (videti opis predmeta). Sud je osudio okrivljenog na jedinstvenu kaznu zatvora u trajanju od 20 godina.</p>

Naziv predmeta	„Zvornik I”	„Zvornik II”	„Zvornik III”
Broj predmeta	KŽ1 r.z. 3/08	KŽ1 Po2 6/11	KŽ1 Po2 2/12
Broj optuženih lica	5 (Dragutin Dragičević, Siniša Filipović, Ivan Korać, Dragan Slavković, Duško Vučković)	2 (Branko Grujić, Branko Popović)	3 (Saša Čilerdžić, Darko Janković, Goran Savić)
Broj žrtava	182	182	14
Rang optuženih	Niži vojni rang	Srednji civilni rang (Branko Grujić) i srednji vojni rang (Branko Popović)	Niži vojni rang
Datum podizanja optužnice	12/08/2005	12/08/2005	14/03/2008
Faza postupka	Pravnosnažno okončan	Pravnosnažno okončan	Pravnosnažno okončan
Trajanje postupka od početka suđenja	2 godine i 6 meseci	5 godina	3 godine i 3meseca
Broj ispitanih svedoka	160	226	38
Datum i ishod prvostepene presude	12. jun 2008. godine Dragan Slavković: 15 godina Ivan Korać: 5 godina Siniša Filipović: 3 godine Dragutin Dragičević: oslobađajuća presuda <i>Duško Vučković: preminuo pre kraja postupka</i>	22. novembar 2010. godine Branko Popović: 15 godina Branko Grujić: 6 godina	16. decembar 2011. godine Darko Janković: 15 godina Goran Savić: 1 godina i 6 meseci Saša Čilerdžić: oslobađajuća presuda
Datum i ishod odluke Apelacionog suda	4. septembar 2009. godine Dragan Slavković: 12 godina Ivan Korać: 9 godina Siniša Filipović, Dragutin Dragičević: presuda potvrđena	3. oktobar 2011. godine Presuda potvrđena	2. novembar 2012. godine Darko Janković: 20 godina Goran Savić: 3 godine Saša Čilerdžić: presuda potvrđena
Datum i ishod presude u ponovljenom postupku	/	/	/
Datum i ishod odluke Apelacionog suda	/	/	/

Naziv predmeta	„Zvornik I”	„Zvornik II”	„Zvornik III”
Činjenični opis	<p>Sud je utvrdio da su Dragan Slavković, Ivan Korać i Siniša Filipović u junu 1992. godine, kao pripadnici Teritorijalne odbrane Zvornika (BiH), nečovečno postupali prema određenom broju civila bošnjačke nacionalnosti zatvorenim u domu kulture Čelopek u blizini Zvornika. Sud je takođe našao da su Slavković i Korać mučili, povređivali telesni integritet i ubili neke od zatvorenika. Pored toga, Slavković i Korać su u periodu između 5-12. maja 1992. godine tukli i u nekim slučajevima mučili civile bošnjačke nacionalnosti zatvorene na dobru „Ekonomija” i u fabrici „Ciglana” u blizini Zvornika.</p>	<p>Sud je utvrdio da su optuženi Grujić i Popović uzeli kao taoce 874 civila bošnjačke nacionalnosti u dva navrata, u maju i junu 1992. godine u selima oko grada Zvornika i prinudno raselili civilno stanovništvo sela Kozluk u blizini Zvornika. Optuženi Popović je takođe oglašen krivim za nečovečno postupanje i uskraćivanje prava na pravično suđenje bošnjačkih civila zatočenim u zatvoru u Zvorniku, kao i za pomaganje u ubistvu jednog civila. Sud je takođe osudio Popovića, komandanta Teritorijalne odbrane Zvornika, za pomaganje u ubistvu i povređivanju telesnog integriteta bošnjačkih civila koji su počinjeni od strane njegovih potčinjenih, optuženih u predmetu Zvornik I.</p>	<p>Sud je utvrdio da su dvojica okrivljenih, u periodu između maja i jula 1992. godine, kao pripadnici srpske jedinice teritorijalne odbrane, nečovečno postupali, mučili i u nekim slučajevima vršili ubistva bošnjačkih civila zatvorenih u objektima Čelopek”, „Ekonomija” i „Ciglana” (videti opis predmeta Zvornik I).</p>
Procesne napomene	<p>MKSJ je ustupio TRZ-u značajnu količinu dokaznog materijala u ovom predmetu. Organi Republike Srbije su završili istragu u ovom predmetu zajedno sa organima BiH kroz formiranje zajedničkog istražnog tima.</p>	<p>Protiv ove dvojice okrivljenih podignuta je optužnica i suđeno im je u predmetu „Zvornik I” (videti opis predmeta). Dana 26. maja 2008. godine, pred kraj suđenja, sud je usvojio zahtev tužilaštva da se postupak razdvoji u odnosu na Grujića i Popovića kako bi se prikupili dodatni dokazi u vezi sa odgovornošću nadređenog za dela opisana u optužnici. Šta više, tužilaštvo je izmenilo optužnicu tako da obuhvata još jednu dodatnu optužbu protiv njih. TRZ je tražilo i izručenje iz Australije Jove Mijatovića, bivšeg predsednika opštine Zvornik. Zahtev za izručenje je odbijen.</p>	<p>/</p>

